

ACOLADA

2

REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editori: Societatea Literară Acolada și Editura Pleiade Satu Mare
nr. 2 (87) februarie 2015 (anul IX) 24 pagini preț: 4 lei

Director general: Radu Ulmeanu ~ Director: Gheorghe Grigurcu

Cristian Todie: Axa Paris – Târgu-Jiu

Gheorghe Grigurcu:
O dramatică dezamăgire

Barbu Cioculescu:
Peregrin în eternitate

Alex. Ștefănescu: *Căști,
monitoare, tastaturi și mouse-uri*

Miron Chiropol:
Poezii

Constantin Mateescu:
Teatrul înainte de toate

Interviul *Acoladei*, de Lucia Negoită:
Nicolae Tzone

Dumitru Augustin Doman:
Dialogul ca un joc de șah

Tudorel Urian:
Nostalgii în alb-negru

Noul șef al SRI și balul cel mare al prăbușirilor

Mare bal mare la curtea comentatorilor. Iohannis l-a propus pe viitorul șef al SRI! Asta cu toate că nu are încă în Parlament o majoritate asigurată, ceea ce poate fi o mare problemă. În caz de eșec, o premieră absolută în bătaura noastră, președintele „nejucător” nu va avea un răgaz destul de lung să-și lingă rănile. Și să-și repare look-ul șifonat rău de tot!

Hellwig la SRI e o ipoteză destul de șocantă deocamdată și o sursă nesfârșită de comentarii pro sau contra. Mulți spun că e nu numai evreu, dar și reprezentant al lojei masonice a miliardarului american Soros, evreu și acesta. Ca și cum banii ar avea nație sau etnie. Sau or fi având? Alții că e omul lui Dan Voiculescu, în partidulețul căruia a făcut primii săi pași în cariera politică. Parcă Felix ar mai însemna ceva pe scena noastră veșnic efervescentă. Alții, în continuarea primei tabere, a celor ce au ceva cu Sionul, adaugă faptul de spaimă că Iohannis l-ar avea pe lista pentru SIE pe un alt evreu, Mihai Răzvan Ungureanu, vajnic activist UTC pe vremea Împușcatului. Și asta tocmai pe ultima lui sută de metri. Vajnic apoi și ca ministru de externe, când a prăduit moștenirea lui Gojdu și a dat pe apa sămbetei tezaurul românesc de la ruși. Apoi un la fel de vajnic unguent și mâncător de Cobe (pușchea pre limbă-ne!) în scurtul său mandat de prim-ministru. N-ar face acum altceva decât să-și reocupe fotoliul din care a fost promovat de nașu-său Trăienel.

Vorbe de spaimă sau simple glume, asemenea păreri spuse mai mult sau mai puțin într-o doară nu-i fac o imagine prea bună noului președinte. Surprinzător însă, norocul domniei sale ar putea veni chiar din tabăra adversă, de unde s-a și auzit un fâlfâit de izmene, generalul Oprea opinând că Hellwig ar fi persoana ideală ca să aducă ordinea în SRI și să contribuie din răspuțeri la lupta împotriva corupției. Deloc surprinzător, având în vedere că omul își joacă pe termen lung viitorul politic, și nu numai. Cel care a trecut o dată cu arme și bagaje din tabăra PSD în cea a lui Băsescu, posesor și emițător al celor

mai fulgerătoare reevaluări de foști mafioți, apoi dintr-acestui din nou la PSD, nu va avea nicio problemă morală să mai invoce o dată ditamai interesul național, pentru a-și arăta dosul vremelnicele săi aliați.

Ca să nu mai vorbim că sunt și voci ce pretind că alesul lui Klaus ar fi de fapt alesul Serviciului, sau al Serviciilor, fapt pe care se bazează de altfel cutezanța prezidențială a unei asemenea numiri. Nimeni nu vrea oameni politici în asemenea posturi cheie, dar la o adică, toți propun exclusiv oameni politici, precum acest domn Hellwig la conducerea SRI și doamna cutărică la Curtea Constituțională, ce tocmai și-a luat pita în mână. Asta pentru că nu ne costă nimic să vorbim tot felul de lucruri trăsnete, dar când trecem la acțiune demagogia își arată toată splendoarea prin ceea ce facem. Una vorbim, alta fumăm nu e o vorbă în vânt și nici invenție de ultim moment.

Una peste alta, succesul unei asemenea numiri și înscăunări până la urmă ar însemna în mod clar sfârșitul lui Victor Ponta în politica românească. Ceea ce l-a ținut până acum în picioare a fost sprijinul neprecupețit al nănașului George Maior, silit fie de Iohannis, fie de Instituția însăși la o plecare destul de rușinoasă, cu coada între picioare. Cât timp acesta a fost directorul SRI, Ponta putea dormi liniștit că toate dosarele și dosărelele îi sunt puse la adăpost și aici, și în curte la DNA.

Marele bal, sau marele joc din momentul de față nu e atât numirea acestui destul de anodin Hellwig, cât soarta guvernului PSD și a partidului însuși ce se ține cu dinții de puterea câtă o mai are. Prăbușirea lui va însemna ceea ce a fost eșecul guvernului CDR antrenând căderea deloc glorioasă a viorii întâi de atunci, PNȚCD-ul, adus la putere de imaginea uriașă a lui Corneliu Coposu, apoi condus lamentabil de urmașii acestuia.

Ponta a sfidat experiența politică a fostului șef absolut Ion Iliescu și a făcut prostie după prostie și ilegalitate după ilegalitate, lucruri pentru care va trebui să dea socoteală. Mai întâi în fața propriului său partid și mai pe urmă, probabil, în fața justiției.

Radu ULMEANU

Redacția și administrația:

Str. Ioan Slavici nr. 27
Satu Mare
Cod Poștal 440042
Fax: 0361806597
Tel.: 0770061240

On-line: www.editurapleide.eu
(Revista *Acolada* în format PDF)
E-mail: acolada@editurapleide.eu

xxx

Revista *Acolada* se difuzează în București la librăria Muzeului Național al Literaturii Române (Bulevardul Dacia).

Abonamentele se pot face direct, prin mandat poștal, la adresa redacției, abonații trimițând obligatoriu, în plus, o înștiințare (carte poștală) cu numele lor, suma plătită și perioada acoperită de abonament. Numai pentru instituțiile bugetare, la Trezoreria Satu Mare, Cont RO34TREZ5465069XXX001050. Cod fiscal: RO 638425.

Costul unui abonament pe 3 luni este 17 lei (sau 34 pe 6 luni etc.), acesta incluzând și taxele de expediere.

xxx

În virtutea respectării dreptului la opinie, redacția *Acoladei* publică o diversitate de opinii ale colaboratorilor, fără a-și asuma însă responsabilitatea pentru acestea.

Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază. Sunt privilegiate textele în format electronic.

ISSN 1843 – 5645

Tipografia SOMEȘUL
Satu Mare

Cuprins:

- Radu Ulmeanu: *Noul șef al SRI...* – p. 2
Gheorghe Grigurcu: *O dramatică dezamăgire* – p. 3
Ștefan Lavu: *Comedia numelor* – p. 3
Barbu Cioculescu: *Peregrin în eternitate* – p. 4
Alex. Ștefănescu: *Căști, monitoare, tastaturi...* – p. 4
Miron Kiropol: *Poezii* – p. 5
C.D. Zeletin: *Perpessicius (III)* – p. 6
Paul Aretzu: *Poetul înflorit* – p. 6
Constantin Mateescu: *Teatrul înainte de toate (2)* – p. 7
Constantin Trandafir: *Hasdeu și Caragiale* – p. 8
Șerban Foarță: *Lucarnă* – p. 8
Constantin Călin: *Zigzaguri* – p. 9
Lucia Negoită: *Interviul Acoladei: Nicolae Tzone* – p. 10
Dumitru Augustin Doman: *Dialogul ca un joc de șah* – p. 11
Pavel Șușară: *Mic dicționar socio-artistic* – p. 12
Debut. Diana Barbu: *Poezii* – p. 12
Magda Ursache: *O condamnare ratată* – p. 13
D. Culcer: *Comunicare politică și poliglosia în Europa de Est (V)* – p. 14
Note de lectură. Ioan Lila: *Diana Trandafir* – p. 15
Florica Bud: *Migdale dulci-amare* – p. 16
Tudorel Urian: *Nostalgii în alb-negru* – p. 16
Luca Pițu: *Lexiconul figurilor căjvănare (IV)* – p. 17
Isabela Vasiliu-Scraba: *Petre Țuțea și Nae Ionescu* – p. 18
C. Moscovici: *Când matematica se intersectează cu arta* – p. 19
Șt. I. Ghilimescu: *Debutul literar al lui Al. Ciorănescu* – p. 20
Angela Furtună: *Șoapte în București (III)* – p. 21
Note de lectură. A.D. Rachieru: *Ionuț Caragea* – p. 21
Nicholas Catanoy: *Alambicul lui Ianus* – p. 21
Voci pe mapamond: *Chung Ha Cho* – p. 23
Lucian Perța: *Parodii* – p. 23
Gheorghe Grigurcu: *„Pedanții memoriei”* – p. 24
Miron Kiropol traduce din Gerard Manley Hopkins – p. 24

O dramatică dezamagire

Ultima scriere de factură diaristică a Monicăi Lovinescu, confirmând încă o dată implicarea organică a autoarei în fluxul actualităților, stă sub accentul apăsător al dezamăgirii. Lumea postcomunistă pe care a visat-o cu ardoare, pentru a cărei instaurare a militat în cea mai mare parte a

vieții sale, s-a dovedit a purta trăsăturile unor imprevedibile răsuciri de atitudine, ale unor oportuniste, lașități, demisii morale care au siderat-o. Ar mai fi putut-o bucura prăbușirea, atât de relativă, a molohului comunist în patria sa? Ar mai fi fost cazul a o socoti drept o victorie? Răspunsul e o teribilă negație: „Nu mai e adevărat că din confruntarea de o viață cu totalitarismul am ieșit învingători. De fapt învingătorii din 1989 sînt, după un deceniu, *învingșii* unei istorii care se răstălmăcește sub ochii lor... regenerarea morală, la care nădăjduiam, nu s-a produs”. Un dezolant duh pragmatic, un mărunț egoism, țelul obținerii unor satisfacții derizorii se manifestă la cei în care își pusese nădejdea, pe care-i aștepta să rămână pe aceeași baricadă:

„Intelctualii pe care-i credeam alături împărțind aceleași exigențe, deși au dat dovadă sub duritatea cenzurii de un minimal spirit de rezistență, cedează azi la perspectiva unei călătorii în străinătate... devin conformiști pentru avantaje minore, cînd își puseseră, mai înainte, cariera – dacă nu chiar viața – în joc... Deriziunea mi se pare că acoperă totul; e în mine atîta fier năclăit, încît tot ce am putut face sau năzui se despoaie de orice valoare”. E mărturisirea ultimă, dramatică a unei conștiințe care a mizat pe consecvența unor confrăți, socoțiți reprezentativi inclusiv sub unghiul unor prezumate afinități etice. Încă mai grav, are loc un fenomen al minimalizării rezistenței la comunism, dacă nu chiar al uitării sale cvasitotale. *Recte* stabilirea unor continuități cu mentalitatea totalitară. O peremptorie dovadă o constituie cotitura pe care o înregistrează revista **22**, de la colaboratorii căreia diarista aștepta cu totul altceva: „De starea în care au adus țara trebuie găsiți alți responsabili. Legionarii, firește, care au guvernat, pesemne, din închisorile unde și-au tras ultimele zile și moartea. Nu este însă de ajuns. Mai comod ar fi (de învinovățit) interbelic, în totalitatea lui. Așa se face că, după ce Gabriela Ad. a avut, grație lui Sebastian și lui Zigu Ornea, revelația adevărului asupra culpabilului interbelic, au început la GDS să caute asemănările dintre tranziția postcomunistă (după ce comuniștii au ruinat țara și i-au lichidat elitele) și «anii falnici 20». Doar Neagu Djuvara găsește comparația în contrasens. Dar pentru ceilalți (toți de-ai noștri) ea pare a se impune de la sine”. Decepțiile Monicăi Lovinescu au nume și prenume. N-avem a face cu generalități, cu eufemisme, cu diplomatice ocoluri, ci cu precizuni, cu încercuirea exactă a defecțiunilor. Regretabil, acestea apar ilustrate de cei de al căror sprijin s-ar fi convenit a beneficia înainte de toate. Precum într-o dramă shakespeariană, apropiatii sînt tocmai cei ce introduc depărtarea.

Iată-l pe Buzura, autorul răsfațat ani în șir la emisiunile Europei libere. Acesta nu doar și-a schimbat radical poziția, ajungînd în capul unei fundații moștenite, prin mijlocirea lui Iliescu, care și l-a luat drept om de încredere, de la regimul comunist, dar se și recomandă drept „rezistentul prin excelență”, într-un foarte lung interviu apărut în *România literară*: „Augustin Buzura se transformă în «roul» visat de mai toți scriitorii români: s-a făcut cunoscut «peste hotare» și are drept misie aceea de a face celebră literatura română (începînd, natural, cu a sa.) (...) N-are sens să recapitulăm lista de cărți «curajoase» și de acțiuni de lașă răscumpărare. Buzura a rezistat «prin cultură», dar n-a fost niciodată disident. De cînd își cultivă oportunismul în prezent, a început să-și reviziteze și trecutul. Și să-l metamorfozeze. Pînă și ultimul său roman (uimitor de slab) e cel mai bun pe care l-a scris. Dă lecții tuturor și se laudă cu un «apolitism» care a făcut din el însoțitorul lui Iliescu (așa și-a început cariera «americană», urmîndu-l în turneele sale preelectorale). În acest interviu, pînă și ce spune just (inapetența literaturii române contemporane pentru tragic) sună fals. De altminteri, titlul ofensiv rezumă mai totul: «Lepurii de odinioară au îmbrăcat blănuri de tigri». Acest titlu exprimă într-adevăr răfuiala pe care romancierul a înțeles a o purta cu cei care n-au cedat «democraturii» iliesciene. Cu cei care au înțeles a-și păstra dispoziția critică față de tarele regimului postdecembrist. Lepădîndu-se astfel cu impudor de confrății cu care, de ar fi fost un «rezistent» veritabil, s-ar fi convenit să facă în continuare front comun. O altă surpriză dezagreabilă: Matei Călinescu. De asemenea în **22**, criticul „se dedă la un exercițiu ce nu-i face cinste”. Și anume, spre a-l înălța pe Culiuanu, victimă a legionarilor exclusiv în temeiul unei presupunerii, se străduiește a-l coborî pe Eliade, de care, după moartea acestuia, Culiuanu a

înțeles a se disocia. Cum? Declarîndu-l „legionar”! „Argumente? Nici unul. Ascultînd criticile lui Culiuanu, după moartea lui Mircea, Matei are o revelație: ultimul mare roman al lui Mircea se intitulează *Noaptea de Sinziene*. Acțiunea începe și se încheie, 12 ani mai tîrziu, într-o noapte de Sinziene. Or, Legiunea a fost și ea întemeiată într-o noapte de Sinziene – stăruie Culiuanu. Nu constituie asta o dovadă că Mircea a fost și a rămas legionar? Culiuanu ne avertizase și pe noi, dar i-am rîs în nas”. Explicația unei asemenea atitudini i se pare Monicăi Lovinescu a fi „corectitudinea politică”, cea de-atîtea ori pedant-excesivă pînă la fals și ridicol. O înghesuire forțată a realului în tipare presupus morale, care a generat o modă: „Iată la ce nivel riscă să coboare rafinamentul intelectual al unui ins care a rezistat (cît de cît) dogmei dure a comunismului, cedînd în schimb dogmei moi a «corectitudinii» din campusurile americane. Ca și cum în afara conformismului un intelectual s-ar simți pierdut”. Exemple ale unei astfel de aderențe care „dă bine” sînt mai multe: „Mai pot fi înregistrate astfel de căderi și la Paris; de pildă, Mihai Dinu Gheorghiu pe lingă Bourdieu. Dar Matei Călinescu reprezintă o decepție mult mai strălucitoare. Merită bocete speciale”. Însă episodul Matei Călinescu nu se încheie. Horia-Roman Patapievici o informează pe diaristă că acesta ar fi găsit „impecabil” un text al lui Tony

Judt, furibund împotriva lui Eliade: „Relativismul lui funciar l-a pregătit bine pentru corectitudinea politică. Cînd mă gîndesc că Mircea Eliade și-l dorea executor testamentar! N-a avut noroc cu nici unul dintre presupușii săi urmași. Matei Călinescu îi promisese o carte exhaustivă despre el”.

E luat în vizor și Nicolae Breban. Scriitorul se arată pornit împotriva cuplului parizian de la Europa liberă – e una din bizareriile drumului d-sale tortuos – dar evită a-l nominaliza, acoperindu-se cu o ipocrită glazură aluzivă: „În *Convorbiri literare* pe octombrie, un articol al lui Breban, de atac – de fapt – împotriva noastră, deși nu suntem numiți. Printr-un procedeu «rafinat», ne țintește prin personalități interpus: Gabriel, fiindcă ne este prieten și editor, Alina Mungiu și Patapievici, deoarece noi le-am prefațat primele cărți (Virgil și cu mine pe a Alinei Mungiu, Virgil pe a lui Patapievici). De ce va fi mustind de atîta ură omul ăsta?” În alt moment, același prozator ridică în slavă pe Octavian Paler, dezvăluindu-și reversul slugarnic al egolatriei: „Gabriel ne-a trimis din Heidelberg răspunsul dat de Breban lui Paler în polemica lor în ce ne privește și pe noi. Breban e așa de încîntat de a fi luat în seamă, încît îl acoperă pe Paler cu florile elocinței sale cam servile. Are figuri de stil ce- ar merita reproduse, mai ales cele privind patetismul lui Paler, ce-l duce cu gîndul spre Brahms și Schubert”. În fine e menționat un text anti Breban cu indicarea uneia din propozițiile caracteristice ale acestuia: „Pe Internet un articol din *Adevărul* de Cristian Tudor Popescu, «*Regimul crapului gonflabil*», împotriva lui Breban – acesta din urmă declarase că, dacă o dictatură naște un geniu (pe el, firește), atunci este justificată. Mînia talentatului gazetar este superbă, deși nu evită totdeauna vulgaritatea de tip mai mult sau mai puțin arghezian. Mai cuprinde și pasaje pe care credeam că nimeni în România (în afara unui Grigurcu) nu le mai îndrăznește”. Nu e scuzată nici Gabriela Adameșteanu (a fost amintită și mai sus), cu privire la oscilațiile sale de comportament, debitoare și ele „corectitudinii politice” în vogă: „Viziunea ei asupra interbelicului s-a schimbat cu 180 de grade, din strălucitor de albă a devenit lucios și uniform de neagră. Această răsturnare de viziune s-a produs din cauza lecturii din Sebastian, dar mai ales a «cărților erudite» ale lui Zigu Ornea. Prin ei a înțeles că toate relele prezente decurg, normal, nu din jumătatea de secol de comunism exterminator, ci din cele citeva luni cît au fost legionarii la putere. Îmi revine prima mea reacție (la articolul lui Manea împotriva lui Eliade): ai zice că ieșim din 50 de ani de fascism, nu de comunism”. Astfel „prietenia” diaristei cu numita scriitoare capotează în „amărăciunea” deziluziei. Acest simțămînt e sporit și de o împrejurare, să zicem așa, occidentală: „ne telefonează Ileana Vrancea, indignată că din lista alcătuită de Mititelu în **22** cu cei care din Occident au sprijinit disidența lipsim tocmai V. și cu mine. Are dreptate: gelozia lui M. (șef la Secția română de la BBC) față de performanțele Europei libere mi-a fost vizibilă încă de la Londra, cînd am luat cu M.-F. ceaiul la el”. Urmează o vorbă de duh caustică, dintre cele totuși nu foarte numeroase cu care Monica Lovinescu își ornează textul: „Ce pot face eu, dacă își merită cu adevărat numele?”.

Se cade a scoate în evidență încă un aspect grăitor al scrierii ultime a autoarei: protestul său, reluat cu energie în mai multe rînduri, împotriva faptului că Gulagul nu are parte de o condamnare egală cu cea a Holocaustului. O contrariază bunăoară un comentariu al lui Tony Judt, din *New York Review of Books*, în care România apare ca o zonă înapoiată, ca o „suburbie a lumii civilizate”, care „stă la ușa servitorilor nestilați”, căreia, în plus, i se pun în cîrcă toate crimele fascismului: „Nu pot să înțeleg cum de un eseist atît de puțin conformist ca Judt, cînd ajunge la capitolul persecuțiilor suferite de evrei, nu mai află loc pentru o virgulă a punerii în chestiune

Comedia numelor (56)

Clona lui George Clooney.
x
Întîlnire armonioasă în paginile revistei *Actualitatea literară*: Ioan Moldovan și Ion Moldovan.
x
Nina Cassian îl numea pe Tennessee Williams nu altminteri decît Tănase Williams.
x
Ovidiu Puțura: un Puțoi ajuns nu doar la maturitate, ci și la ilicit.
x
Invidios împotriva fostului său patron, Gheorghe Funar emite acum nu vadimisme, ci vadi-pisme.
x
Fantezia numelor proprii e nelimitată. Dovadă: Ionuț Fanteziu.
x
Emilian Galaicu-Păun își intitulează un volum *A-Z-best* (se subînțelege seller).
x
Sper să nu-l bușească cineva pe Ionel Bușe.
x
Platon Pardău și Aristotel Căncescu.
x
Un poet pe numele său Valentin Ceaușescu. Așteptăm cu încredere să apară în curînd un romancier sau un critic cu numele de Nicolae Ceaușescu.

Ștefan LAVU

sau la îndoială a versiunii oficiale. Tot astfel, nu pricep de ce România, unde, de bine, de rău, evreei din Vechiul Regat și din Transilvania românească nu știu să fi fost cedați naziștilor și trimiși în lagărele de exterminare, se vede cocotată pe primele locuri în topul persecutorilor de evrei, în timp ce Ungaria (lui) Horthy, care îi ceda fără rezistență lui Hitler, nu e obiect de scandal”. Concluzia n-ar putea fi decît una singură: „E împede de ce negaționistii de stînga minimalizează crimele comuniste: pe de-o parte, spre a nu apărea drept colaboratori cu asasinii, pe de alta, pentru a păstra Holocaustului monopolul suferinței excepționale în istorie”. Consternată, Monica Lovinescu se plînge că într-o astfel de dispută nu-și poate găsi armele polemice adecvate. Întrucît „oricărui argument nu i se răspunde cu floreta, ci cu o simplă injurie care te scoate de pe scenă: antisemit”. Din păcate, astfel cum prognoza François Furet, anticomunismul a ieșit din scenă spre a lăsa loc în exclusivitate antifascismului. Circumstanță care se confirmă și prin volumul lui Bernard-Henry Lévy, *Réflexions sur la Guerre, le Mal et la fin de l'Histoire*, unde, în pofida excelenței stilistice, o asemenea deformare de conștiință transpare necruțător: „BHL descrie cu lux de epitet și inteligență formele de război la care a asistat, dar, spre a diferenția bruta asasină de erou, un singur adjectiv e de ajuns: *antifascist*. Cu el drept scut, paloșul tău nu mai varsă sînge, ci război omenirea. Am închis cartea la loc și sper să rezist ispitei de a o redeschide”. O consecință comică dacă n-ar fi jenantă o reprezintă reaua credință a „Sandrinei” (Alexandra Laignel-Lavastine), care se silește a argumenta fals legionarismul „consecvent” al lui Cioran: „De pildă, Sandrine citează o frază a lui Cioran, declarînd că nu și-a schimbat niciodată viziunea, poate doar tonul. Comentariul urmează natural: Cioran a rămas legionar. Iorgulescu s-a dus la textul lui Cioran din *Exercices d'admiration* și ne-a telefonat apoi triumfător: citatul e exact, numai că fraza precedentă dezvăluie că se referea la viziunea sa asupra lui Shakespeare și a lui Shelley, și nu asupra vieții, politicii și Gărzii de Fier!”. Așadar dreapta, numai dreapta se cuvine pusă mereu la stîlpul infamiei, sub pana cîte unui „maestru cenzor” (titlul unui volum al Elisabetei Lévy este *Les maîtres censeurs*), în vreme ce stînga trebuie să rămînă cu orice preț imaculată...

Ce-am mai putea spune în final? Oricît de justificat era discursul Monicăi Lovinescu, acesta se plasa într-un timp ideal, nostalgic, al cărui resort de căpetenie îl oferea așteptarea. Așteptare ce nu s-a împlinit, izbindu-se de timpul real. Un timp al urmărilor unei istorii malefice precum și al slăbiciunii unor caractere umane șubreze de istoria în cauză, ispitite de noile sirene ale puterii postdecembriste. Nu mai puțin pilda Monicăi Lovinescu, alături de cea a soțului său, Virgil Ierunca, rămîne un reper al unei conștiințe care nu se poate perima în substanță, aidoma a tot ce aparține zonei idealităților. Repet, cu Monica Lovinescu ne putem simți ca într-o piesă shakespeariană. Marea doamnă a Europei libere nu e oare un soi de Rege Lear feminin?

Gheorghe GRIGURCU

Monica Lovinescu: *Jurnal inedit 2001-2002*, ediție îngrijită și cuvînt înainte de Astrid Cambose, Ed. Humanitas, 2014, 312 p.

Flux-Reflux

Peregrin în eternitate

În panteonul ilustrelor figuri ale exilului anti-comunist românesc, Vintilă Horia, scriitor, înfățișează cazul aparte al uneia dintre cele mai cunoscute în lume, dar nu și acasă la el. Cel ce se alătură cu spor comilitonilor lui Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Ionescu este prea puțin cunoscut noilor generații ale intelectualității noastre, cu toate că – și

îndrăznim a o spune – întrunește chiar mai multe note reprezentative decât aceștia, în parte finalmente, reclamați de către alte culturi. Paradoxal, tocmai împrejurarea de a fi reprezentat numai exilul, în multitudinea de aspecte ale acestuia, universalizează o temă, punând în cauză condiția umană însăși. Cu precizarea necesară că, în imensa-i varietate, întreaga lui operă a fost închinată soartei poporului său.

Cu acel radicalism care l-a împiedicat să revină în patrie, după revoluția din decembrie '89, la constatarea că, din păcate, conducerea statului fusese preluată de cadre ale secundului eșalon al regimului răsturnat. Om de dreapta, format la școala „Gândirii” de sub direcția lui Nichifor Crainic, și trecut prin rândurile extremei drepte, raliat guvernării mareșalului Antonescu, îndeplinise funcția de atașat cultural de presă la Viena, în anii sfârșitului celui de al doilea război mondial. Faptul îi atrăsese, în țară, o condamnare la moarte, preschimbată ulterior în una pe viață. În exil, primește premiul Gallimard, pe anul 1960 pentru romanul său „Dieu est né en exil”, succesul cel mai mare al unui exilant român, în cel de al doilea exil, după cel al pașoptiștilor. Remarcabil succes, dar numai o picătură în fantastica activitate cultural-literară pe mai bine de patru decenii. Nu i-a fost ușor mult regretatului critic și istoric literar Nicolae Florescu să îmbrățișeze vasta existență și operă a acestui gigant al exilului, în cartea sa – într-un fel testamentară –, intitulată „Vintilă Horia între «ieșirea din existență» și «intrarea în a fi»”, publicată la editura „Jurnalul literar”, colecția „Critica”, București, 2014.

O carte dedicată enormei activități publicistice, și în primul rând literare a unui scriitor profund livresc, pe cât de înșurubat în realitate, a unui gânditor cu adâncă pregătire filosofică, structural alcătuit spre teoretizare și temperamental către polemică, în acele civilizate limite pe care cotidianul nostru pare a le fi uitat. Nu mai puțin cu deplina responsabilitate a termenilor folosiți. Cu aspra luciditate a celui care se întreabă de ce-i revine tocmai lui in justiția de destin a exilatului, cel de biblică cruzime, cu misterioasa-i incomunicabilitate, cu intransmisibila-i tragedie. „Așa a fost să fie” – ce formulă îngrozitoare, va nota în unul din Jurnalul său, în care tema destinului e revenitoare. Prețuitor, conservator al valorilor tradiționale, în a căror supraviețuire se îndeamnă a crede, Vintilă Horia își va crea o „utopie” generatoare de simboluri – în versuri, proze, dramaturgie, publicistică, în toate târâmurile latine, pe două continente, unde-l duce soarta, din Italia, Franța, Spania, Argentina...

Din exil, observă cu acuitate înspăimântătoarea mutilare a omului contemporan, la finele unei decadente pe care o consideră cu rădăcinile în Renaștere și trunchiul în Reformă. Pe cât îl stimează pe Giovanni Papini, pe atâta îl execrează pe Jean-Paul Sartre. Nesfârșitul timp al exilului îi îngăduie să regândească România, poporul român, pe care-l consideră singurul nevinovat din spațiul est și central european. Popor a cărui vitalitate nu o pune o clipă la îndoială. Se va întreba: de unde a venit acel neașteptat surplus de energie care a dus la realizările din ianuarie 1859, 10 mai 1878, 10 mai 1881, la războiul din 1913, la cel din 1916-1919, la cel de mai târziu? Explicația ar veni de la acei „fermenți de o formidabilă putere constructivă (care) pătrunseseră în clasa noastră intelectuală din veacul al XVI-lea încoace”. Admirabilul meu prieten, istoricul de artă Vasile Drăguț adăuga un secol acelei date.

Într-o mai largă ordine îl preocupă pe Vintilă Horia problema Europei însăși, copleșită de comunism. Va pomeni tendințele expansioniste, maniacale ale Rusiei după evenimentele din 1848, iar din popasul argentinian, ca secretar al unui „Centro de Estudios Economico-Sociales”, caută soluții în afara atât a capitalismului, cât și a comunismului. Când un alt mare exilat, Emil Cioran pare a-și renega originea, intervine: „«Precis de decomposition» dă, totuși, la iveală, împotriva aparențelor, apartenența la o realitate și la o tradiție”, cartea „e mai tare decât autorul ei”. Odată ce ea „ar vrea să atragă în orbita de

Pe scurt

Căști, monitoare, tastaturi și mouse-uri

I.L. CARAGIALE. Personajele sale nu se caracterizează, cum s-a afirmat, printr-un vid interior, prin inexistența psihologiei. Ele au o viață sufletească intensă, însă și-o exprimă stângaci, recurgând la un cod imperfect asimilat, generator de situații

și replici comice. La marea sărbătoare a existenței aceste personaje vin cu fracul încheiat greșit și cu ciorapii căzuți, dar elanul lor este același cu elanul participanților măiestru ferchezuiți. Deci nu exces de forme, ca la „prețioasele ridicole” ale lui Molière, ci sărăcie de forme. Mai mult decât formele fără fond, în obiectivul hazului lui I.L. Caragiale se află fondul fără formă.

E. LOVINESCU. Seninătatea lui E. Lovinescu nu numai că nu a diminuat nimic din violența reacțiilor contemporanilor față de acțiunea sa critică, dar chiar a mărit-o. Capacitatea sa de a rămâne aplecat imperturbabil asupra manuscriselor în timp ce în jur domnea cea mai mare – și uneori cea mai sterilă – agitație a fost resimțită ca o sfidare. O asemenea atitudine avea, involuntar, semnificația unei minimalizări a obiectivelor care îi însuflețeau pe ceilalți.

TUDOR ARGHEZI. A avut întreaga viață plăcerea de a „demonta” pentru a cunoaște. În viziunea lui importante sunt nu poezia, dragostea sau moartea, ci mecanismul poeziei, mecanismul dragostei, mecanismul morții. Chiar și ființa umană este tratată astfel. Ca și cum ar avea în față o păpușă, Tudor Arghezi îi deșurubează capul pentru a vedea ce se găsește înăuntrul ei sau îi desprinde picioarele pentru a i le măsura. Apoi, tot ca pe o păpușă, o aruncă deoparte, cu sentimentul că a lămurit ce era de lămurit.

MIHAIL SADOVEANU. Aproape toată opera lui Mihail Sadoveanu este scrisă la trecut. Nu este vorba doar de faptul că scriitorul utilizează exclusiv verbe la forme care exprimă o acțiune încheiată înaintea relatării ei, ci și de capacitatea sa neobișnuită de a arunca orice episod în zona misterioasă a lui *altădată*. Totul pare privit printr-un ochi întors. Mihail Sadoveanu (ca și Eminescu) nu poate suporta prezentul, cu imprezibilitatea sa vulgară. El se simte atras de întâmplările deja presate între filele anilor.

CARMEN MUȘAT. Seamănă cu toți acei critici literari – Henri Zalis, Ștefan Borbély, Paul Cernat ș.a. – care vorbesc despre literatură cu o gravitate sumbră și se uită muștrător în jur dacă aud răsete. Ca și lor, îi lipsește autoironia (în sensul că nu are sentimentul relativității propriilor idei). Pare îmbrăcată mereu în negru, astfel încât, atunci când își începe discursul critic, ești înclinat să crezi că a venit la înmormântarea literaturii.

FLORIN MUGUR. Aproape în fiecare poem al lui Florin Mugur (dintre cele scrise *după* abandonarea realismului

disperare a autorului omenirea întreagă, această omenire care a răpit lui Emil Cioran singura consolare a vieții lui de filosof fără voie, aceea de a fi român în România”. Culegerilor de versuri publicate în țară între anii 1935-1943, le urmează, în exil, volumul „A murit un sfânt”, completându-i profilul liric, „în relevarea *ființei*, prin descoperirea dialogului substanțial, pe verticală cu Dumnezeu”.

Pe același plan de gândire cu Mircea Eliade, Vintilă Horia elaborează, în „Enciclopedia filosofiei moderne”, publicată la Paris, capitolul dedicat filosofiei românești, spre neputincioasă furie a autorităților de la București. Într-un program intitulat „Cartea pribegiei” publică două antologii ale poezilor români din exil, în care a ținut să exprime voința unei rase de a nu-și seca izvorul liric, de a-și spune cuvântul oriunde și oricând, pentru a convinge omenirea că poporul care luptă între Tisa și Nistru merită un loc sub soare.

Să însemne, oare, exilul treapta spre o sublimare spirituală, pe care obișnuitul trai acasă n-o oferă? Iată-l pe Vintilă Horia întrebându-se dacă nu cumva într-o Românie neștirbită, nemutilată, neocupată n-ar fi dus traiul normal, în familie, cu prietenii, „cu pomi, cu câini, cu înșerări valahe, când poate aș fi fost mai vesel și mai puțin folositor”. Comparativ cu acel trai, trepidația exilului pare fantastică pentru poet, prozator, dramaturg, eseist, conferențiar, în trânta lui cu istoria. Patetic, se adresează omului modern, cel care, victimă a teoriilor

socialist), neliniștea reprezintă starea de spirit inițială; ea se intensifică, se transformă în spaimă, dar, exact cu o clipă înainte de a-l face pe cititor să simtă că totul este pierdut, sublimează în amuzament. Sumbrele poeme (de un teatralism care amintește de Emil Botta) au – s-ar putea spune – *happy-end*. Poetul vrea să nu-i contamneze pe oameni de disperare.

FELICIA MIHALI. S-a remarcat, încă de la romanul său de debut, din 1999, *Țara Brânzei*, printr-un stil ofensiv și demistificator. În proza sa, Felicia Mihali descrie *repede* realitatea înconjurătoare, ca și cum nu i-ar face plăcere să întârzie asupra fiecărui element în parte. Are, ca scriitoare, gesturile decise și expeditivă ale celor care prind șerpi. Este vorba de un dezgust profund și de o iremediabilă lipsă de iluzii. În același timp, însă, este vorba de o vitalitate ieșită din comun, pentru că numai cineva cu o asemenea vitalitate se ocupă de observarea avidă a lumii, așa cum face tânăra scriitoare. Imagini ale decrepitudinii, sunete dizarmonice, mirosuri dezagreabile – nimic nu-i scapă acestei martore incomode.

LORENA LUPU. Atât ca scriitoare, cât și ca actriță, Lorena Lupu (n. 1978) este integral și neconținut artistă, trăind intens și trepidant, regândind ideile care i se propun, respingând prejudecățile cu un fel de repulsie, așa cum își scutură cineva un păianjen de pe umăr. Are o sensibilitate ieșită din comun, aproape maladivă, aude ca pe un zgomot asurzitor până și strivirea sub pantof a unei frunze uscate. Furia față de tot ceea ce falsifică gândirea se întoarce uneori împotriva ei înseși, orbind-o și determinând-o să creadă fie și într-o fantasmagorie, numai ca să nu preia ceea ce alții repetă mecanic. În general, însă, are dreptate, o dreptate dramatică și sfidătoare.

HORIA-ROMAN PATAPIEVICI. Devenind lider de opinie, Horia-Roman Patapievică a început să se pronunțe cu aplomb în probleme dintre cele mai diferite. Intervențiile sale au acea *precizie inspirată*, prin care se caracterizează textele filosofilor cu formație științifică. S-a petrecut însă ceva surprinzător. Ori de câte ori a pătruns în spațiul literaturii, a făcut cite o eroare de apreciere sau de adecvare care a provocat stupefacție în rândul admiratorilor săi (printre care mă număr și stupefacție, disimulată în indignare, în rândul celor hotărâți să-l denigreze în orice situație. Este surprinzătoare și greu de explicat lipsa sa totală de orientare în înțelegerea creației literare.

DANIEL CRISTEA-ENACHE. Înțelegerea cuprinzătoare și responsabilă a fenomenului literar, asociată cu un simț al umorului (care ține de o vocație a comunicării și nu de plăcerea persiflării), l-au impus pe Daniel Cristea-Enache încă de la debut. Discursul său critic, ritualizat, voluptuos, construcția de idei fără nimic greoi, adeseori grațioasă, formulările de o remarcabilă expresivitate – totul atrage la acest critic. Începând să folosească pentru propagarea ideilor sale literare Internetul, Daniel Cristea Enache s-a născut pentru a doua oară. El este acum echipat, la figurat vorbind, cu căști, monitoare, tastaturi și mouse-uri, toate wireless. Folosește GPS-uri pentru detectarea rapidă a talentelor literare și legături prin satelit pentru difuzarea rapidă și la mare distanță a impresiilor sale de lectură.

Alex. ȘTEFĂNESCU

istoriciste, trăiește sub teroarea timpului ce-i consumă în fiecare zi o bucată din existență, silindu-l să participe la drame ce nu au alt scop decât acela de a-l transforma în istorie. Prin refuzul teroarei istoriei, gândirea sa se apropie de aceea a lui Lucian Blaga, Nichifor Crainic și Nae Ionescu. În concepția sa, omul latin, chiar și preschimbat în modernitate într-un simplu spectator, reprezintă mai departe „o forță spirituală, concentrată în jurul unei idei de vechi tendințe universaliste”. Spre deosebire, bunăoară, de omul rus, reprezentant al unei grele moșteniri imperialiste, „forță uriașă a sărăciei și a mizeriei materiale și spirituale”, în care încearcă cu binecunoscuta sete de dezastru a slavului din totdeauna, să înec globul întreg”. Ca români dispunem, dimpotrivă, de o fizionomie caracteristică, „un fel unitar de a privi realitățile culturale și politice, superior tuturor popoarelor din Europa centrală și orientală”.

Spuse verde, aceste convingeri, pe care un gânditor de altă factură le-ar putea censura punct cu punct, au găsit în Nicolae Florescu idealul curier către lectorul de azi. Într-o seducătoare monografie a unei cuceritoare personalități. Atât de departe de arzătoarele probleme ale trecutei jumătăți de veac, teroarea istoriei ne paște, oare, mai departe, în străvechiul nostru culcuș carpatic?

Barbu CIOCULESCU

Poezie

3 ianuarie 2015

Schimbat în aur totul e hrănit de zei,
Norii în flacără se schimbă,
Aerul în paiete în plămâni acum
îl trag și parcă în ei
Mi se înfig gemând coarne de zimbru.
Aud dintr-o „străină limbă”
Ce arde și răsună cu un timbru
De ape venind de la potop.
Ce mai rămâne e spiritul sub coajă
De os. Acolo în măduva în vrajă
în prăpastia cea mai adâncă a inimii
în aerul ce fumegă îl îngrop.
Poate că va urma o jertfă
Ca un urlet de câine la cer
Și porțile mă vor lăsa să trec
Luminișul încă netulburat de coasă
Și voi ajunge la părinții greci
Unde văzduhul se face plăpând
Și pacea nu mă mai apasă
Cu singurătatea
Ca din început de paradis,
Căci singur am trăit și vis
Am fost și El singur m-a visat
Dându-mi să mănânc aur întrupat
în mâna Evei, mai înainte de mine
izvorâtă și devenind sabie.
Un sicomor cântă lângă sfârșit
Scoțând blânde foșniri de flămură
Cred că împreună vom surăde
Ca frunze împerecheate pe aceeași ramură
Și împreună veștejiți vom cădea
Să îngrășăm lumina dintr-o altă stea,
Ceață subtilă sub care sunt tănuite forțele
Din îndurarea ta.

4 ianuarie 2015

Și am văzut a florilor putere
Flori care sunt flacără și miere
Înghițită de inimă pentru a da
Omul încă o dată viu.
Ești frumoasă așa cum în pustiu
Văzduhul cactusului și din mâna ta
Cutremurată venită să mă strângă
Din pulbere nevăzutele mângâieri
De peste duhuri.
Îngroapă-te în mine ai strigat cu arderea din zbor
Cu al îngenunchierilor popor.
Totul avea miros de ramură în primăvară
Când mugurii vorbesc lipicioși, iubeți
Degetelor care îi ating pentru prima oară
vii. Ce contează că pieritor înveți
Să te cauți. O șoptă de a fi
Țâșnește din orice lacrimă ori surăs, mii
De ceruri peste ochii beți.

Omul e zămislit pentru a fi legendă,
Tată și prunc haosului,
Plută divină îi sunt oasele,
Măduva le spală
Adâncul supt de zei.
Eu, care sunt împins de favoarea lor
Ca să-i descriu de la naștere la moarte,
Mă așez pe o punte
Care-și ia zborul.

5 ianuarie 2015

Se întunecă ziua, din larg

Vine răcnetul unui vapor.
De cer se lovește un catarg.
Pe fereastra aburită mâna
Unui copil șterge nor după nor.
Pescărușii se îmbată
De lumina întunecată.
Lacrimi trec dincolo de glezne,
Dincolo de piept, dincolo de privire.
Geamătul urcă lesne
Din orice dăruire.
Se clatină cântând
Inima sub povara sicriului.
Duceți-l mai departe
Decât fumul ce se ridică din troznetul
Unui foc, decît pâlparea
Ultimă a genelor.

Suntem bine în ziua care ne uită
Într-un drapel ciuruit,
La marginea unui câmp de bătălie
Al cărui pământ mustește
De jertfe frumoase și bune.
Înmoi în ele isopul
Și stropesc lumile în care cobor și urc.
Sunt așteptat în toate cu un surăs
De rudă apropiată.
Îmi ling de pe buze
Câteva picături de sânge
Pentru a te îmbrățișa în noaptea asta
De lună plină.

6 ianuarie 2015

Ce se aude din acest rotund
Care împrejmue elementele? Mute
Cuvinte de veci
Lovite de sunetele clopotului.
Și se apropie foșnetul, susurul, reînceputul chemat
Să nască. Și auzi gănguritul
Naturii când e încă departe
Hohotul sângerând al primăverii.
Un gând ca o mărunță rază de soare
Zguduie căzută orice mișcare.
O face să plângă, să rădă.
Corbul ia chip de lebedă.
Oasele ies din trup plămădite ca săbii
În focul ce le poartă înapoi cenușa cosmică.
Ai pe față surâsul unui fetus
Și iubită ești de cel ce moare.

Lin șira spinării se rupe,
Lacrimi din colțul ochilor
Cad în urne și cupe,
Acolo e inima orbilor.

Din nou mă duc
Din lumea asta goală,
Istovit ca un muc
De lumânare
Lângă un mort când îl spală.

7 ianuarie 2015

Într-o cruce locuită de Sfântul Ioan fără țară (Ivan
Kulâghin)
Găsesc legământul, posesia inimii
În cel care și mai mult posedă.
Mă face să locuiesc în același leac,
Fericiti ca în prima zi când coasta a sângerat.
Ne-am găsit patria fără pământ,
Numai cu puțin lemn să ni-l punem sub genunchi
În ceasul când cheamă îngerii
La urechea mormintelor numele fiecăruia
Și din căușul mâinilor ne dau să bem
O gură de vin, să se întărească sufletul
Ca scoarța copacilor adăpostind într-o scorbură
Stupul sălbatic al vieții.
Vino, iubite, să mergem pe aer
Până când vom ajunge în loc lacom de rugăciune.
Numele Omului stă înfipt în noi
Pentru o nouă facere.
Purtăm crucea și ea ne poartă oceanic într-un roi
Cu șapte aripi agere.

Despre zeiță

Ce zeiță mi-a venit înainte,

Cu frumusețe de aur
Și era moartă, purtată pe umeri
În sicriul și el de aur.
Părea vie pe când moartă surădea,
Cu toată carnea împietrită,
La copacii călcați de înflorire.
Vino cu ea în proaspătul mormânt
Unde vei găsi armonia
Acestui surăs dăruindu-se numai
Bătăilor inimii ce s-a oprit
Și din care tresaltă ecoul.

8 ianuarie 2015

*Pentru dragii mei uciși în
atentatul din 7 ianuarie*

De unde vin așa dureri
Ca după mușcătura Fiarei,
Carne din carne dată afară
Și cine umblă să deschidă ușa
De inger păzită?
Păsările au fugit din copaci.
Peste inimă urcă numai cuvântul
Rătăcit și pur *Taci*.
E o tăcere cu suflete
Apropiindu-se din gemete îndepărtate?
Totul trăiește în cumpănă
Și frumusețea rămâne
Rod fără roade?
Gonește-mă în iubire,
Față a infinitului, lume
Făcută să țină viu omul.
Ca să se împlinescă voia
Cunoașterii celor mai amoroase semne
Ascunse în aurul pierdut.

9 ianuarie 2015

Inima cade
Din adânc în adânc
În stranii ținuturi
Din ochii unui prunc.

Fragil joc de cânt,
Chiar și în Hades
Iubire de netăgăduit
Pe care o strâng
În brațe sub sacru pământ.

Înainte în genunchi până la tine.
Lasă-mă să-ți fiu covor de dinainte de a fi.
Vezi cum din lâna țesută cu transparent
Ies cântăreții cu flaute, tobe, trompete,
Războinicii dăruindu-și piepturile crăpate de mușchi,
Iar eu sunt atât de fragil, uitat pe lumea cealaltă,
Cu gândul la vremi stinse
În care îmi iubeai gura ochii lutul de sub picioare
Așa cum era izgonit din coasta smulsă
Din trupul chemat la groază și dragoste.

10 ianuarie 2015

Rămâi cu inima, timp de patimi
Și vorbești lacrimi,
În ziua cu nori lovind în fereastră.
Din când în când razele soarelui aproape secate
Caută mâinile celui atât de slab
Încât ele i-au devenit flori
Având veștejirea ca sprijin.
Arcan al creației, unde ești
Pentru a-l învăța pe om
Din nou cuvintele ascunse fără care
Nimic nu e viață, gândire, scară?
Unde ești, parfum amoros de altare?
De ce peste toate lucrurile cad
Cumplete smulgeri din sine,
Iar iubirea se vede fugărită
Fără să știe de vad,
Fără trecere peste punte,
Fără îmbrățișarea unui mal.
Și cât a vrut omul să iubească
Și nimeni nu l-a primit.
O mască privește altă mască
Însă peste un obraz răvășit.

Miron KIROPOL

Perpessicius

sau

Pentru ca fresca să nu se șteargă III

Un episod revelator pentru tirania cenzurii din anii în care trebuia să debutez e legat de efortul conjugat al lui Tudor Vianu și Perpessicius de a-mi impune numele în presa literară. La un moment dat, au vrut să trimită *Măinile lui Enescu* unei publicații și, în felul acesta, să debutez onest, fără să achit „cota la stat”, cum numea Tudor Vianu colaboraționismul proletcultist. Cum însă în varianta originală a poeziei se găsea – catastrofă pentru absolutismul meu al acelor ani! – un sinonim al lui Dumnezeu: „Acel ce ține/ Văltori de aștri...”, cu A în majusculă, versurile trebuiau negreșit modificate ca să poată fi tipărite. Astfel, în biroul de la Biblioteca Academiei al lui Tudor Vianu, pe atunci directorul ei general, încercam toți trei să găsim ieșire din impasul creat de Diavol, dar iertat de Dumnezeu, în cristalul unei strofe – apărută instantaneu – ce trebuia acum disecat

și refăcut. Așa se face că versurile: „Poate v-a dat Acel ce ține/ Văltori de aștri, împrumut/ În degete scantei din Sine...” au fost transformate în: „Poate că legea ce supune/ Văltori de aștri, împrumut/ V-a dat scantei...”. Cu marea lui sensibilitate religioasă, Perpessicius ținea ca măcar să transcriem legea cu majusculă, ceea ce de fapt era cam același lucru, ca în felul acesta să nu fim nici trădători, nici pângăritori, dar concluzia comună a fost că ezitarea ar fi o zădărnici... Păstrez și acum dactilograma poeziei cu modificările operate de penița lui Tudor Vianu, semnul zberii a două mari spirite ale culturii românești pentru a ajuta un tânăr poet să răzbată neîntinat prin cețuri potrivnice și otrăvite. Grimață astfel, poezia a fost expediată revistelor *Steaua* de la Cluj și *Viața Românească* de la București, însoțită de o scrisoare semnată de Tudor Vianu și Perpessicius, căreia însă nu i s-a dat curs și nici măcar un răspuns... De altfel, scrisorile ce le păstrez de la Perpessicius sunt pline de referiri atât la virtuțile mele scriitoricești („bez membru de partid” – cum obișnuia să spună), cât și la tribulațiile asociate încercărilor oneste de tipărire, nu mai puțin dureroase ca ale lui Odysseus, cel doritor să se odihnească în sfârșit în patul lui cioplit dintr-un singur trunchi de măslin.

Raporturile lui Perpessicius cu fiul său, înțelese de multe ori în defavoarea acestuia din urmă, reprezintă, totuși, o problemă gingașă... Miticuță a suferit toată viața de apăsarea unui reproș trimis de tatăl său destinului, dar care se întorcea de pe flancul cu luciu de bazalt al Fortunei asupra fiului. Iar fiul a fost nevinovat ca o piesă mutată de mâna soartei, care aranja conflictul tragic pe un eșichier de configurația căruia multă vreme el nici nu și-a dat seama... Pentru a spune lucrurile pe jumătate, mă rezum la a-mi exprima încredințarea că Miticuță exista deja într-un moment (definibil prin an, lună, poate și zi) când pentru tatăl său era mai potrivit să nu fi existat, sau mai bine spus când Perpessicius ar fi vrut să fie liber... Era vorba de iubirea tragică pentru Yvoria...

...Așa că nici copilul nu striga, nici tatăl nu tresărea. Ținut la distanță de o tiranie paternă negativă, copilul a fost absorbit de o tiranie maternă pozitivă, păturindu-și aripile ca o pasăre permanent pregătită să se întoarcă în amniosul oului din care a trebuit definitiv să plece. Marele avantaj al acestei situații a stat în faptul că tatăl se înconjură de un spațiu liber care i-a permis de timpuriu băiatului să-l vadă de la o distanță optimă în dimensiunea reală a personalității sale intelectuale, să-l cunoască exact și să-l admire. Faptul s-a reflectat benefic în aceea că fiul cunoștea viața și opera tatălui său ca nimeni altcineva, devenindu-i mai târziu editorul ideal și nu mai puțin exegetul indicat. Din nefericire, moartea l-a doborât când pregătea volumul 13 din *Opere* ale tatălui său, număr de care, printr-o premoniție ce s-a confirmat, se temea, și când avea în lucru o sumedenie de studii perpessiciene. Astfel, lucrarea vieții sale, consacrată reeditării operei tatălui, a rămas neterminată.

Miticuță a înlocuit mâna dreaptă a lui Perpessicius, pierdută în primul război mondial. Dumnezeu, în care maestrul credea, a avut grijă să creeze la vreme o existență omenească a cărei funcție să fie proteza și s-o dăruiască marelui mutilat, care nu i-a prins tălcul jertfelnic, scăpându-i astfel elementul divin din ea... Și cum de când lumea dreapta îngrijește stânga, neglijanându-se pe sine, Miticuță a preluat treburile cotidiene ale vieții tatălui, în așa fel încât singura mână aptă, stânga, să-i rămână liberă pentru scris, lucrarea propriei vieți a fiului topindu-se, invizibilă și aparent pierdută, în opera mâinii stângi a tatălui. Miticuță a fost Ana din zidul lui Manole, astfel că, în ordinea morală a gândirii, cine va investiga mecanismele interioare și exterioare ale realizării operei lui Perpessicius nu va putea trece peste prezența nobilului Miticuță, care i-a fost fiu și secretar și sfătuitor discret. Această din urmă ipostază e de natură să răspundă întrebării privitoare la dovezile de afecțiune filială.

În privința dragostei tatălui, aceasta s-a putut vedea în momentele de problematizare a vieții fiului, cum au fost arestarea și procesul politic ce i s-a intentat, când în Perpessicius s-au trezit puteri nebănuite pentru a lupta să-și salveze fiul.

Așa stând lucrurile, problema emancipării de sub autoritatea paternă s-a tot amânat, amânarea devenind o nouă natură iar revendicarea ceva nefiresc, ea anunțând tatălui, la cele dintâi semne, dezastrul, eveniment care ar fi putut fi pentru fiu salvarea. Gingășia și noblețea innăscute ale lui Miticuță au făcut însă ca obuzul să nu explodeze niciodată, înțelegerea fiului trecând drept complăcere iar complăcerea tatălui drept înțelegere. Asumarea și respectarea cu sfințenie a acestui destin, la urma urmei ingrat, a trecut în ochii celor în necunoștință de cauză ori superficiali drept un deficit de personalitate, mai ales că, odată cu trecerea timpului, cu sporirea planurilor de lucru și cu scăderea alarmantă a vederii, Perpessicius însuși făcea această confuzie, într-o subestimare dureroasă. Deseori, în fața unei replici aspre adresate fiului, consumam în gând înțelesul adânc al vorbei strămoșești după care pe cei apropiați e bine să-i trimiți la judecata străinilor. Îi cenzura inițiativa chiar atunci când aceasta i se impunea printr-un drept elementar. În dimineața primei zile de după intervenția chirurgicală pentru cataractă a lui Perpessicius, Miticuță, rămas peste noapte în rezerva de la spital veghind pe fotoliu, chemase – întrucât trebuia să fie la Universitate – o studentă cu manuscrisul lucrării de diplomă pe care i-o conducea, ca să-l citească și să-i facă observațiile de rigoare. Din beznă albelor bandaje, Perpessicius urmărea discuția, ca și mine de altfel. Miticuță imprimă discuției tonul unei anume vioișii ce-i îngăduia să-și strecoare sub forma glumei criticile câte vor fi fost de făcut, fără a o pune pe absolventă în situația dificilă față de mine și, mai ales, față de Perpessicius. Acesta, dând o altă interpretare aerului destins, interveni brusc, tăind țesătura ce se înfiripa:

„Nu vezi că nu ți se potrivește?”

Miticuță neutraliză cu un calm baritonal superior apostrofa paternă, urcând la o înălțime atât de nimerită, încât să nu se vadă cât de mult era tras în jos:

„Lasă, frate! Lasă, frate!”

Într-adevăr, depășise 50 de ani, era singur, tot mai prins în hățișul treburilor de la Universitate și ale unei case cu doi bătrâni, dacă nu imobilizați, în cel mai bun caz fixați în casă, cu grija întregului laborator literar al lui Perpessicius. Abia dacă a găsit vreme să-și adune parte din articolele și studiile proprii în tomul intitulat *Carnet inactual, I* (1970), căruia n-a mai apucat să-i adauge alte volume. Să se observe că titlul nu numai că reia, dar adâncește, din pietate nu din imitație, modestia formulărilor lui Perpessicius. El își numește cartea *carnet*, ba încă și *inactual*, epitet prin care – trecând peste ironia ce viza setea falsă de actual a realismului socialist – lua distanță până și de modestul merit al actualității *mențiunilor critice*, revendicat de timpuriu de către Perpessicius în articolul grăitor intitulat *În tinda unei registraturi* (1923), unde își dorea ca rubrica sa din revista *Spre ziuă* să fie „cel puțin sucursala unei vitrine de librărie”.

C.D. ZELETIN

Poetul înflorit

Antologia lui Constantin Preda, o carte care se apropie de o mie de pagini, cuprinde poeme scrise între 1983 și 2014, selectate, ni se spune, din 15 volume (dintre cele 26 publicate). Numele ei, **Celălalt Constantin** (Editura MJM, Craiova, 2014, cu o prezentare de Nicolae Țone), dezvăluie două caracteristici ale autorului, răsfrânte în creație, dedublarea (Arghezi spunea: *Sunt*

în mine niște doi) și reflectarea onomastică în texte.

Constantin Preda a debutat în 1984, cu volumul *Sora mea*, inserarea, fiind primit de critică și de congeneri cu mare entuziasm. A reprezentat o voce aparte, plină de energie, venind dintr-o zonă insolită. Predomină, în acest volum, poeme de notație a unor peisaje interiorizate, alcătuite mai mult din nespun, din mimare, dar cu deschidere semantică: „se înserează/ ca anul trecut când taniușa a spart farfuria cu vișine/ era într-o vineri și amurgul picura liniștit/ peste grădina năpădită de ierburi/ cineva deschisese o fereastră și scutura realitatea/ în cealaltă parte a zilei/ era într-o vineri taniușa și-a schimbat rochia/ apoi a plâns/ neputând înțelege tristețea câinelui/ adormit sub stiva de lemne” (*taniușa*). O apatie pare a plana asupra existentului (care iese adesea din real). De la început, excedează inventivitatea imagistică. Dar universul este unul regresiv, melancolic, cufundat în patriarhalitate și în solitudine, alimentat de energii htoniene. Sentimentele poetului tânăr sunt împărțite între deprimare și exuberanță: „oricât aș fi vrut venea toamna/ și ea era ca o rază aurind frunza// în pașii ei dormeau plopii și văile din împrejurimi// venea toamna și vesel alergam peste dealuri/ cu un stol de vrăbii în degete/ printre lacrimi îi șopteam: soră a mea,/ o, soră a mea// seara (cuprins de o imensă fericire)/ ascultam câmpul revărsat în odaie” (*fata în rubașcă*).

Poezia are elanuri eseninieni (tandre și ingenue), dar și voluptăți de anticar (făcând inventare de epocă). Văzul și olfacția au acuitate, iar sinestezia fac parte din viziunea metaforică. Un pătimaș al înfloriturilor de limbă, precum Fănuș Neagu, nu putea să nu fie sedus de acest debut. În ciuda accentelor nostalgice, starea care domină este vitalitatea, frenezia tânărului avid de a lua în posesie tainele lumii, vârstele anotimpurilor, senzația ontologică pe care o transmite casa părintească. Autorul calchiază, adesea, modelul popular. Realitatea (arhaică, rurală) se metabolizează în reverie: „serile-acelea când coboram cu tata la râu/ grăbiți de parcă nu știu cine ne-ar fi luat-o înainte/ ninsorile lunii săpau adânc în cai sub frâu/ poteci către o rariște fierbinte// coboram, doamne, tata cernea pietre în râu/ eu scuturam un măr în pașiștea fierbinte/ dormeam în snopi, pluteam, nici nu mai știu/ de râul curgea înapoi sau tot înainte// pluteam agățat de secera lunii// țineam în dinți frâiele cailor sfărțecate de maci/ tata trăgea de razele lunii cu funii/ înfășurându-le pe un cătun de-araci” (*serile*).

Lirica lui Constantin Preda nu este etnografică, deși recurge la datele acesteia, iar limbajul este pitoresc. Scriitorul doar culege, din acest domeniu, elemente poetice, transfigurându-le într-un orizont tematic și stilistic propriu. În universul (utopic) al satului, el caută urmele unei trăiri/unei gândiri autentice. În acest sens, poezia sa are contiguitate cu efuziunea sufletească a unor poeți afini, cum ar fi Serghei Esenin, Nicolae Labiș, Ioan Alexandru. El cântă o stare interioară, așa cum Marc Chagall își instituie propriul univers, dând caracter firesc fabulosului: „mai deunăzi noi am slobozit fântâna/ și-am chemat în sat arțarii ca la nuntă/ i-am omenit cu vin și de atunci întruna/ trei zile plâng și-o săptămână cântă// o altă întâmplare, dar să taci/ vecinii toți mai sunt cu frica-n oase/ într-o noapte-ncet a curs din saci/ grâul și-a-ngropat câteva case” (*dragul nostru – scrisoare de la părinți*).

Poezia iubirii e diseminată peste tot, pentru că face parte, alături de natură, de lumină, de melancolie, de vinul ademenitor de la cârciumă, de comunitatea cosmică, din plinătatea trăirii: „a venit lumina, tutuie pândarii/ muguru-n tăcere dă din viță pinteni/ văile-n ardoare cheamă armăsarii/ gata de rupt munții, luminoși și sprinteni// a plesnit lumina, cântă pivnicerii/ sânge-adevărat de iepure îți varsă-n câni/ clopotul vestește noaptea învierii/ ghiocei și rouă îmi așez pe răni” (*roua din palme fragede de miri*). Iubirea nu este una după canoane știute, ci suavă, exprimată prin metafore și prin simboluri, laudând iubita (ca în *Cântarea Cântărilor*), cu un anume hieratism, îndrăgostiții fiind numiți miri. Ea va deveni, în lirica de mai târziu a poetului, o temă exclusivă, plină de senzualitate (dar exprimată tot indirect, înăbușită în metafore). El face, chiar, o catagrafiere a femeilor: „femei cu dor, femei cu părul lung/ la albul căroră/ nici ingerii n-ajung// femei cu părul lung păzit de paji/ femei cu purpură și pară în obraji// femei cu gura caldă cum carminul/ femei cu sufletul mai tare decât vinul// femei a căror neprihană doar îngaimă/ femei cu sâni mici pitiți de spaimă” (*cântec auzit toamna pe la hanuri*). Poetul se închipuie în ipostaze multiple, când un copil, când tânăr fără griji, voinicel cu pumnal în teacă, ori poet boem, contemplator al firului vieții, trubadur, cavalier al purității.

Treptat, renunță la poezia de sărbătoare a tinereții, textele devin mai grave, străbătute de dorința sihăstririi sau de ideea morții: „călător orb/ pe sub brazii bogăți în zăpadă/ unde poezia se scrie singură/ ca-ntr-o absidă/ ca-ntr-o raclă/ unde cuvintele lucrează singure (ca albinele)/ doar pentru dumnezeu// ierarhii au trupuri de zambilă/ (tristețea e o nobilă artă)// bun e muntele/ care duce în spate/ tot zbciumul lumii” (*schit*). Își deplânge limitele: „nu pot să mă înalț, să zbor mai sus de-atât/ mă trag în jos aripile de lut” (*înălțare*). În poemul *dumnezeu mă iubeste*, își exprimă recunoștința pentru harul primit.

În lirica lui Constantin Preda, între elementele naturii are loc o contaminare, preiau unele de la altele atribute: valurile Dunării sunt de grâu, vara este un arc de triumf, muntele plânge brazii, vinurile plâng și ele în carafe, poetul își mută odaia în fructe, prin frunze trec șleपुरi cu grâne,

lumânarea are rădăcini în părinți, gândul e o corabie, păpădiile îl plâng pe Iisus, pustnicii dorm în cuiburi de vrăbie... În toate, se manifestă o continuitate vie, dinamică, se petrec permutări, corespondențe, metamorfoze, lumea este un Eden pământesc, alcătuit dintr-o îngrămădire de figuri de stil, de metafore și personificări, o mișcare ontologică în care formele profane distilează sacral, lăsându-l să irumpă, sau, dimpotrivă, cele sacre devin familiare. Totul este transformat în poeticitate: femeia iubită, moartea părinților, alternarea nesfârșită a anotimpurilor, jubilația și tristețea, satisfacția de a se simți ales de har, egocentrismul. Constantin Preda rescrie lumea printr-un imaginar poetic sătesc (tradiționalist), prin sensibilitatea omului înfrățit cu natura (care transformă tragicul în blândețe, moartea în alegorie): „voi fi un mort frumos/ doar poezia va plânge la înmormântarea mea/ cocorii vor zbura maiestuos/ cu trupu-mi spre cea mai îndepărtată stea// voi fi un mort frumos/ doar cocorii vor plânge la înmormântarea mea/ poezia va zbura maiestuos/ îmbrăcată-n doliu de cișmea/ / [...]// voi fi mortul cel mai frumos/ voi dansa la-nmormântare ca la nunta mea/ sfeșnice zburând maiestuos/ plânsul într-o stea-l vor îngropa// va fi cea mai frumoasă-nmormântare din câmpie/ cocorii mă vor înhuma în poezie” (*voi fi un mort frumos*).

Poezia de dragoste este generoasă, mai mult imnică, tandră, cântând coapsa, sânii, sărutul, genunchii și alte minunății, dar tot prin racordare cosmică (mioritică), prin participarea întregii firi. Iubita, cu o frumusețe discretă de mierlă, de dropie, își așteaptă mirele, cu *evangheliar toamnei pe masă, într-o pulberărie de inele*. Ispititoare, ea este iubită mai ales în zilele de post. Poetul este un sentimental, are simțul obiectelor de altădată (ceea ce dă autenticitate) și al iubirii ca ontologie. Din unirea iubitorilor se nasc arcele lumii, muntele, câmpia, fructele toamnei, toată flora și fauna, muncile câmpului și meșteșugurile, tainele sacramentale, firmamentul, calea sufletelor, mitologia căminului, boema sătească. Stările, sentimentele se traduc în vegetale, în entomologie și ornitologie, în stihii, în credință, în lucruri sfinte, în desfățare. Nimic nu este exprimat direct, totul este corelat, este parafrazat, intermediat, transformat într-o infinitate de imagini, în stilistică. Asalturile erotice sunt repetate la nesfârșit, angajând întregul imaginar liric, toată recuzita de pitoresc și de tropi. Poetul exclude concretul, organicitatea, din poeme, echivalându-le cu ornamente, cu beteală, cu feerie, cu abundență. Scenele (mai ales cele erotice), întotdeauna închipuite, sunt reverii, aspirații, creează idealități. Se petrec la schit, în munte, în casa însingurată, aseasonate cu vin brumat și cu gutui, sub potopul de ninsoare, ori chiar în timpul rugăciunii. Iubirea este transformată într-o religie (sacriligă). Poetul se adresează continuu unui auditoriu presupus, confesându-i reprezentările sale. El este exponentul gingaș al sensibilității celorlalți: „un poet este petala unei nații/ lăcrimă de imne și orații// plânge-ntr-o carte și mângâie cu barba/ și cerul înstelat și apele și iarba// la nevoie se zidește-n locul anei/ este lumina și nemărginirea mamei// un poet este petala unei nații/ colb de pe cazanii risipit în spații” (*poetul*). În poezia de dragoste, Constantin Preda este un Emil Brumar suav, pentru care femeia este o metaforă, un pretext pentru scris poeme. Idolatrizând-o, blasfemiază (poetic): „cea mai frumoasă icoană/ este cerul privit de sub rochia ta/ leac pentru ideea de rană/ în orice dor ai înnopta// cel mai frumos colț de biserică/ este cerul privit de sub rochia ta/ țărnam de îndepărtată americană/ și alfabet ce-ncupe de la a” (*cea mai frumoasă icoană*).

Pare-se că, la un moment dat, poetul înțelege că *bătrânul cărunt din oglindă* este chiar el. Orgoliul omului care s-a simțit veșnic tânăr se preschimbă în meditație existențială, în desertăciune. Apare, astfel, *celălalt Constantin*. Dar nu-l ține prea mult, pentru că scriitorul își arogă o multitudine de chipuri, patriarh, tâlhar, clopotar, logodnic, bouar de cuvinte, salvatorul omenirii, cel mai frumos, cel mai pur de pe pământ. Poetul este fascinat de idealitate, asumă poza romantică, vorbirea sărbătorească. Înmulțind infinit imagistica, construind prin repetiție, împerechind insolite cuvinte, creează o lirică învoaltă, bazată pe iluminări, pe expresivitate. Un text, paroxistic, surprinde, însă, cu luciditate (cu ironie), condiția poetului/omului: „iată un poet fericit/ – zise bufnița de pe umărul meu – / și mă arată cu degetul/ iată amurgul – pecetea sa, mașinaria sa de război infernală, – rana lui cea mai adâncă/ / sceptra lui e mai puțin strălucitor/ decât rana, decât sfoasa floare roșie de arțar// iată un poet fericit/ iată soarele care nu mai poate ieși/ din rana lui atât de adâncă” (*iată un poet fericit*).

Poezia lui Constantin Preda, prin caracteristicile ei distincte, are aspectul unei enclave, în poezia de azi. Ea are unele date proprii tradiționalismului interbelic (spiritualitatea rurală, un bizantinism și un neoașism al limbii, sentimentul naturii, influența folclorică) dar și trăsături neoromantice (hipertrofiera eului, idealitatea, voluptatea erotică). El este poet, prin natura sa, cu rădăcini în spiritualitatea trecutului. Limba și rafinamentul său imagistic obligă la inițiere, la un efort de cunoaștere și de înțelegere.

Paul ARETZU

Desene în peniță

Teatrul înainte de toate (2)

Spectacolul a început la ora patru, anunțat prin trei bătăi de gong (de fapt tigaia de prăjit cartofi a mamei), cucoanele s-au aranjat comod pe canapele și fotolii foindu-și catifelele și după ce cearșafurile care înlocuiau cortina s-au dat de-o parte și de alta mânuite de Gino cu abilitate am apărut la rampă. Trebuia să spun ceva, bineînțeles, să intru în rol, zâmbeam ca un nătâng, întotdeauna primele momente sunt penibile, din sală năvăleau spre mine talazuri de miresme otrăvite, purtam pe umeri mantia neagră, cu mâneci largi, incopciată cu paftale, o mască tot neagră, în maniera Zorro, ce-mi acoperea privirea, și o șapcă fistichie lucrată din atlas de mama după modelul portretelor de cavaleri renascentiști, cred că arătam destul de fioros. La sugestia inspirată a tantei Eudoxia, stinsesem lustra de cristal și cele două lampadare mai mult ornamentale și coborâsem storurile la ferestre, lăsând salonul în grija celor două sfeșnice din bronz montate în structura pianinei, ce abia mângâiau figurile de ceară ale cucoanelor și sugerau o neliniștitoare atmosferă de mister.

Pentru sporirea tensiunii dramatice atât de necesară demonstrației mele de scamator am început prin a executa trei-patru pase repezi, fâlfâindu-mi mânecile largi ale mantiei și pronunțând formule cabalistice și am trecut la treabă, infulecând pe rând o gumă, un creion, o riglă, două ouă fierte și culminând cu înghițirea unei furculițe, ispravă ce a stârnit rumoare și un fior de gheață printre bieteale cucoane încemenite în fotolii. Simțeam că lucrurile merg așa cum trebuie, că sala e conectată la trucerile mele de doi bani. Eram pe val. Am profitat de clipa favorabilă ce se ivise și am început să scot de sub pulpanele cuprinzătoare ale mantiei, prevăzute cu numeroase buzunărele etajate, cusute în căptușeală, diverse piese din garderoba mamei – mănuși, baticuri, pălării de damă pe care le fluturam cu grație prin fața asistenței și le făceam în clipa următoare să dispară. În ropotele de aplauze ale sălii executam o plecaciune adâncă, exersată în îndelungi reprize în fața oglinzii din alcovul mamei, și adresam cucoanelor un zâmbet fin, marca Clark Gable.

Până la pauza dintre acte am mai produs un număr (în premieră mondială!) de contorsionism foarte prizat de doamne, și altul de prestidigitație în care, fâfâindu-mă printre fotolii, am subtilizat cerceii doamnei Bazacliu, soția fostului primar al urbei, trei ceasuri pandantive și verigheta tantei Marianti, nașa noastră, câștigându-mi cu brio respectul și admirația spectatoarelor.

În pauză, prelungită mult peste programul stabilit, Odette, subreta tantei Eudoxia, le-a servit cucoanelor dulceață de nuci verzi, lichioruri și cafea în cești din porțelanuri japoneze iar Gino a executat la pian două nocturne de Chopin și allegretto-ul din Sonata Lunii, în timp ce doamnele s-au antrenat în ample comentarii despre războiul ce se prelungea la nesfârșit, despre tot mai frecventele mesaje îndoliate sosite de pe front sau despre penuria cronică de alimente și camuflajul care aruncase târgul într-o cumplită beznă.

Am reluat programul spectacolului cu siguranța și aplombul artistului versat, simțeam că sala îmi este prietenoasă, că așteaptă de la mine exact ceea ce aveam intenția să-i ofer. Am început un număr tare, „vorbirea în limbi”, constând în îndrugarea într-un ritm aiuritor a unei avalanșe de cuvinte născocite, schimbând la anumite intervale accentul și frazarea ca să induc iluzia trecerii de la un idiom la altul și pe măsură ce urmăream privirile stupide, uluite ale venerabilelor doamne, acceleram emisia de cuvinte, deveneam din ce în ce mai vehement, mai agresiv – când am decis să întrerup această bablonie infernală, în sală s-a așternut o liniște neverosimilă, urmată după câteva momente de un ropot de aplauze purificatoare.

Fără îndoială, stăpâneam situația, eram în largul meu. Simțeam că sala îmi aparține. Venise clipa când se cuvenea să arunc în joc cea mai spectaculoasă piesă din program. Mi-am prevenit auditoriul că numărul care urmează nu e recomandabil persoanelor hipersensibile sau suferinde de maladii de cord și mi-am permis să le atrag atenția că e de

preferat să aibă la îndemână sărurile, eventual sticluța de valeriană. Gino, care se cățăraseră pe taburetul pianinei, a atacat un impromptu de Schubert și în câteva clipite a năvălit pe una din ferestre, deschisă în prealabil, prietenul Rodolfo care, fâlfâind din aripi a executat vreo câteva volute grațioase deasupra camerei și s-a postat pe umărul meu drept. E-n regulă, Rodolfo, i-am spus, cred că ți-e foame. Am scotocit prin buzunarele secrete ale mantiei și i-am întins niște firimituri de pâine pe care le-a ciugulit cu o dexteritate impresionantă. Acum, după ce ai luat o gustărică, fă bine și salut-o cum se cuvine pe stăpâna casei.

Mărturisesc că aveam emoții. O mică dereglare, o neatenție nefericită, o ezitare ar fi năruit întreaga mea construcție ingenioasă. Mi-am înhățat amicul cocoțat cum sta pe mantia mea de inger negru, i-a șoptit hai porumbelul tatei, hai băietee, să te văd la lucru și l-am catapultat cu o mișcare largă a brațului spre asistența care aștepta încremenită să se întâlnească cu miracolul.

Rodolfo a făcut un raid scurt deasupra coafurilor sofisticate ale cucoanelor, a aterizat în poala mamei și s-a pornit sărăguit să-i ciugulească șiragul de mărgelă de pe piept, lăsa impresia că a decis să nu mai plece și n-a zburat din poala ei decât când mama, ușor jenată de situație, s-a descotorosit de musafirul nepoftit făcându-i vânt spre mine. Băiatul a revenit imediat pe umărul meu drept, l-am mângâiat duios, părea extrem de mândru de isprava sa, îmi transmitea, în felul lui secret de a comunica un soi de tonus încurajator, de solidaritate camaraderescă și în clipa aceea am știut că o să câștig.

Ce a urmat în continuare s-a petrecut atât de repede și de neașteptat încât cu greu mai reușeam să țin în mână frâiele. La o comandă a mea, Rodolfo a salutat-o în aceeași manieră reverențioasă pe tante Severina, aterizând pe pălăria ei de fetru cu voaletă, pe doamna Socoteanu, soția președintelui de tribunal, care a scos un țipăt scurt urmat de o suită de scâncete isterice și pe Ramona, soția arhitectului Antonio Casaverde, care a izbucnit în plâns, realmente își pierduse firea și a început să strige dați bestia asta afară din salon, numai că bravul meu Rodolfo abia prinsese gustul jocului și fără să aștepte să mai nominalizez persoana pe care ar fi urmat să o salute, a continuat cu o vădită poftă să execute raiduri circulare prin salon și să se așeze când pe una, când pe alta din pălăriile distinselor participante la spectacol, în sală s-a iscat o oarece derută, ca să nu spun panică, și în situația confuză care se crease, când pur și simplu scăpasem situația de sub control, au început sirenele să urle.

Întâi s-a declanșat alarma Primăriei, din parcul Lahovary, apoi sirena fabricii de cherestea, pe Bulevardul Reintegrării Neamului, la câțiva pași de casa noastră, și a treia la fabrica de încălțăminte a Simienilor – au început să urle tustrele ca nebunele, un zgomot infernal, asurzitor – și cuconetul, ca la o poruncă, a dat năvală în beciul de la subsol anume amenajat ca adăpost antiaerian. În câteva momente salonul, cu pălăriile, mantourile și poșetele cucoanelor, abandonate alandala și cu fotoliile răsturnate arăta ca un sinistru câmp de luptă părăsit în grabă. O liniște dementă băntuia prin cameră.

Deodată m-am simțit îngrozitor de singur. Trecusem pe lângă primul meu succes cu adevărat răsunător. Rodolfo își luase zborul pe fereastră bătând senin din aripi. Mi-am aruncat mantia neagră pe podea, vreo două ouă fierte s-au rostogolit ca naiba pe covorul persian al mamei și s-au oprit lângă condurul de chevreau de la piciorul stâng al doamnei Stancu, profesoara mea de științe naturale.

Nasol, l-am auzit pe Gino, ce rămăsese cocoțat pe taburetul pianinei.

A clămpănit vreo trei măsuri din Quasi una fantasia. Se smiorcăia ca un tâmpit, habar n-aveam ce-l apucase.

Nasol, și-a reluat ideea, dacă va fi avut vreuna.

De afară sosea spre noi mesajul bombardierelor americane, un zgomot surd, ritmat ca o dojană blândă și neliniștitoare, avea să țină doar câteva minute după care totul urma să se întoarcă la aceeași normalitate searbădă, meschină care se cheamă viața noastră cea de toate zilele.

Constantin MATEESCU

Scriitori și teme

Hasdeu și Caragiale

Pe 26 februarie 1838 se naște la Cristinești, în ținutul Hotin, Bogdan Petriceicu Hasdeu și exact după 14 ani (fără 25 de zile) se naște în satul Haimanale, din apropierea Ploieștilor, Ion Luca Caragiale. Savantul se mută la București în 1863, unde se stabilește și dramaturgul în 1870. De acum încolo, cei doi scriitori se cunosc cel

puțin prin intermediul teatrului (Hasdeu faimos autor, Caragiale tânăr suflor) și al publicisticii satirice. Dramaturgul se impune, ca ziarist la *Timpul*, ca autor al foiletoanelor *Cercetare critică asupra teatrului românesc* și cu piesa *O noapte furtunoasă*. Junimea și *Convorbiri literare* îi pun pe aliniamente diferite. Sunt temperamente contradictorii, cu reacții imprevizibile, dar prin jocul centripeto-centrifug (și invers) ei s-au apropiat mai vizibil.

Cei doi spadasi s-au confruntat pe baricade ideologice divergente. Cât privește prețuirea artei și exercitarea vervei, autorii de comedii și de proze satirice au clare puncte de întâlnire. Dar și în acest domeniu sunt deosebiri. Hasdeu e incisiv, implacabil: „am fost mereu un pasionat”, recunoaște el. Polemistul Caragiale nu poartă mânuși, dar nici sabie necruțătoare, preferă floreta, persiflarea benignă și ironia subțire. Unul e satiric vitriolant, irascibil, impetuos, sarcastic – structură romantică; celălalt își „îmblânzește” replicile cu ironie și umor, parcă ar spune: „Ai puținică răbdare, stimabile!”

În 1885, lui Caragiale i se acordă, la concursul organizat de Teatrul Național, Premiul (1.200 franci) pentru farsa *D-ale Carnavalului*. Din juriu fac parte Alecsandri, Hasdeu, Maiorescu, V. A. Urechia. Sentimentele par, deocamdată, destul de pașnice, dar există anumite indicii ale unei ascunse inamicității, nu neapărat strict personale. Între timp, Maiorescu scrie *Comediile d-lui Caragiale*, dramaturgul este pentru scurtă vreme (în 1888) director general al teatrelor, Hasdeu trece printr-o grea cumpănă, moartea fiicei sale, totuși face eforturi, apoi, să reintre în lumea activității erudite și literare, să lase oarecum impresia de relaxare și sarcasm.

În duel direct s-au angajat începând cu anul 1891, când Caragiale prezintă volumele *Teatru și Năpasta* în vederea acordării Premiului Academiei Române, iar raportorul Hasdeu este defavorabil, „imputând autorului tendințele antinaționaliste, căci scoate din societatea românească numai tipuri imorale” (rezumatul din *Familia*, nr. 22/1891, pp. 260-262). În *Revista Nouă*, la rubrica *Zacherlina*, Hasdeu, luptător pătimaș, se războiește cu adversari reali sau presupuși, între care se află și Caragiale «garson» considerat de coechipieri «cel mai mare dramaturg». „Ironie!”, exclamă Hasdeu, așa cum se întâmplă și cu Gherea, „cu ideile sale muscălești și cu erudiția cea de vitrină”, tot așa și cu Vlahuță, versificator „foarte unilateral și aproape sterp, înscăunat drept „cel mai mare poet” și chiar „cel mai mare romancier”. „E timpul să înceteze odată sau măcar să se dea în vileag acest samsarlăc literar” (*Revista Nouă*, VI, 1893, p. 240). Farsele lui Hasdeu la adresa *Convorbirilor literare* sunt faimoase.

Caragiale, care zice că îi prețuia scrisul, intrucâtva „bucățile umoristice remarcabile”, îl invită pe magistru să colaboreze la *Epoca literară* măcar cu reproduceri. „Onor D. Hasdeu a binevoit să ne acorde această promisiune”, se specifică în notă. Potrivit obiceiului de a utiliza figura ironică a modestiei, dramaturgul consemnează: „Totdeauna scrisorelele oamenilor mari cătră cei mici îi ridică în opinia celor mici pe cei mari și pe cei mici în opinia publică – este un schimb util de ridicări reciproce”. „Spiritalul academic” refuză să semneze în scris această promisiune. Cică ar fi spus: „Unde s-a mai văzut un om serios ca mine să dea hârtie la mână unui cioflingar ca tine?” De-i adevărat, era o glumă, fiindcă „ilustrul academic” va oferi în foileton *Micuța*, ceea ce nu-l oprește pe marele autor de comedie să publice șarja epigramatică *Doi adameci*, al doilea fiind amicul Urechia: „Istorică pereche – / Așa prieteni zic și eu! / Ce legătură veche! / Ureche jură-ntr-un Hasdeu, / Hasdeu într-o Ureche”.

Înclinațiile spiritualiste și acelea mistice ale lui Hasdeu întărită pofta lui Caragiale de reacții șăgalnice și înțepătoare, cum procedase și autorul *Micuței* cu păcălelile de la *Convorbiri literare*. Om de acută luciditate, avea și el o slăbiciune de autoevaluare: își închipuia că poate să scrie versuri bune, că de fapt nici în acest domeniu nu are „secrete”, măcar că simțea neajungerea, cum reiese din corespondența cu Zarifopol. Aceste improvizatii intră tot în categoria publicisticii. Prins în chingile prozodiei, comicul umoristic se sufocă. Versurile intitulate *Excelsior* și publicate în *Moftul român*, în 1893, sunt dedicate „ilustrului autor al sublimului hop: *Sic cogito*, Domniei-sale Domnului B. P. Hasdeu, Președintele Consiliului de administrație al Primei Societăți Spiritiste Române”. Titlul inițial era *Poezie prin comunicare spiritistă*, cu următoarea introducere: „Domnule Director, Un mic grup spiritist ce se află în Iași, sărbătorind ziua sfântului Efrim Siru, care este protectorul acestui grup, a primit următoarea comunicațiune spiritistă, care, după noi, este o frumoasă și dulce poezie ce înalță gândirea și îmbucură inima. De găsiți că această poezie spiritistă este «un ce din convingere, nu un moft». Semnat: *Un fachirel convins*”. Cifrul parodic are în vedere înainte de toate compromiterea zâmbitoare a clișeelelor, parafrizarea spirituală cu voluptate stilistică. Versurile sunt urmate de aceste rânduri: „Acu, numai Dumnezeu și sfântul Efrim să ne aibă în sfânta lor pază! La ei este orice speranță!” Se știe că Hasdeu se pretindea coborâtor dintr-un Efrim părcălab de Hotin în secolul al XVII-lea. Sfântul cu acest nume fusese de curând sărbătorit, așa încât improvizatia lui Caragiale intră în categoria publicisticii de actualitate. „Speranță” îl are în vedere pe Teodor Speranția, unul dintre emulii lui Hasdeu. Altă cronică rimată, *Ruga spiritistului*, dedicată tot lui Hasdeu („Președintele Primei Societăți Spiritiste, de un Inițiat”), apărută în *Moftul român*, deviază maliția în echivocuri licențioase. *Magnum Mophtologicum* ironizează încetineala cu care înainta *Etymologicum Magnum Romaniae*. Nu lipsesc aluziile indecente la spiritismul lui Hasdeu: „Și s-a pornit bătrân-atunci / La lucru cu ardoare... / Dar, vai! Păcat! S-a-nșepenit cu limba în a mare. // Oricum, noroc că-i spiritist – / Lucrarea lui înaltă, / Speranță-avem: o va sfârși / Din lumea cealaltă”.

Repet, în general și chiar în glumele lui, Caragiale este animat de o simpatie aparte pentru marele erudit. Prima lui berărie cu firma *Academia „Bene bibendi”* avea o odăiță dinadins, unde, spunea el prietenilor într-o seară, îl invitase pe Hasdeu: „Ascultă, boierule, am la berăria mea o masă înțepănită cu cuie în dușumea; dacă mi-i învârti-o și pe-aia, atunci mă fac spiritist”. La banchetul din 1897 în cinstea lui George Coșbuc, cu ocazia premierii de către Academia Română a traducerii *Eneidei*, Caragiale îi aduce un elogiu sincer savantului absent de la festivitate din motive întemeiate: „În sănătatea bărbatului de talent prodigios, care va covârși cu numele lui mișcarea intelectuală românească a unui veac întreg, în sănătatea ilustrului Bogdan Petriceicu Hasdeu” (în *Epoca*, 21 iunie 1897, p.2). În același an, peste o lună, autorul *Scrisorii pierdute* face o vizită la castelul „Julia Hasdeu” din Câmpina și realizează un reportaj-interviu pe care îl publică în *Epoca*.

G. Călinescu vorbește despre malițiozitate în acest reportaj. Unii îl susțin, alții îl contrazic pe marele critic. E un amestec de reală admirație și de încercări ascunse ale ironiei de a tempera surpriza. Să nu uităm cum a scris el despre Mănăstirea Căldărușani, de-a dreptul încântat de sublimitățile artei și de atmosfera plină de mister. Scrierile realist-fantastice scrutează zonele mai obscure ale firii și nălucirile de supranatural. Așa se va fi întâmplat și cu straniețea castelului. De remarcat și cunoștințele cât privește arhitectura și, în tot cazul, un spirit de observație aparte.

Oaspetele mărturisește (nimic diabolic) că a petrecut o zi încântătoare, omenit de domnul și doamna Hasdeu, că a fost emoționat „profund” (cuvântul creează oarece suspiciune) de ceea ce a văzut și a simțit. Această „minunată clădire”, consemnează reporterul, a fost ridicată în trei ani, fără nici un studiu prealabil, numai după comunicatele spiritiste ale Iuliei. În acest moment, îndoiala nu poate să-l ocolească întru totul. Se precizează că domnul Hasdeu nu-i arhitect și n-ar fi fost în stare „să conceapă un plan așa de complex, așa de logic și de frumos”. Să fie oare opera spiritismului? Suspansul aparține fantasticului, iar acesta nu-i străin de literatură...

LUCARNĂ

Șerban FOARȚĂ

Alfred Jarry

PORTRET

Eu nu știu dacă frate-meu mă uită,
Dar mă simt mult prea singur, cu, departe
De mine, capul drag care se uită
În amintire ca în altă parte.

Portretu,-n fața mea, i-l am din nou,
Urât sau nu, ești după cum vrea uzul.
E Dublul vid și van ca un cavou,
Frumos-u glas mi-a părăsit auzul,

Ce fals îmi sună, astăzi, dinadins.
Poate-l ignoră, scump-postuma rană.
Rămâne, dincolo de scris, un ins
De litere și-o tandră frântă pană.

Descrierea castelului e cunoscută. Iată, acum, doar un scurt fragment. „Castelul-templu are de jur împrejur, la fiecare rând, terase largi, împrejmuite toate cu stâlpi scurți de granit, acoperiți cu table de aceeași piatră, în stil druidic. Fațada e tot de granit cioplit fără lustru. Suindu-te pe terasa de jos, de la picioarele donjonului, dai de o intrare: O muche de piatră, lată cam de-o palmă, desparte vertical drept în două intrarea deschisă. Această muchie e muchea ușii principale: o bucată de granit masiv, greu de câteva mii de kg, care se deschide cu o mare ușurință, învârtindu-se alunecos pe o osie de fier ce-i trece prin mijloc. Când ușa este închisă, i se vede numai muchea; când este închisă, acoperind perfect intrarea, se vede pe placa ei de piatră blazonul familiei Hasdeu, iar deasupra, pe o panglică zburătoare: „E POUR SI MOVE”. O ironie subțire transpare mai evident când reporterul relatează cum i-a vorbit amfitrionul despre „ultimele rezultate ale comunicațiilor sale cu Iulia”. Enigmaticul îl cucerește, spiritismul pare să nu-l convingă cu nici un chip.

Când se organizează un banchet în onoarea lui Hasdeu, în 1898, Caragiale se află printre participanți și spune cuvinte de prețuire la adresa sărbătoritului. La rândul său, Hasdeu refuză să dea curs invitației lui Caion de a colabora împotriva „adversarului” comun: „deocamdată este o tristă consolațiune pentru d. Caion că nu e singuratic, ci pășește braț la braț cu d. Tzigara Samurcaș, insultând pe Caragiale; cellalt pe Grigore Tocilescu, doi *nimeni* izbînd în doi foarte *cineva* și pentru amândoi rezultatul va fi același. Oricât ar protesta d. Caion, Caragiale face onoare neamului românesc”.

De la Berlin, neena Iancu îi scrie lui Alceu Urechia, în ianuarie 1907: „Mă rog ție, am aflat că boierul Bogdan P. Hasdeu, din ordinul spiritelor, ar fi cerut prințesei Maria o audiență ca să-i remită testamentul lui în favoarea micului prinț Nicolae, și că micul prinț, care nu-l cunoștea, văzându-l acu pentru prima oară, s-a repezit în brațele bătrânului ca la o veche și simpatică cunoștință. Ce să mai fire și asta? Pun-mă în curent. Trimite-mi gazetele cu știri despre această minunată întâmplare”. În același an Hasdeu se stîngea din viață. Tot acum, Caragiale notează perfect convins despre „figurile cele mai remarcabile ale literaturii noastre (Hasdeu) prin operele proprii, (Maiorescu) prin influența pe care a exercitat-o asupra câtorva talente; unul prin invențiune, celălalt prin direcțiune (*Câteva păreri anonime*)”.

Constantin TRANDAFIR

P. S. La mulți ani cu sănătate și succese admirabilului poet Liviu Ioan Stoiciu.

ZIGZAGURI

Jurnal din anii '90
(XXII)

Un capitol din Smiles

O fi reeditat-o cineva? Am încercat să aflu, întrebând prin librării și pe la diverse biblioteci. Se pare că nu. Samuel Smiles (1812-1904) e, acum, un nume uitat, iar titlul cărții sale (*Duty*, tradus printr-un imperativ: *Fă-ți datoria!*) nu prea „dă bine” în anii noștri

de slobozenie haotică. Sună „comunist”, antipatic, deci nu-i „comercial”. Și-apoi fiecare din capitele ne cam bate obrazul, or noi nu mai suferim să fim corecți. Slăbiți-ne cu „exemplele pozitive”, sînt gata să riposteze unii cînd faci vreo aluzie la comportamentul, eram să zic la deșănțarea lor. Eu fiind dintre cei ce nu resping o atare pedagogie, revin adeseori la moralistul scoțian, ale cărui pilde mă fortifică. N-am mijloace să-i tipăresc lucrarea (odinioară un *best-seller*), dar cred că aș putea atrage atenția asupra ei difuzînd-o sub formă de „serial”. Am să pornesc de la capitolul 5 („Oameni pe care nu poți să-i cumperi”), de o actualitate evidentă în contextul nesfîrșitelor discuții despre privatizări frauduloase, furturi din avutul statului, corupție. Dacă n-o avea loc în suplimentul ziarului, am să-l păstrez pentru proiectata *Carte a exemplilor*. Să nu uit să adaug că nu e o traducere nouă, ci traducerea lui I. Constantinescu-Delabaia (a mai fost și una a lui Al. Lascarov-Moldovanu), care a circulat la începutul secolului și în perioada interbelică. Textul l-am transcris în ortografia cu care sînt deprins.

Sînt mulți indivizi care pot fi cumpărați. Sînt mulți ticăloși, gata să-și vîndă trup și suflet pentru bani, ori pentru un pahar. Cine n-a auzit de alegeri care din cauza sfîntuiei și înșelăciunii erau fără valoare? Nu aceasta e calea cîștigării libertății sau a păstrării ei. Oamenii care se vînd sînt sclavi. Cumpărătorii lor sînt neonești și lipsiți de principii. Și cu „libertatea” se debitează o mulțime de mofuri.

– Eu stau pe picior de libertate, exclamă un vorbitor la o întrunire.

– Nu-i adevărat!, strigă un cizmar din mijlocul ascultătorilor; dumneata stai pe o pereche de cizme, pe care nu mi le-ai plătit.

Oamenii sînt totdeauna înclinați să meargă cu majoritatea, să fie cu aceia care strigă: huraa! „Ce înseamnă majoritate?”, întreba Schiller; „rațiunea, bunul simț, au fost totdeauna în minoritate. Voturile ar trebui cîntărite, nu numărate. Statele unde guvernează numărul și ignoranța, ajung totdeauna la ruină.”

Cînd în Scoția s-a produs sciziunea Bisericii, a trebuit, după declarația lui Norman Macleod, destulă abnegație ca să rămîie cineva de partea celor nepopulari și să facă ceea ce le dicta conștiința și datoria. La fiecare pas, omul conștiințios era luat în batjocură și chiar huiduit.

În una din scrisorile adresate de Macleod unui văr al său, el scrie, vorbind de cinste și conștiință: „Am văzut la cimitirul din Hollywood un mormînt cu inscripția: Aici se odihnește un om cinstit. Aș voi să nu trăiesc decît în așa fel ca să merit și eu o asemenea inscripție.”

Ignoranții și ușuraticii sînt prada oamenilor fără scrupule și, din nenorocire, ignoranții formează marea majoritate a mulțimilor.

Un ambulant șarlatan, francez, fiind dus la poliția corecțională cu învinuirea că ar fi împiedicat circulația pe Pont Neuf, fu întrebare de judecător:

– Bine, omule, cum îndrăznești să aduni în jurul dumitale atîta lume și să scoți oamenii banii din buzunar cu reclama d-tale șarlatanească?

– Domnule judecător, răspuse învinuitul, cam cîți oameni credeți dumneavoastră că trec zilnic pe Pont Neuf?

– Asta n-o știu, răspuse judecătorul.

– Atunci să vă spun eu: cam zece mii. Și cîți dintre aceștia credeți dvs. că sînt oameni cumiți?

– Eh, poate o sută.

– E prea mult... Dar să zicem o sută; rămîn deci nouă mii nouă sute care sînt clienții mei.

Pretutindeni sînt nenumărați slujbași ai statelor care se lasă mituiți. Aceștia n-au simțul onestității, al respectului

de sine, al demnității bărbătești. Unii primesc mită pentru a recepționa echipament militar neîntrebuițabil. [...]

O adevărată plagă sînt bacșișurile. „Acestea contribuie, scrie *Times*, între altele, și la vătămarea legăturilor comerciale.” Dacă bacșișul trece de la servitori, sau din piață, în birourile funcționarilor publici, dispăre încrederea publicului în probitatea și simțul datoriei acestor slujbași, ceea ce creează o situație din cele mai nenorocite.

Un inventator oferi unei Societăți de omnibuze un aparat pentru controlul numărului călătorilor. Societatea refuză adoptarea acestui aparat. „Nu ne trebuiesc aparate, ci oameni cinstiți, oameni de încredere”, răspuse conducătorul, om de caracter, al acelei societăți, ceea ce este o pildă vrednică de imitat.

Bacșișul nu bîntuie însă numai într-o țară, ci în destul de multe state. În Rusia [Rusia de odinioară - n.tr.], Egipt și Spania [idem], lucrurile stau cel mai rău. Ca scuză se invocă faptul că funcționarii publici sînt prost plătiți [această scuză e bine cunoscută și în România - n.tr.] ceea ce promovează practica mituirilor și a bacșișului. În Rusia, mituirea mergea pînă la funcționarii de rangul cel mai înalt. Furnizorii și toți acei care aveau interese la diferite autorități trebuiau să-și netezească drumul cu aur. Construcția căii ferate Moscova-Petersburg a costat sume mari. S-au prevăzut sume enorme pentru ingineri și lucrători, dar aceste sume au intrat în punga directorilor și a supraveghetorilor.

Amiralul Mencicof însoțea odată pe stăpînul său imperial, țarul, într-o plimbare prin Capitală, organizată în onoarea trimisului Persiei. Persanul privea bisericile aurite, columnele de granit, vitrinele strălucitoare ale prăvăliilor cu o nepăsare adevărat orientală. La un moment dat, țarul se aplecă, oarecum supărat, la urechea amiralului:

– N-am putea oare găsi nimic care să provoace uimirea acestui persan?

– Ba, da, maiestate, răspuse Mencicof, să-i arătăm conturile căii ferate Moscova-Petersburg.

În Spania, niciun vapor străin nu putea intra în vreun port fără mituirea funcționarilor vamali.

Nici republicile cele mai democratice n-au putut fi scutite de flagelul mitei. În *North American Review* din ianuarie 1871, Iacob D. Cox făcu o descriere din cele mai strigătoare a degradantei mentalități a mituiților și mituitorilor. Aceștia din urmă semănînd peste tot corupția, fără niciun scrupul. Corupția era și una din armele cele mai otrăvite ale politicianilor, în luptele dintre partide. Bărbați de stat americani, cinstiți și clarvăzători, recunoșteau că această corupție subminează acțiunea guvernelor și coboară morala publică. În timpul rezidenței lui Johnson (1868) [urmaș la prezidenție, după asasinarea lui Lincoln - n.tr.], lucrurile ajunseseră într-o stare cum nu s-a mai întîlnit în timpurile cele mai decăzute din istoria vreunui popor.

Aceeași demoralizare a semănat corupția peste tot, în monarhii, aristocrații și republici. Nu forma de guvernămînt contează, ci oamenii în a căror mîna stau frînele guvernărilor. Folosită pentru scopuri egoiste, forța politică este un blestem. Dimpotrivă, folosită înțelepțește și nepărtinitor, politica poate aduce statului cea mai mare binecuvîntare. Vai statelor ale căror clase dirigitoare sînt otrăvite de egoism, de interese personale! Răul se întinde, la toate păturile sociale, cuprinde și clasele cele mai sărace, întreg rostul vieții se reduce la goană după bani. Toate concepțiile și principiile sănătoase sînt date la o parte. Cinstea devine o virtute perimată. Credința, devotamentul, dispar; totul alegă după bani și situații.

Și totuși, au fost în toate timpurile oameni care nu s-au lăsat cumpărați, însuflețiți de simțul datoriei, au știut să reziste ispitelor, chiar și oameni din cei mai nevoiași. La indienii din America de Nord, dorința de îmbogățire este privită ca incompatibilă cu demnitatea unui viteaz, din care cauză căpetenia tribului este adesea omul cel mai sărac. Cei mai mari binefăcători ai omenirii au fost, în trecut, la greci, la romani și la alte popoare, oameni săraci. Eliseu a fost luat de la plug pentru menirea lui de prooroc, iar Cincinat era pe cîmp cînd i s-a adus porunca de a se pune în fruntea armatei romane. Socrate și Epaminonda făceau parte din pătura cea mai săracă a Greciei. Tot astfel și pescarii din Galilea, însufleții întemeietori ai credinței creștine.

Aristide fu numit „Cel drept” pentru onestitatea lui de nezguduit. Simțul lui de dreptate era fără pată; abnegația, fără margini. El luptă la Maraton, la Salamina și avu comanda supremă în lupta de la Palatea. Muri sărac, deși ocupase cele mai înalte demnități în stat. Nimic nu-l putea cumpăra; nimic nu-l putea determina să se abată din drumul datoriei. Se spunea că atenienii se făcuseră mai virtuțoși, fiindcă au urmat pilda lui.

Cînd la reprezentarea uneia din tragediile lui Eschyl veni o scenă unde se preamărește bunătatea morală, ochii spectatorilor se îndreptară involuntar, de la artistul de pe scenă, spre Aristide.

Generalul atenian Phokion, un om de mare înțelepciune și vitejie, fu supranumit „Cel onest”. Cînd Alexandru cel Mare voia să-și consolideze stăpînirea în Grecia, el căută să-l cîștige pe Phokion pentru planurile sale. Îi oferi averi și alegerea a trei cetăți din Grecia. Răspunsul generalului dovedi puritatea caracterului său: „Dacă Alexandru mă stimează în adevăr”, zise el, „atunci să-mi îngăduie să rămîn cu onestitatea mea.” [...]

Cînd Bias fu întrebare de ce, în fuga dinaintea Perșilor, n-a luat cu dînsul măcar o parte din avere, cum au făcut toți compatrioții săi, el răspuse liniștit: „Nu trebuie să vă mirați: eu port cu mine toate comorile mele.” [...]

Cînd Michel Angelo luă asupra-și construcția bisericii Sf. Petru, din ordinul Papei, făcu aceasta cu condiția că el lucrează numai pentru Dumnezeu, fără a primi vreo plată. [...]

Un om care nu se poate cumpăra era și Goldsmith. Cunoscuse sărăcia cea mai adîncă, pribegise prin Europa, cîștigîndu-și existența cu flautul. Dormise prin șoproane și sub cerul liber, încercă apoi ca actor, ca învățător, ca medic, dar în toate suferi de lipsuri, încercă apoi ca scriitor și ajunsese un nume oarecum cunoscut, dar niciodată n-a putut scăpa de sărăcia care se ținea scai de dînsul.

Într-o zi Johnson află că Goldsmith se găsește în mare strîmtorare. El veni să-l vadă și află că proprietăreasa voia să-l dea afară din camera ce ocupa la mansardă, fiindcă nu-și plătise chiria. Singurul lucru ce avea în casă, era un pachet cu manuscrise. Johnson luă pachetul și găsi într-însul pe *Vicarul din Wakefield*. El duse valorosul manuscris la un librar-editor și-l vîndu cu șasezeci de pfunzi.

Despre această carte a lui Goldsmith, Goethe povesti unui prieten că la vîrsta de optzeci și unu de ani, cînd era pe marginea gropii, a citit din nou din scoarță-n scoarță pe *Vicarul din Wakefield* și a găsit o desfătare sufletească în această carte minunată, amintindu-i cu cît de vie plăcere o citise întîi, la vîrsta de unsprezece ani.

Cît de sărac era – și sărac și plin de datorii a murit –, Goldsmith n-a putut să fie cumpărat. Refuza să scrie pentru o politică pe care o socotea ca murdară. Sir Robert Walpole cheltuia atunci cincizeci de mii de lire anual pentru fonduri secrete. Scriitorii ai timpului se lăsau corupți pentru a lăuda opera guvernului și a defăima acțiunea opoziției. Țara era inundată de pamflete batjocoritoare. Se hotărî să fie determinat și Goldsmith, prin corupție, a lua parte la această campanie de defăimări. D-rul Scott, diacon al lordului Sandwich, fu însărcinat să trateze cu Goldsmith.

„Îl găsi”, povestea Dr. Scott, „într-o cameră săracă la mansardă; îi spusei din a cui însărcinare veneam la dînsul și că e vorba să fie bine plătit pentru osteneala ce și-ar da. El nu se sfii însă să-mi răspundă: cît îmi trebuie mie, pot cîștiga, fără să scriu după interesele vreunui partid; nu pot primi deci ajutorul ce-mi oferiți. Și plecai, lăsîndu-l în camera lui din mansardă.”

Așa respinse săracul, dar nobilul Goldsmith, aurul necinstit. Preferă să-și dedice condeii bucuriei copiilor, scriind vestita povestire: *Cei doi pantofi ai doamnei vecine*.

Pulteney, conducătorul opoziției în Camera Comunelor, cită în unul din discursurile sale un dicton latin. Sir Robert Walpole îl corectă și parie pe o guinee [monedă de cont engleză, valorînd cam 20 de franci - n.tr.] că citatul era greșit. Pariul fu primit; se cercetară clasicii și se găsi că Pulteney citase just. Ministrul aruncă pe masă o guinee. Pulteney o primi și chemă Camera ca martoră că aceasta era întîia piesă din banii statului pe care o băga în buzunar. Această monedă, astfel cîștigată, se păstrează și azi în muzeul britanic ca „Pulteney-guinee.”

Cînd Pitt, conte de Chatham, fu numit trezorier al armatei, el refuză să primească pentru această slujbă o centimă mai mult decît salariul legal stabilit. În timp de pace, se îngăduia ca trezorierul să dea cu împrumut, pe răspunderea sa, pînă la citeva sute de mii de lire sterline din sumele ce administra, întrebuițînd dobînzile în folosul său. Chatham refuză însă a se folosi de acest avantaj, tot așa cum refuză toate sumele ce ofereau ca mită prinții străini aflați în solda Angliei și care constituiau, anual, o sumă însemnată. Acest înalt demnitar era în toate la fel de onest ca în mînuirea banilor statului. Tot așa de onest a fost și ca Prim-Ministru A murit sărac. Și după moartea lui Parlamentul a trebuit să voteze o sumă pentru a-i se plăti datoriile.

Constantin CĂLIN
(Continuare în pag. 22)

Interviul Acoladei: NICOLAE TZONE

„Mai degrabă am obsesia Greciei, de nenumărate ori Homer apare în poemele mele..”

Dragă Nicolae, te-am cunoscut după 1990, când mi-ai dăruit câteva numere ale revistei „Aldebaran” și superbul volum Ion Vinea, „Moartea de cristal”, cu o prefață de Ion Caraion. Aveai atunci, ca

și acum, o energie debordantă, o neliniște care ți se potrivea. Îți împlineai, îmi închipui, o frumoasă năzuință. De poet, gazetar, editor tânăr. A fost perioada aceea, în jurul anului 1995, o „naștere din nou”?

Dragă Lucia, am scris undeva, în vreun poem al meu, căruia i-am uitat titlul (ce să fac, anii s-au cam adunat și la mine grămadă, bine că pot nu numai să mi-i duc, ci să și zbor cu ei în spate, de parcă aș fi încă, deși de secole nu mai sunt, un prunc!) ceva în genul acesta: „am fost unde am fost și m-am întors de unde n-am fost...”. Așa este și cu mine, și cu poezia mea și chiar cu această editură, Vinea, ce este, iată, pe rădăcini proprii de douăzeci și cinci de ani. Ne-am tot inventat și reinventat, și, surpriză, am ajuns chiar acolo unde nu se ajunge decât rareori și numai dacă ai norocul cu tine și, cum se și cuvine, binecuvântarea unui zeu bun și extrem de protector.

E pesemne o performanță să reușești să trăiești în poezie și să menții vie o editură de poezie atâta timp, într-o țară unde, cu tristețe trebuie să recunoaștem, cultura este dată în spatele ușii cu un cinism care vâdește demența. Căci profetia lui Eminescu, precum că România ar trebui să devină un stat de cultură la gurile Dunării, nu s-a împlinit. Și nu numai că nu s-a împlinit, dar biata Românie, cultural vorbind, a tot dat înapoi, ca racul. Sigur, viața a mers înainte, noile schimbări geopolitice ne-au inclus și pe noi, dar în ceea ce privește cultura și strategiile culturale suntem tot în epoca de piatră. Statul român e un repetent deja notoriu. Și va mai fi cât și noi ne vom preface că nu ne interesează starea aceasta de lucruri, veșnic ingrată.

Să mă refer însă strict la întrebarea ta. Eram și înainte de 1989, eram și atunci, prin 1995-1996, anii Centenarelor Vinea, respectiv Tzara, cum sunt și în prezent, obsedat de Poezie. Acesta este cuvântul magic la care tresar și în somn, și la care voi tresări, cu siguranță, și după moarte. De gazetărie, pe care am iubit-o cu frenezie (de, l-am urmat pe Vinea, el fiind nu numai un poet de referință, dar și unul dintre gazetarii noștri de elită, de așezat oricând lângă Eminescu și Arghezi, ori lângă prietenul său sfârșit prin străinătăți, Pamfil Șeicaru, patronul „Curentului” interbelic; de altfel, Șeicaru i-a încredințat lui Vinea directoratul cotidianului „Evenimentul zilei”, din 1941 și până la ajungerea armatei sovietice la București); mă lăsasem, în 1995, de vreo doi-trei ani. Am avut, iată, de ales, între a rămâne în gazetărie ori de a mă rătăci în poezie, sub frunte cu poemele proprii și în spate cu o editură care să semene, pe cât posibil, atât cu scriitorii pe care-i iubeam de ani de zile, cât și cu propriile mele fantasmă de poet datat, cu program, poate și cu vocație, la suprarealism.

Așadar, în cazul meu, chiar este vorba despre o „naștere din nou”, la propriu, nu la figurat, cum ai intuit.

„Născut în '58” este titlul antologiei lui Adrian Alui Gheorghe, în care ești prezent alături de alți confrați, tu venind din „Sudul cel mai de Sud”, din vecinătatea Dunării. Există o legătură între personalitatea unui scriitor și locul nașterii lui, de unde o anume întoarcere statornică la amintirile primilor ani de viață. Care să fie ecoul care te-a marcat?

Nu neapărat trebuie să existe o legătură între locurile care te-au ivit pe lume și lumea operei tale. Pentru că opera este cultură, iar toate celelalte, spațiu mai ales, țin de „natură”. Și întotdeauna între acești doi termeni, măcar la pornire, sunt distanțe profunde, nu numai formale. Câteodată se ajunge și la o suprapunere a lor, dar reușita suprapunerii ține de talentul, de profunzimea cu care textul capătă propria autonomie, în sensul că devine, la rândul său, „realitate”, care concurează realitatea sui-generis.

În poezie, practic, spațiile de mișcare sunt nelimitate. A fi un mare poet doar al locului tău de naștere sau de baștină este o improbabilitate atât timp cât nu ești cu adevărat un mare poet privit în integralitatea operei tale.

Ai putea vorbi de apropieri sau mai degrabă de distanțări, față de colegii născuți în același an și cuprinși în „Născut în '58”? Sau ți-ai făcut o familie literară mai pregnantă, cu scriitorii aleși de Daniel Bănuțescu în „Manualul de literatură”, antologia nouăzeciștii binecunoscută?

Trăind deja îndelung în literatură, și ca autor, dar, mai ales, ca un nepotolit și mereu înverșunat cititor, degustător de poeme, am observat câteva lucruri privitor la poezie și deopotrivă la poet. Mai întâi, anume, că Poezia în sine are o forță a sa autonomă, și că, mai devreme sau mai târziu, de nu

chiar din prima clipă, devine o „ființă”, o „entitate” integral suficientă sieși. Cu legitimitatea ei profundă, cu rămurișul ei infinit de semnificații, cu legile ei severe și oneste. Poezia însăși își creează scutul ei impermeabil de antipoezie. Nu trebuie nicicum să ne lăsăm ochii împăienjeniți de colcăiala de intruși, de binevoitori și de falsificatori care o asaltează continuu. De la un moment timp (ca să nu zicem moment dat) încolo, praful se dezlipește de pe tobă, și sunetul acesteia își limpezește, își deparazitează ecoul. Nu e chiar o glumă, pe termen scurt, să reușești să desparți zgomotul de sunet, mai ales că tânjesc să ajungă la poezie și o seamă de oameni de bună credință chiar, pe deasupra foarte citiți, deci foarte instruiți literar și estetic. Acești abia numiți încearcă, se străduiesc să se impună, repet, cu bună credință, dar, ca un făcut, poezia-poezie li se refuză. Cu alte cuvinte, Poezia nu-i alege.

Un poet important este de neimaginat în afara vocației sale. Iar vocația presupune că te naști cu ea, că un zeu, în cazul nostru, al Poeziei poate, sau poate chiar Dumnezeu, Unicul, te alege, te atinge cu buricul degetelor sale și te binecuvântează. E imposibil de presupus, în opinia mea, că poți fi poet mare numai prin forțe strict omenești.

Uite, încercând să explic, îmi dau seama că nu e așa de ușor precum realitatea-realitate ni se arată. Dar e atât de limpede ceea ce spun!

Acum, să zăbovim strict la întrebarea ta, dacă mi-am făcut „o familie literară, mai pregnantă, cu scriitorii aleși de Daniel Bănuțescu în „Manualul de literatură”. Precizez, pentru cei care nu știu, că acest volum a apărut la Editura Vinea în 2004 și că în analizele de bilanț de sfârșitul anului a fost numit, pentru poezie, cartea anului. În tomul masiv, de peste 600 de pagini pe format mare, sunt cuprinși: Daniel Bănuțescu (care, într-adevăr, a ales numele din ea), Mihail Gălățanu, Ioan Es. Pop, Cristian Popescu, subsemnatul, Floarea Țuțuianu și Lucian Vasilescu. Dacă de discutat este chiar prezența mea în sumar, cea a Floarei Țuțuianu nefiind de discutat, ea fiind o pictoriță (și graficiană) binecunoscută (a fost invitată de Daniel să ne facă portretele din interiorul cărții și coperta acesteia; ulterior i-am adresat invitația, cu drag, să vină în antologie și cu poezia sa, de calitate, într-o secțiune aparte: „Cartea din afara cărții”), ceilalți, toți, sunt chiar „grii” Generației Nouăzeci, nume incluse de altfel în toate retrospectivile serioase ale poeziei noastre din ultimul deceniu.

Cum am ajuns eu aici nu țin de niciun mister, sau, cum s-a și insinuat, de vreo mașinațiune, că eu am fost adus în carte printr-un gest de bunăvoință, grație faptului că sunt editorul acesteia. Și de-ar fi fost numai așa, invitația inițială (acceptată apoi de tot grupul, fără nici o singură rezervă) venind din partea lui Daniel Bănuțescu, și tot nu era nimic dezonorant, fiind vorba de chiar alegerea unui nouăzeciștii de prim răsunset.

Este adevărat că variantele la antologiei fuseseră propuse și celebrelor edituri Humanitas și Polirom, și că acestea nu le reținuseră în portofoliu. Dar în aceste variante nu era cuprins chiar liderul de necontestat al Generației Nouăzeci, mă refer la Cristian Popescu, marele poet dispărut, din păcate, atât de devreme. Aceasta înseamnă, în fapt, că în noua formulă, de 6, cei adăugați fiind Cristian Popescu și eu, Daniel a dorit să dea o altă deschidere antologiei.

Cum de am ajuns în lista lui și dacă eu, chiar eu, nu consider că și alegerea mea a fost o decizie inspirată? Adevărul este cel care urmează. Daniel Bănuțescu, a cărui coruptibilitate sau bunăvoință excesivă nu poate fi de gândit vreodată, îmi știa poezia din ultima perioadă. Îl rugasem, ca și pe Nora Iuga, să citească manuscrisul viitoarei mele cărți, „nicolae magnificul”, ce avea să apară la Vinea în 2000. Mi-a spus ceva de genul acesta după lectură: „Bătrâne, e foarte bună cartea. Vezi da lovitura”. Asta fuse înainte, pesemne prin 1999.

Când a venit la mine cu propunerea să editez antologia ce fusese deja la Humanitas și Polirom, de numai 4 autori: Bănuțescu, Es. Pop, Gălățanu și Vasilescu, i-am spus că voi fi interesat de ea dacă îl va cuprinde, neapărat și pe Cristian Popescu. Mi-a spus că va reflecta și că îmi va da un răspuns. Și iar a mai trecut un timp. Când a revenit, m-a asigurat că îl va introduce și pe Cristi, și m-a întrebat dacă sunt de acord să mă includă în antologie și pe mine. Am fost, trebuie să recunosc, șocat. I-am răspuns incurcat, vizibil derutat, să-mi lase un timp de gândire, de câteva săptămâni. Propunerea lui era în consonanță cu ceea ce-mi spusese despre manuscrisul volumului „nicolae magnificul”, deci se dovedea acum că nu fuseseră chiar niște vorbe aruncate în vânt și că încurajarea lui venea din convingere și nu din amabilitate.

„Am părăsit groapa cu lei a pierzaniei, pentru a fi altundeva liber și fericit...”, frumos acest tilu al cărții tale de dialoguri cu poetul Alexandru Lungu, de care te-a legat o frumoasă prietenie. O mărturisire războinică, în ton cu o stare de spirit pe care și-au asumat-o în tinerețe Bogza, Naum și

lista ar continua în avalanșă... Ai mai avut asemenea situații de alegere a drumului?

Alexandru Lungu m-a îmbrățișat cu o prietenie uriașă. Și l-am iubit pe măsură. Este atât de viu încă în inima mea! Cred că de nimeni altcineva nu m-am atașat vreodată la fel de mult. Îmi pare rău că nu am reușit încă să fac pentru el, în postumitate sa, ceea ce aș putea să fac, să reeditez revista sa, „Argo”, să repun în circulație mai multe dintre cărțile sale, să-l evoc în fața celor tineri, ce abia acum intră în literatură. Dar voi avea timp să fac toate acestea și le voi face. Cartea de dialoguri de care amintești a fost rodul unei discuții prelungite, de 5-6 ceasuri, la Satu Mare. Tot eu l-am reeditat în principala colecție de poezie de la Vinea, „Ediții Definitive”, cu „Ninsoarea neagră”, tipărită în două volume cu un număr sporit de pagini. Uite, îmi propun să reeditez negreșit acum, în 2015, volumul de dialoguri.

Dacă am mai avut „situații de alegere a drumului” (situația povestită mai înainte, de a accepta de a fi sau de a nu fi cuprins în „Manualul de literatură”, fiind înainte de toate una de poziționare pur literară)? Pot spune că au fost maximum două. Prima, în anii imediat următori după 1990, când am întemeiat Editura Vinea și am renunțat total la gazetărie; a doua, de prin 1997-1998, nu a fost chiar o situație de alegere propriu-zisă a unui drum, pentru că eram pe drumul meu deja, acela al poeziei și al editării de carte de poezie și de carte de avangardă. A fost, în fapt, mult mai mult, cred că mi s-a arătat calea vocației mele. Mi s-a dat vocea mea de singular și însingurat în poezie. Spun că mi s-a dat, pentru că ar fi pretențios să spun că am ales eu ceva anume. Și în situația aceasta, cu adevărat fericită și inauguratoare pentru mine, am fost adus de marele prieten al lui Ion Vinea, și anume de Tristan Tzara, mai bine zis de impactul cu poezia sa scrisă la Zürich.

Te ascult...

Am tradus, la centenarul nașterii lui Tristan Tzara, una din primele sale cărți, „Vingt cinq poèmes”, publicată la Zürich în 1918. În acest volum poetul este cum un copil năzdrăvan, cu adevărat minunat. Traducându-i aceste poezii scrise în limba franceză, într-o perioadă când franceza nu-i era încă organică, m-a năucit construcția foarte ciudată, dar, doamne, cât de ingenioasă, a acestora. Am fost fascinat de modul lui de a gândi poemul, de a așeza cuvinte sau sintagme în interiorul lui ca niște obiecte oricând permutabile. Dar nu era în această „joacă” la limita logicului doar gheața a gândului, doar inteligență năprasnică. Nu, nu... Era și sensibilitate rară, și talent veritabil, și emoție netrucată. Tzara era, de altfel, încă de atunci, de la 18-19 ani, un prestidigitator de geniu. Fracturarea sensului versului prin simpla deplasare lexicală, crearea de absurd maxim prin asociații hazardate, chiar neverosimile cu totul, absența punctuației menită a nu mai ști unde se oprește sau unde începe un posibil sens m-au bulversat. Libertatea de mișcare era maximă, poemul și configurația lui erau scop în sine, dar, paradoxal, când totul era privit ca întreg, deși deconstructurat în toate ale sale, rezista, la limită, prin nu știu ce miracol nevizibil, risipirii.

Teribilă această lecție, nu numai de poezie, ci și de modernitate în sine. De democrație fără margini. Am rămas, repet, marcat profund de această experiență. Și plecând din acest punct, am ajuns să reconsider tot ce făcusem până atunci, tot ce scrisem, tot ce publicasem. Le-am pus în parantează și le-am dat, necruțător, la o parte din biografia mea, deși vor fi fost, pe alocuri, și reșite.

Au urmat acestui moment de ruptură din biografia mea, doi-trei ani de delir, de febră a scrisului, de confundare până la demență aproape într-o transă cum nici credeam că există. Au fost 1997, 1998, 1999, ani de fericire totală, când m-am simțit poet până-n măduva oaselor. Nici nu mai trăiam, în sensul comun al cuvântului. Nu știam când dorm, când mănânc, când respir. Știam numai și numai că trebuie să scriu, și scriam, și mă-nmormântam la propriu în propriile poeme. Așa s-a născut volumul „nicolae magnificul”, povestea unei iubiri năucitoare între „dona huana”, o femeie cu puteri magice, având un sân negru și unul roșu, și personajul... „nicolae magnificul”. A văzut lumina tiparului la finele lui 2010.

Criticul, italianistul Geo Vasile, în cronică publicată în revista „Contemporanul”, imediat după apariția volumului, realiza un portret nu tocmai comun personajului feminin al cărții mele: „Venind din culisele unei lungi serii de azei orfici și orfevri doctoranzi în erotologie, goliarzi și menestrelți ai libertății contorsionate și imaginifice este soldatul universal al propriei poezii întrupate în personajul trinitar «dona huana», despre ale cărei aventuri și măști vom mai avea prilejul să amintim. [...] O eminesciană «Poesis» ce declanșează în poet acel val de adorație aproape mistică. [...] «dona huana» sau noua Evă este o punte peste abis, o imaculată concepție poetică, al cărei herald va fi «nicolae imaginificul», posedatul de iubire asemeni

sinucigașei Elvira, recuzat de Cer, de Infern, de strămoși. Dar nu și de poezie, acest inger exterminator, zis «dona huana».

Un poet se hrănește cu darul admirației. L-ai admirat dintotdeauna pe Vinea, fondatorul și directorul „Contimporanului”. Au trecut, iată, nouăzeci de ani de când cădea, ca o lovitură de trăznet, celebrul manifest „Jos arta căci s-a prostituat!” Ce ai zice să redeschidem „dosarul Vinea”? Destinul său nu a fost unul obișnuit. „Ora fântânilor”, cartea de poezie, avea să apară în 1964, în chiar momentul morții sale. Romanul „Lunaticii” este încă puțin comentat și citit azi. În antumitate, dar și în postumitate, nu știi niciodată când numele unui scriitor revine sau cade pradă uitării. De unde și întrebarea mea: până unde a mers fidelitatea ta față de Ion Vinea?

Întrebarea ta, fiind vorba de Vinea, îmi aduce pe limbă o altă întrebare pe care mi-o rostesc doar mie însumi: până unde merge, în inima mea, fidelitatea față de Iisus? Răspunsul mi-e ușor de dat: până la capăt, până dincolo de dincolo și până dincoace de dincoace. Pretutindeni în straturile de profunzime ale ființei și ale conștiinței.

Ani în șir, când sunt chemat să mă confesez și să vorbesc despre prietenii mei cei mai buni, nu ezit să mă dezvălui și să spun: Vinea și Iisus. Ei sunt marii mei însoțitori. Nu-mi pasă dacă cine știe cine vede în răspunsul meu trufie, poate și blasfemie. Așa de aproape de inima mea a mai venit, dintre cei vii, doar Alexandru Lungu.

Am privit zilele trecute la tine pe facebook, și am văzut mai multe fotografii făcute în Egipt. Una dintre ele, în care stai, având ochii închiși, cu tâmpile lipite de piatra rămasă din cine ce statui ale antichității, este deosebit de expresivă. Și în volumul tău, „capodopera maxima”, este un poem admirabil, „pentru moartea mea s-au făcut și nu pentru moartea faraonului piramidele...”.

Ei, Egiptul... Nu prea pot fi scurt dacă voi începe să vorbesc despre el. Știam multe despre faraoni, despre Ramses al II-lea, despre Cleopatra... Dar nu am o explicație logică (cea a hazardului, mai mult sau mai puțin obiectiv, pe filieră suprarrealistă, nu are cum fi mulțumitoare, nici măcar în parte) de ce într-o zi de duminică m-am pomenit pur și simplu scriind poate cel mai bun poem al meu: „pentru moartea mea s-au făcut și nu pentru moartea faraonului piramidele / și nisipul în valuri și furtunile din deșerturile egiptului pentru moartea mea au fost făcute și nu pentru moartea faraonului / și biblioteca din alexandria din vina mea a fost arsă și nu din vina soldaților romani neștiutori de blindețe și îngăduință dar desăvârșiți și șteutori de sabie / și mușcătura neiertătoare de viperă nu cleopatrei ci mie mi-era destinată dar mama mea a uitat ca de atâtea ori în decursul mileniilor să mă nască la termen / și probabil că de asta m-a născut băiat și nu fată ca să nu aflu niciodată gustul de sulf al otrăvii / pentru memoria mea de altminteri nu este o taină chiar eu singur mi-am construit piramidele...”. Nu mai lungesc citatul, poemul se află în finalul cărții mele din 2007, „capodopera maxima”.

Cu privire la fotografia pe care o evoci, îți spun că a fost făcută la Karnak. Copleșitor, fabulos întregul edificiu, de altfel. Eram acolo, în acea lume, aveam indusă o stare de magie, și de aceea m-am și fotografiat așa, cu tâmpla lipită de piatră și cu ochii închiși. Părea că Timpul îmi vorbește. Da, Timpul părea că și stă pe loc, și zboară deodată, că este și încremenire și derulare explozivă. În asemenea momente, un poem e binevenit sub pleoape închise. Pentru că numai un poem poate ajuta în a vedea „articulațiile” timpului. Am zis bine „a vedea”, că timpul nu este de văzut, decât cumva prin poeme. Știi versul celebru al lui Arghezi: „Vreau sa te pipăi și să urlu: Este!” Se referea la Dumnezeu. Dar cum să „vezi” timpul? Cum să-l „pipăi”? Ca om, nu poți. Poemul doar Poate asta.

Poate cel mai important examen l-ai dat pe parcursul anilor în care ai publicat trilogia ta poetică, alcatuită din „nicolae magnificul” (2000), „capodopera maxima” (2007) și „viața cealaltă și moartea cealaltă” (2010). „Am fost poate chiar leul și nu umbra leului...”, scrii la un moment dat. Ai o poezie atipică, în răspăr. Și din aproape în aproape, intru în jocul poeziei tale, ajung la... „insula Tzone”. Pe cine mai primesti alături?

Trilogia mea este „la cheie”. Zece ani mi-au trebuit să o duc la capăt. Am dus-o. Bravo mie! Carpații sunt, iată, tot la locul lor. Dunărea tot în Marea Neagră se varsă, prin cele trei brațe ale sale, Chilia, Sulina și Sfântul Gheorghe. Și bugetul Ministerului Culturii, pe o nație întreagă, a rămas tot de zero virgulă nu știu cât la sută. Adică nici cât negru sub unghie.

Pe cine să impresioneze că un poet român a scris o trilogie poetică în timpurile de acum? Și de ce să impresioneze? Știu că mi-e destinul să rămân un singular și un singularic. Locuiesc de trei ani aici, la Malu, la Dunăre, și îmi place la nebunie să mănânc mere și pere doar din traista mea. Și nu mă plâng nimănui de nimic.

Ne putem ascunde, fiecare dintre noi, cei care credem că poezia ne-a devenit vocație, de oricine, dar nu ne putem ascunde de noi înșine. Sunt atâtea și atâtea moduri de a ne ascunde. Eu cel mai bine mă ascund așezându-mă în lumină. Și există și un anume fum, subțire și transparent, care este o consecință a prezenței luminii. Doar el îmi este alături, acest fum subțire și transparent. Și nu mai vreau pe altcineva. Căci pe „insula Tzone” se află „regatul Tzone” și „regatul Tzone”, devenit, cu trecerea timpului, chiar „imperiul Tzone”, are un

Așchii dintr-un jurnal de cititor

Dialogul ca un joc de șah

Dacă în zori, înainte de a pleca de acasă, vei citi un poem de Rainer Maria Rilke, îți zici, vei avea o zi bună. Și ai o zi proastă. Dacă marți în zori vei citi două schițe de Cehov, îți spui, vei avea parte de o zi fastă. Ai parte de nervi, stres și farse sinistre. Dacă înainte de răsăritul soarelui vei reciti

câteva pagini din Dostoievski, te încurajezi singur, vei avea o zi interesantă, cu întâlniri plăcute și conversații înalte, de bună seamă. Și, de dimineață până după apusul soarelui, te opresc pe stradă femei șleampâte și vulgare, inși tâmpiți și handicapați pisălogi. După o noapte de insomnie și coșmaruri, îți spui că numai Caragiale îți mai lipsește în zori. Citești momente, schițe, scenete. Și toată ziua vezi enorm, colorat, pastelat și simți un monstruos sentiment de ușurare, o veselie de început de lume, o bucurie luminoasă ciuruită de mii de găuri negre.

Cine crede cu toată ființa în perseverență, perseverența îl va salva; cine crede în Dumnezeu, de Dumnezeu va fi miluit; cine crede în toate secundele vieții lui în noroc, de noroc va avea parte. Cine va crede în toate acestea, fericite de viața lui!

Actul I, Scena 1 dintr-o *Scrisoare pierdută*, ediția 2012. Pe data de 7 mai 2012, în orașelul de munte, la orele șase dimineața, un președinte de partid, aflat de trei zile în campanie electorală, se plimbă de unul singur pe singurul bulevard care împarte orașul în două de la Sud spre Nord. Totul e pustiu la acea oră. Și deodată, pe trotuarul pavat cu plăci albe și roșii de ceramică, se ivește brusc cabina unui closet de țară, cât o cabină de telefon, o cabină din scânduri verticale negeluite și cu o ușă la fel în care e decupată o inimioară. În mijlocul acelei inimi apare o față albă ca un fund de copil de două luni, o față de fată veselă. „Două la școala de băieți, domnule președinte!” zice ea râzând. „Ha-ha-ha!” și „He-he-he!” Și după ce trece de bisericuța din secolul XIV, președintele de partid mai aude în curtea inimii decupate în ușa WC-ului: „Două la școala de fete, domnule lider!” Și: „Hi-hi-hi!”

Coborârea textualismului în stradă. Mihail Gălățanu în *Bunicul Kennedy*: „Când ești tânăr, nu ți-e frică de păcat. Și bunicul nostru a păcătuit cu multe femei. Cele mai multe erau femei ușoare, femei ale textului; cum se zice, ele făceau textul. Stăteau la colțurile oximoronice ale sintagmelor, îmbrăcate în ciorapi roșii...”

singur locuitor, ce-ntr-o zi e rege înțelept și ziua următoare este soldat viteaz și de netrecut.

Lucia, câtă dreptate putea să aibă Fernando Pessoa când scria: „Se zice că mă prefac și că mint / În tot ce scriu. Nu-i așa. / Eu pur și simplu simt / Cu imaginația. / [...] Iar frumosul acesta e”. Vai, de cât de multe ori am putut pesemne greși, pentru cei ce au stat cu lupele sau cu puștile cu lunetă ațintite spre mine, simțind cu imaginația! Și gândind și privind și îmbrățișând cu imaginația.

Poezia este totalmente pe cont propriu. Eu nu mă plâng că poezia mea nu este comentată, că este. Nu mă plâng că nu am mic corp de oaste de cititori ai mei, că-l am. De altfel, eu nu vreau să mă aprecieze toată lumea. Și, în genere, să mă aprecieze cineva anume. Mă bucur însă să știu că poemele pe care le scriu sunt citite și că, după ce sunt citite, aceiași cititori revin și recitesc... În rest, trăiesc cu speranța că poate și Dumnezeu își face din când în când timp și citește și el.

Și ridicând ochii la cer, după o invocare tăcută, te întreb, câți dintre poezi ar putea spune precum un personaj din Herman Hesse: „soarta mea a fost chiar opera mea?”

Habar n-am. Eu însă aș putea spune. Și spun, parafrazând ușor: „poezia mea este chiar soarta mea”.

18 februarie 2015

Interviu realizat de
Lucia NEGOIȚĂ

Prozatorul trebuie să fie creator de personaje vii, restul vine de la sine; cum se zice despre Dumnezeu lui Avraam și al lui Iacov, că e Dumnezeuul viilor iar nu al morților.

Cum încheie Nicolae Iorga capitolul din istoria lui despre Petru Rareș: „Astfel, tot ca vasal plătit de tribut și ascultător în război al Turcilor muri Rareș, în luna lui Septembrie 1546”. Melancolia din spatele frazei aduce aminte de multe fraze din *Regii blestemați*. Poate că istoria lui Nicolae Iorga ar putea purta titlul *Domnii blestemați*.

Nemuritoarea poezie a vieții la orientali. De 1200 de ani, japonezii sărbătoresc „hanami” - un spectacol de privit ciresii înfloriți. Să stai 24 de ore lungit pe spate sub ciresii înfloriți și să le respiri parfumul și să-i privești. Fericiti sunt japonezii dacă și-au născocit o asemenea sărbătoare și dacă o respectă în epoca internetului, telefonului mobil și stațiilor interplanetare...

Dacă politicienii ar citi jurnalul lui Radu Petrescu și-ar învăța de acolo ce e acela dialog!: „O discuție ar trebui să semene cu un joc de șah, unde nicio mișcare nu se face fără a fi cerută mișcarea celuilalt și nu te încapățânezi să duci partida până când rămâi fără nicio piesă, ori să-ți faci un ideal din luarea pieselor celuilalt. Însă garanția unei conversații agreabile și utile este să aibă un punct de plecare gratuit, nimeni să nu încerce a impune și a menține un subiect și nici să nu pretindă o inițiativă permanentă”.

Pascal, adept al echilibrului în toate: „Prea mult și prea puțin vin: nu-i dai, nu poate găsi adevărul; dă-i prea mult, la fel”. Dar nu doar vinul e semn de (dez)echilibru, dar și tinerețea/bătrânețea: „Prea marea tinerețe ca și prea multa bătrânețe tulbură judecata, la fel prea multa și prea puțină învătătură. În cele din urmă, lucrurile duse la extrem sunt pentru noi ca și cum n-ar fi, după cum nici noi nu suntem pentru ele. Ele ne scapă, sau noi lor”.

„Filosofia” și „sociologia” și „economia” lui Tănase Sotirescu-Scatiu din romanul *Solstițiu tulburat* de Paul Georgescu expusă ad-hoc în fața lui Daniel în proverbe și parafraze la proverbe, înșirându-le mai abitir decât Sancho Panza: „Dacă ai, trebuie să păstrezi, și dacă e să păstrezi, trebuie să înmulțești. Altfel nu se poate.”; „ai cevași, ești cinevași, dacă nu, nu. Nu mai ai nimic, nu mai ești nimic. C-ai fost odată ca niciodată. Ce-a fost nu mai este și ce e n-o să mai fie. Timpul nu stă-n loc, domnule. Timpul aleargă, domnule, ca harmasarul și trebuie să-l încaleci în fugă, să te ții zdravăn în șa și să știi să-l strunești, dacă vrei să te poarte acolo unde vrei, că de nu, te zvârle-n drum”; „banu, domnule, să nu-l alungi, că se mânie și fuge de la tine și-napoi nu se mai întoarce”; „...dacă vrei să ai avere, nu cheltuiala să-ți fie mică, ci câștigul mare. Să cheltui mult, dar să câștigi și mai mult”...; „...n-ai parte, n-ai carte”; „pământu-i ca muiera: cînd o iei tare, cînd cu binisorul, cînd o pui la muștru, cînd îi cați în coarne”; „galbenul de aur este iarba fiarelor”...

Guillaume Apollinaire, cunoscut mai puțin ca prozator, are unul dintre cele mai deocheate romane din literatura europeană - *Cele unsprezece mii de vergi*, cu acțiunea la București, la Paris și în trenuri curgând între cele două capitale (Parisul propriu-zis și micul Paris). Personajele sunt străvezii: prințul Vibescu, Marieta, actrița Estella Romange etc. Dar pentru atmosfera, cum ziceam, deocheată a romanului, reproducem „expoziția de cururi” de toate naționalitățile vizitată de locotenentul Mony Vibescu și ordonanța lui Cornaboeuf la un bordel cosmopolit: „Fundul în formă de pară al celor din Frise contrasta cu poponeața rotofeie a parizienelor, cu posteriorul pătrășos al scandinavilor, cu dosul căzut al catalanelor sau cu fesele delicioase ale englezoaicelor. O negresă avea un fund asemănător mai curând cu un platou accidentat sau cu un crater vulcanic decât cu o crupă de femeie”. Aviz pictorilor! Sau anatomistilor! Ori mai bine vizitatorilor de bordeluri! Hm! Ba, mai curând, aviz prozatorilor milenariști!

Dumitru Augustin DOMAN

ITINERARIILE PLASTICE

Mic dicționar socio-artistic

I. *Tradiționalism / noile medii*

După 1990, vocabularul activ al artelor plastice românești s-a îmbogățit, cu o extremă rapiditate, pe două dintre căile bine cunoscute de către lingviști: pe de o parte, prin reactivarea unor forme lexicale aparent caduce, iar, pe de altă parte, printr-o adevărată invazie neologistică. În prima categorie intră cu precădere elemente din recuzita eclezială, de la moaște la crucifixe și de la jertfă la feștilă, în timp ce în cealaltă au sedimentat concepte barbare, cum ar fi instalație, performance, video art, land art, happening, body art și așa mai departe. Evident că de cele dintâi se leagă tendințele tradiționaliste, autarhice și animate de nostalgii spirituale, iar în jurul celor din urmă se construiesc ideile integratoare și se întrețin aspirațiile sincroniste. Dacă privirea rămâne ațintită doar în câmpul pur al esteticului și nu cedează tentației de a coborî către ideologic și către conținuturile morale, totul este în ordine și perfect îndreptățit. Dacă, însă, formele de exprimare, tehnicile și materialele încep să creadă despre sine că sînt privilegiate fie prin vechime, fie prin noutate, atunci datele problemei se schimbă fundamental. Și, de obicei, în această confuzie eșuează cei care de fapt nu sînt nicăieri. Când spre limbajele tradiționale se îndreaptă mințile inerte, incapabile de a trăi cu suplețe spiritul timpului, tradiționalismul devine dogmă, argument pentru susținerea exclusivismelor și lozincă derizorie, după cum bascularea în neconvențional și în experimentul delirant doar din incapacitatea de a percepe și de a exprima o idee articulată devine, la rîndul ei, cam același lucru.

II. *Orașul și artistul*

Orașul nu este doar un sat mai mare, o așezare cu o mai accentuată desfășurare pe verticală, în care apa și căldura vin (dacă vin) pe țevi și în ale cărei canale sug aurolacii din pungă, ci este infinit mai mult decît atît, iar în structura, în dinamica, în expresia, în existența lui profundă și chiar în metafizica sa artistul are un rol vital. Prezența acestuia nu este doar una spontană și circumstanțială, ci, pur și simplu, o condiție a existenței Orașului însuși. Cu atît mai mult în spațiul românesc, și cu atît mai mult în Sud, unde Orașul este o apariție tîrzie, dezvoltată rapid, fără organicitate și, de cele mai multe ori, chiar fără reflexe urbanistice. Contradicțiile și tensiunile rezolvate în Occident într-o istorie urbană îndelungată au fost preluate aici aproape în simultaneitate și ele au determinat direct configurația spațiului, dezvoltarea lui, viața sa cotidiană și chiar aspirațiile ascunse. Cel care, în final, i-a temperat excesele și i-a defrișat drumul, i-a construit fizionomia, i-a precizat psihologia și i-a conturat noua mitologie a fost Artistul: arhitectul, pictorul, sculptorul, graficianul, actorul și saltimbancul, scriitorul, muzicianul de salon sau biata dizeuză cu bancnota mototolită între țîțe. Semn indubitabil că mai mult decît în plan funcțional și administrativ, mai mult decît în înfățișările sale nemijlocite, Orașul trăiește într-un complicat sistem de codificații și sub o densă anvelopă simbolică.

III. *Artă și industrializare*

Complexul de țară eminent agrară, care va fi însoțit discret, vreme de mai multe decenii, conștiința de sine a României, și-a găsit în anii totalitarismului comunist cea mai aberantă și mai grotescă formă de rezolvare: industrializarea sălbatică și

popularea geografiei patriei cu giganți din diferite specii, în rîndul cărora erau răsfațate ramura metalurgică și cea petrochimică. Dacă dezvoltarea petrochimiei a dus, inițial, la raționalizarea drastică a benzinei și a combustibililor, în general, iar ulterior la organizarea unor licitații doar pentru uzul organizatorilor, înflorirea metalurgiei a avut consecințe nebănuite. Prima a fost de natură peisagistică și funciară întrucît au răsărit dintr-o dată, pe coasta dealului, pe malul Dunării sau în inima Bărăganului, niște schelării apocaliptice din metal negricios – în care ficțiunea științifico-fantastică se amesteca insesizabil cu viziunile coșmarești medievale – ce au dizlocat dintr-o singură lovitură sute de hectare de pămînt arabil, a cărui scoatere din circuitul agricol trebuia compensată de productivitatea sporită a spațiilor verzi din fața blocurilor și a rondourilor pentru flori din fața caselor. A doua consecință a fost una demografică și etnofolclorică, ușor de observat chiar la fața locului, și ea s-a manifestat prin depopularea satelor, prin îngroșarea mahalalelor urbane și prin strămutarea vetrelor folclorice din Moldova în Bărăgan și din Țara Hațegului tocmai pe malurile Dunării. Dacă se auzea, în lungile ore de odihnă de pe la cozi, vreun cîntec modovenesc în inima Călărașului sau vreunul pescăresc înginat pe vultele largi ale doinei din ținutul Pădurenilor, nu era nimic de mirare. Milenarele și lentele trasee ale transhumanței erau reiterate acum sub presiunea unor

Imagini urbane, Foto Pavel Șușară

urgente nevoi ale oțelului. Cea de-a treia consecință a fost una artistică, în cel mai adevărat înțeles al cuvîntului, și ea este, poate, singura formă de activitate care a răzbutat subtil, dar cu mari șanse de durată și cu o enormă putere de convingere, dezordinile gîndirii de tip comunist și aventura periculoasă, economic dar și simbolic, a jocului cu focul, adică a relației nefirești cu forțele combustive. Nașterea, dacă nu cumva avortul, marilor combinate siderurgice a dezvoltat o artă specifică a metalului, despre care nu se putea vorbi, pînă în acel moment, în câmpul artelor plastice românești. Așa cum industria oțelului a scos copiii de țărani fără pămînt din satele lor colectivizate și i-a calificat ca oțelari, forjori, strungari etc., tot așa oțelul a scos sculptorii din materialele lor tradiționale, lemnul, piatra, lutul, gipsul și bronzul și i-a apropiat de tehnici noi, de probleme ale spațiului neexplorate încă și de o altă dinamică a gîndirii artistice.

IV. *Artele decorative*

Părăsindu-și condiția lor de arte aplicate, cu o funcție clară și cu o stilistică generală bine determinată, artele decorative s-au trezit, încetul cu încetul, suspendate între memoria utilității pierdute și gratuitatea expresiei. În cazurile cele mai optimiste, artistul decorativ, fie el metalist, ceramist, textilist sau sticlă, s-a refugiat în universul seducător al materialelor și al tehnicilor, încercînd să extragă de aici, din inepuizabilul său cîmp de virtualități, direcțiile mari ale gîndirii plastice și formele artistice propriu-zise. În celelalte cazuri, mai puțin fericite ori, Doamne ferește, chiar mai rău, el a făcut tentative disperate fie de a mima gratuit obiectul utilitar, pe care l-a conservat formal, dar l-a depozat de funcție, fie de a imita, cu un patetism de cele mai multe ori induișător, formele și efectele consacrate cu precădere în artele majore, adică în pictură și în sculptură. Cu alte cuvinte, dacă nu a devenit un tehnician autist, un fel de scafandru captiv în străfundurile materialului, artistul decorativ a visat negreșit să facă tablouri din ceramică, sculptură din lînă, arhitecturi din sticlă și bijuterii cit casa, adică să devină un fel de sculptor sau un fel de pictor cînd el, funciarmente, este cu totul altceva.

Pavel ȘUȘARĂ

DE-

BUT

căt-re umbră
sau poate căt-re
mine

nu mă țin de mână
de frică
să nu mă găsesc în întuneric
într-o zi îmi vei lua și sufletul
e ultimul meu copil
dintr-o viață văduvă
te-ai făcut neagră
doar ca să nu te naști
și ai rămas vie
tot ce eu sunt palpită într-o mână de întuneric
e clar că mă hrănesc noaptea
dumnezeu lucrează în blocuri de smoală
îi tremură mîna
te stingi pe pămînt ars de atîta viață
te cuibărești în substanță cenușie
îmi cînti imnuri ude
în noaptea asta mă nasc din nou
din ecou
din pătură
fug de tine mă
ții în brațe
mă furi din
oase
rămân umbra ta

pe dos

dacă țaria mea stă în cana cu ceai
atunci dimineața mi-am băut și ultima șansă ca să
exist normal
mă caut în locul unde
s-a despărțit pielea de cîntec
nu a mai durut așa
de pe vremea cînd
mă nășteam
din coji de ou
salvarea trebuia
să vină odată cu plînsul oaselor
eu cîntam viață pură
mi-am pus tăcere pe ochi
numai ca să-mi fac o nouă ieșire
de-aiă îmi întorc acum inima
pe dos
e mai moale
și doarme sufletul mai bine
eu mă odihnesc pe jos
departe de mine

insomnie

am înghițit întunericul
mi-am înghițit mîna
mă mestec pe mine însămi
toți suntem bucați de întuneric
seara e mama care ne mîngăie pe cap
cu ochii închiși
prea multă viață lângă mine
(am crescut pe lângă vecina ce nu spune povești)
mi-au crescut ochi de larvă
străbat cu ei acolo unde orele nu se mai numără
vin către voi
cei care vă lăsați gîndurile neacoperite noaptea
în somn se cîntă doar beția viselor
ne trezim după cum ne sună pielea

Diana BARBU

Elevă în clasa a XII-a, Călărași

O condamnare ratată

Mie cauzele eșecului în Procesul comunismului îmi apar absolut clare: nu s-a vrut condamnarea penală a organizatorilor răului, nu s-a dorit adevăr integral, ci o istorie din nou corectată, de vreme ce s-au neglijat ori s-au ascuns date esențiale. Ce-a făcut rău Raportul-farsă, Raportul-eșec? A minimalizat fărădelegile din timpul terorii dej-

paukeriste, „holocaustul roșu” (sintagma lui Florin Mătescu), unii factori politici fiind priviți cu simpatie, alții cu antipatie.

Fără violență!; Fără condamnări penale; Nu vrem iarăși epurări ca-n '50, s-a cerut de la vîrf. Nucleul neocomunist al Puterii, în frunte cu pro-eminența Brucan, s-a opus din răspuneri terapiei sociale a Punctului 8. Cei care au susținut *utopia rea*, instaurată – hăt-hăt, în 1917 – în Rusia, n-au dorit lustrare. Purificarea socială n-a mai venit, dar s-a instalat *democratura* (vocabula lui Pierre Husner, preluată de Monica Lovinescu). Măcar, în Franța, susținătorilor guvernului de la Vichy li s-a dat verdict de „indemnitate națională”. Noi l-am scos „pe sticlă” pe fostul scînteist, după unii opinioman *judicios*, care ceruse și obținuse condamnări la moarte pentru Marii Uniuniști, ca Iuliu Maniu. Citim, tipărite de Humanitas, confesiunile generalului de Securitate care a torturat, dar îl condamnă din nou pe deținutul politic, pentru că ar fi cedat sub tortură. Pleșiță a povestit senin, fără umbră de regret, chiar satisfăcut, cum l-a lovit „pă Guoma”, deci ar fi făcut oricînd la fel. Iar Goma e cel care ne-a predat lecția despre rezistență la ideologia roșie, rezistență la compromis, rezistență la avantajele oferite de Putere, străin total de arivism. Cine a mai refuzat să-i fie tipărite cărțile pe bani Soros?

Celor care au organizat răul absolut, în Infernul Pitești, în Infernul Aiud, în Infernul Gherla, li s-au căutat justificări, alibiuri morale. A fost vreun torționar condamnat în 25 de ani? Ion Ficior, comandantul Coloniei de muncă forțată de la Periprava, al Infernului numit Periprava, a spus că deținuții „au murit de bătrînețe”. Povestește un martor supraviețuitor cum erau băgați în carcere, fără aerisire, cite 10-20 de oameni; cînd se lumina de ziuă, erau trimiși la muncă grea: cădea de epuizare, te ridicau „cu parul”; în contrareplică, un fost gardian cu pensie grasă afirmă decise: „a fost înainte și atît”. La încercările de a reanima ideologia comunistă (iar grădina lui Dumnezeu – Popescu e mare), se adaugă refuzul informației ca inconfortabilă: „Ne-am săturat de ororile astea ale istoriei”. Ba nu, cu cît avem mai multe dovezi pentru a dovedi atrocitatea comunismului, cu atît mai bine, de vreme ce tovii grei vîd roșu cînd dau de cuvîntul *comunism*; îl contestă pe el și limba lui de lemn, ca și cum n-ar fi uzitat-o.

S-a afirmat, ici-colo, dar hotărît, că exterminarea dușmanilor de clasă ar fi fost necesară. Și dacă a fost necesară uciderea dușmanului de clasă socială, atunci și morții la „evenimentele” din '89-'90 au fost necesari, n'asa? Au murit *firesc*, ce mai contează să aflăm *cine-a tras în noi, după 22?* Cei schilodiți de gloanțele lui Ceaușescu-Iliescu? A, au vrut să se elibereze de frică, treaba lor! Generalul Mihai Chițac reprimase revoluția de la Timișoara; a fost pus ministru de Interne, ca să spulbere demonstrația anticomunistă de la Kilometrul Zero. Era în temă. În 13 iunie, la Universitate, același președinte Iliescu ordona: „Lichidați rebeliunea legionară”. Și au venit minerii! Ce dacă a murit Chițac, degradat din general, ca soldat? Misia și-a îndeplinit-o.

În logica ideologiei totalitare, intră și vechea obsesie a fascismului. Fascismul se întoarce, conspiră contra „democrației originale”. Fiii agitpropagandiștilor nu prididesc să condamne „fascismul” lui Valeriu Gafencu, „sfîntul închisorilor”, cum l-a numit N. Steinhardt, „fascismul” lui Iustin Pîrveu, lui Petre Țuțea, ba chiar al lui Steinhardt. Ne ceartă cînd rememorăm jertfa martirilor, etichetîndu-i „fasciști” momii de „sloganuri religioase-naționale”, ca să-i omoare a doua oară. Și-l citez pe Cicerone Ionițoiu: „Se apreciază că pedepsele stabilite de instanță pentru motive politice însumează circa 25 milioane de ani de temniță”. A oferit Raportul Tismăneanu cifre cu un plus de precizie? Dimpotrivă: s-au neglijat cifrele corecte, s-au falsificat prin omisiune, de unde se vede clar că lupta contra totalitarismului e mimată.

Pe faptele criminale trebuia să pună accent Raportul, pe obligația noastră de a nu-i uita pe martirii temnițelor comuniste și ai rezistenței din munți. Și-i tot de datoria noastră să rememorăm jertfa sutelor de scriitori pe care *delictul de opinie*, ca acuză comunistă, i-a trimis în carceră, nu să-i blamăm pe cei presați să colaboreze cu Securitatea după pușcărie, ca Ion Caraion sau Ștefan Augustin Doinaș. Mai ales că protagoniștii

ideologici ai „omului nou”, citiți ne-omul, versus omul vechi, „putrefact” după Sorin Toma, fiul lui Alexandru, declarat geniu de proletcultiști, revin să-și apere isprăvile în folosul artei „cu tendință”. Și ce adevărată poate părea o minciună spusă cu șart! Diariști puși pe retușuri de CV-uri în jurnale contrafăcute, de toate mărimile, mici, mari, largi, extra-largi, toate foarte încăpătoare pentru scuze și acuze, se disculpă fără a-și găsi culpă, fabrică explicații aberante, pentru a fi absolviți. Știați că există și... *disidenți apolitic*?

Contextul? Priza la valorile noastre cite sunt e disprețuită, blamată; ne lăudăm că am intrat în ONU, Organizația Națiunilor Unite, dar ne ferim a fi naționali. Un reprezentant ICR, care-și urăște (și nu-i vorba de *iubiura* lui Cioran, cum o denumește Luca Pițu) propria cultură, propria limbă, propria istorie, e prezentat ca filosof elevat-rafinat, deși poporul român iese destul de emmerdat – îi cunoașteți vocabula favorită – din eseurile lui. Iar telecultivații noștri s-au instrăinat de români, ca fiind în deficit de toate: de minte și de inimă, de etică și de cultură. Românii au fost (program prestabilit) prezenți ca insensibili, inconștienți, incultți, toate cu prefixele *in* și *ne* (necivilizați, netrebnci, necinstiți, ba chiar neortodocși).

Spus net, clasa politică nu mi s-a părut deloc pregătită să răspundă la apelul senatorului Sorin Ilieșiu privind condamnarea totalitarismului și n-a răspuns. Deține Parlamentul voci sonore, caractere? Puține, aproape inexistente. Cei mai verticali mor (ca liberalul Mihai Buracu, martor torționat al cumplutului „experiment” Pitești) sau demisionază; cei slabi cedează presiunilor, acceptă datul, preferă să fie ipocriți sau autiști. Ce putere reală are Parlamentul, dacă e incapabil de reacție la conceptul uniformizator, global, la comanda iarăși unică? Și dacă are această putere, ce vrea el? „Kestii”, cum se scrie pe internet: salarii infloritoare, pensii uriașe, deplasări exotice... Mereu interesele personale pun în umbră interesul public. Doar i-am văzut cu toții pe politicienii preocupați de afaceri lucruri sau la table, pe Coasta de Azur, zornăind zaruri (acum, zornăind

Imagini urbane, Foto Pavel Șușară

cătușe), tunși cu bordură sau unși cu unguente din bani publici. Și ce nume au! William Brînză, Toni Greblă, Elvis Săftoiu, Cali...cum?, a, Calimente. Cit despre senatoare ori deputate, blonde sau brune, o, ele se întrec în... genți de firmă, dînd din coatelor lor politice, din fundurile lor politice, din nasul lor politic. Memorialul durerilor erotice pare a le interesa mai mult decît Memorialul durerii.

Piesa care se joacă pe scena politică e cea descrisă de mereu actualul Caragiale: „o circoteală ca vai de capul ei și al nostru, al privitorilor; tragedia, te face să rîzi; comedia, să plîngi. Dar cum poate merge așa teatrul? Cu decor, cu mult decor, cu strălucit decor și cu tobă mare. Orbești ochii, asurzești urechile, ca să nu mai încapă pretenții de înțeles”.

„Decor” plătit la greu de cetățenii contribuabili.

Nu, clasa politică formată (corect: deformată) în cei 25 de ani de postsocialism, nu-i defel pregătită să răspundă la acest apel. Mă refer la corupții și la hoții instalați de președintele cel sărac și cinstit, la lătrăi, la trădători, la clovnii în rol de tribuni și de arhangheli vîndecători, dar și la dormiți, apatici, abulici; la cei atinși de anomie, lipsiți de reacție la alt export de ideologie, erodînd grav ființa națională. Blocajul moral e total. Dea Domnul să mă înșel, să n-am dreptate, dar răul se va menține și asta pentru că incompetenții (ca să nu le spun ca Jean-François Revel „idiotii utili”) sunt necesari pentru perpetuarea *statu-quo*-ului socialist, „cu față umană”, din inerție sau din ineptie. Prevăd că vom fi iarăși complici ai răului și vom fi acuzați în numele vinei colective (Kollektivschuld) de alți fii de kominterniști, de alți fii de globalizatori. Ca Petre Roman, care apare pe ecrane ca liberal după ce i-a „demască” pe liberali, cu aerul că nici usturoi n-a mîncat, nici campanie de vindere a industriei la preț de fier vechi n-a programat.

Actualul context politic nu e favorabil apelului Ilieșiu. Cum să-i fie, cînd opinia publică primește informații false? Informarea deformată e-n floare, iar cei ne- sau subinformați

iau de bune ce le spun mass-media. În ceaușism, nu ne puteam informa (dar riscam să avem acces la informații; riscam scriitorii, riscam editorii, riscam chiar și cenzorii, riscam cu toții ca să aflăm adevărul); azi, informația e dirijată, altfel spus suntem dirijați dezinformați. Dezinformarea a dus la votul pe orb din 20 mai '90, cînd foștii comuniști au obținut 60%, iar partidele istorice, la un loc, cam 9 procente. Vă amintiți calomniile abjecte din ziarul „Azi”? Televiziunea lui Răzvan Theodorescu deforma deliberat informația. Da, presa a organizat o amnezie programată privind disidența reală. Ne-am grăbit să-i acordăm cetățenia generalului Pacepa, eroizat, nu lui Goma, declarat (culmea culmilor!) „fost agent KGB”. Așa s-a ajuns să raporteze contra comunismului nu disidenții reali, ci „lepădații” de doctrină, „iluminații” ideologici răsădiți peste ocean, care numai credibili nu-s, cînd existau oameni cu adevărat credibili, ca Paul Goma. Tismăneanu, prob moral și intelectual? Întreb.

Nu, nu e deloc tardivă condamnarea totalitarismului, de vreme ce se încearcă din nou modificarea polilor morali, în tradiție marxist-leninist-stalinistă. Anticomunistofobia au reactivat termeni ca hiene, șacali, șobolani pentru anticomunistofili, în timp ce (neo)oportuniștii sar *din car în căruță, din brînză în smîntînă*, cum spune etnosoful anonim. Diariști comuniști pur sînge se dau drept disidenți ai Ceaușescului: nu, n-au fost curve, ci biete fecioare seduse și siluite. La carul noii literaturi s-au înjugat din ...romantism revoluționar („Hai la lupta cea mare!”) și cer să li se acorde „prezumția de sinceritate”. Așadar, culturnicii care au crezut *sincer* în Ceaușescu pot fi absolviți (doar și Márquez a fost prieten cu Castro). Îl scuză *sinceritatea* pe Sabin Bălașa cînd a pictat-o pe coana Leana sinilie ca o primăvară? Pentru cei care o vîd ca pe o eroină tragică la zidul Tîrgoviștei, da, cum să nu? Cum au fost buni aplaudaci, sunt și buni curățitori de scame de pe umerii lui Ion Iliescu, devenit din „om de bază”, coșcoaga „omul de carte”.

Bunăvoința față de comunism, pe care o detecta și detesta Mario Vargas Llosa, nu-i de acceptat, nici de tolerat, dacă nu vrem să intrăm în *postmoralia*, deja aflîndu-ne în *minima. Minima moralia*.

Beneficiile unei condamnări corecte a atrocităților comunismului? Multe. Și mari, și mărunte. Cea esențială: de-contaminarea opiniei publice, continuu dezorientată, dar și împinsă spre neîncredere și indiferență. Dintre cele două rele (de atitudine), prudența și indiferența, cea mai mare e... a treia: lipsa dorinței de a te informa corect.

Nu, nu e tardivă condamnarea totalitarismului în Parlament, cită vreme procesul e tot în stadiul de *raport* fără urmări penale; cînd ideologia a fost condamnată de față, cînd factorii de propagandă au pensii uriașe (unii, indemnizații de merit), iar marii criminali, ca Drăghici, au murit liniștiți în paturile lor, cînd torționarul Vișinescu își permite să-i injure pe gazetari ca, odinioară, pe „bandiții” din carcere, cînd activiștii anti-burghezie s-au îmburghezit, constatînd că le merge și mai bine în postsocialismul mafiot demarat de „bunicuță”, cînd

securistul băiat-bun, securistul-patriot nevoie mare, securistul-evlavios continuă să contamineze opinia publică. *Lor li s-a dat din nou cuvîntul, celorlalți, adevăraților disidenți, li s-a luat din nou cuvîntul.* Un exemplu: la noi, la Ieș, au ajuns șefi de catedre la „Cuza” și directori de edituri informatori dovediți, ca un anume Nicu Crețu, iar presa e plină – zice-se – de agenți acoperiți.

Academia, ca instituție reprezentativă pentru inteligența românească, s-a „bucurat” de distrugere după așa-zisa Reformă din 1948. Și unde se ajunsese, dacă activista siderurgistă tov. Gîdea era membru corespondent al înaltului for. Zice gura tîrgului literar că Suzânica voia să-l cheme la ea, pentru critică și autocritică, pe Mircea Eliade, „cu carnet PCR cu tot”.

Iată de ce cred că un raport semnat de istoricii Academiei Române ar putea conține cercetarea intransigentă a trecutului, cu obiectivitate în tratamentul perioadei-dej-paukeriste și perioadei ceaușiste, fără omisiuni de informare. Un astfel de Raport n-are dreptul de a comite erori. Exclue *dreptul la eroare*. Istoria noastră a fost și mutilată, și mutilantă, iar „recenții” publică din nou „istorie corect-corectată”, așa cum trăgea un semnal de alarmă, printre primii, Petru Ursache: „Soluția? Valorificarea științifică a trecutului, care ne onorează în multe privințe și încă ne poate oferi modele de conduită morală.”

Un Raport academic onest, în respectul adevărului trebuie pus la îndemîna întregii populații. Ca plantele de leac. Trebuie să ne împotrivim răului cu toată ființa: și celui care vine din trecut, și celui actual. Pentru că, așa cum a formulat Benedetto Croce: „Istoria e totdeauna istorie contemporană”.

Magda URSACHE

NB. Îi multumesc lui C. Trandafir pentru trandafirii de decembrie.

Pietre de râu

Comunicare politică și poliglosia în Europa de Est (V)

Nu mai eram tânăr, aveam în 1987 patruzeci și șase de ani când am decis să emigrez. Am avut parte de o stigmatizare oficială ponderată. Ca și de o susținere morală, reală sau aparentă, ceva mai puțin ponderată. Înainte de plecare soției mele de-atunci, prozatoarea și poeta Maria Mailat, am organizat, împreună cu ea, un lung proces de intoxicare cu informații false a Securității pentru a evita blocarea ieșirii soției cu doi copii, unul al ei, unul al meu. Au fost pregătiri secrete, printre care micro-fotografierea unor certificate de stare civilă. Un fotograf maghiar, recomandat de soția maghiară a unui tânăr poet sas, Helmuth Seiler, a realizat microfotografiile și ele au ieșit în august 1986, prin aeroportul de la Otopeni, incluse într-o centură de damă. Tot pe acolo și tot atunci a ieșit romanul Mariei Mailat, exemplar unic bătut la mașină în casa Culcer, recto-verso la un rând, împachetat în *Scânțea*, într-un sac de plastic, purtat de fiul Mariei, junele Tudor Pricop, care avea vreo cinci ani.

Vreau să dau câteva exemple, fiindcă ele țin de această mereu necesară alegere, între bine și rău, nu doar în sens moral, ci în sens pragmatic. Alegerea primară era rămânerea pe loc sau plecarea. De ce a apărut această obligație de a alege? Din pricina anterioarelor alegeri. Nu vreau să-mi scriu auto-biografia acum, dar sunt obligat să fiu cât mai clar, pentru mine și pentru alții. Voiam să scriu despre scriitorii români din diaspora, din exil. Toate demersurile făcute începând cu 1972 s-au izbit de dificultăți diverse, de suspiciunea de principiu a Securității.

În perioada 1972-1987 am fost onorat de Securitate devenind subiectul (sau obiectul?) unui dosar de urmărire informativă. Din acest dosar am extras documentul de mai jos, interesant în măsura în care dintre toate contactele profesionale, Constantin Noica este singurul cărui i-am cerut un sfat pe tema emigrării și singurul, deci, care mi-a comunicat opinia sa despre consecințele probabile ale deciziei mele.

(Document DUI „DINU”)

MINISTERUL DE INTERNE
UNITATEA 0467
Nr.0 383 576

NOTĂ DE RELAȚII

Către, I[nspectoratul]. J[udețean]. Mureș-105-G[rama] N[icolae]

Sursa : 5 204-1.10.87 [control secret al corespondenței] informează

Obiectivul Culcer Dan, RSR, Tg. Mureș, Ciucaș, 2, CP 321, OF.7, transmite către obiectiv Culcer Maria, Franța, Paris, 6 Square Rosny-Ainé, prin intermediul CE [corespondență externă], domeniul emigrare, intenții de emigrare, clar, român, soț, familial, direct, original.

Sursa mai informează Sie. I. xxx
Anexe MO 65
Ex.3
L.S. ss indescifr.

În conținutul materialului expedit de Culcer Dan, din Tg. Mureș se află și o comunicare trimisă de Noica C. din Păltiniș, la 18.02.1987...

« Iubite Domnule Culcer,

îți scriu un rând chiar în cursul zilei când primesc scrisoarea dumitale. Deschis vorbind, d-ta nu vei putea face nimic acolo, copiii da, inclusiv Ioana, dacă pleacă la timp. Cauza românului nu mai poate fi servită de acolo. În schimb trebuie servită cauza europeană și e bine că știi maghiara. Trebuie pace și înțelegere cel puțin între intelectuali.

Un ultim sfat: preferați provincia. Este infinit mai bine în provincie, pentru integrarea în altă comunitate și pentru evitarea fenomenului de respingere foarte acut peste tot și mai ales în metropole. De altfel, eviți în felul acesta și contactul cu pământeni. Dacă puteți, uitați (deocamdată) și limba. Veți vedea mai târziu că sunteți totuși de aici și vă veți întoarce la propriu sau la figurat, în satul natal, slujindu-l mai bine decât dacă nu-l veți fi lăsat în urmă cițiva ani.

Cu o românească îmbrățișare, C. Noica”

[extras din DUI [Dosar de Urmărire Informativă] „DINU” [Dan Culcer], Arhiva CNSAS

Nu am putut urma sfatul filosofului Constantin Noica privitor la stabilirea în provincie. În anul în care eu așteptam

actele de emigrare, soția și copiii se pripășiseră deja la Paris, după o scurtă perioadă de existență provincială, în zona Rouen.

Mai rămăneau din sfaturile lui Constantin Noica, de realizat pentru mine, implicarea în construcția europeană.

Am încercat să lucrez pentru UNESCO. Cu statutul meu de refugiat politic, înainte de 1989, nu putea fi vorba de a intra în structura delegației române, chiar dacă ar fi fost posturi libere. Recrutarea se făcea în România. În schimb am reușit să obțin un stagiul de două luni în publicația lunară *Le Courier de l'UNESCO*, în cadrul formației mele de ziarist, secretar de redacție. Am învățat multe, am fost primit cu simpatie. Dar la terminarea stagiului nu mi s-a propus nimic. Nu era nimic de propus. Toate posturile erau ocupate și nimeni nu pleca la pensie.

Pe scurt, așa cum simt și am simțit de când am plecat din România, sunt un „cetățean român domiciliat în Franța”. Era de altfel formula oficială înscrisă pe pașaportul care mi s-a eliberat de către autoritățile administrative-polițiste-securiste și politice (ăsta era aliajul instituțional real al sistemului, în această ordine ierarhică) din România, la plecare. Chiar dacă, odată ajuns în Franța, am cerut și am obținut azil politic, nu am renunțat la cetățenia română, fiindcă legea franceză nu mă obliga să o fac. La plecare am încercat să obțin acordul administrativ-politic etc. (vezi mai sus!) pentru exportul bibliotecii mele. Pentru mine era un drept, pentru ei ar fi fost un privilegiu, care nu mi s-a acordat. Acest tratament al emigranților de toate categoriile a marcat, pentru mine, definitiv, cu pecetea prostiei și infamiei politica național-comuniștilor din România. Semnul prostiei politice, al incapacității de a vedea în perspectivă. Comparată cu politica statului maghiar după 1956, mai ales, în raport cu propria sa emigrație, dar și în interior, politica comuniștilor români mi-a provocat mereu greața și disprețul. Ea a fost contrară interesului național. Și este mereu așa. Nu idealizez politica ungurească. O urmăresc din 1963 cel puțin. Am avut ocazia să discut cu zeci de intelectuali din Ungaria, din toate generațiile: Lukács György, Ilyés Gyula, Réz Pál, Mészöly Miklós, E. Fejér Pál, Jékely Zoltán, Iliá Mihály, cu pe atunci tinerii colaboratori ai revistelor *Tiszatáj* sau *Jelenkor*, cu Kolozsvári Pap László, Béla György și Domokos János, directorul Editurii Europa, cu poetul Eörsi István, traducătorul lui Lukács György, cu Csurka István, dramaturgul devenit militant etnist. Diversitatea contactelor mele și frecvența vizitelor mele la Budapesta au oferit probabil materie de cercetare serviciilor de securitate ungare la Budapesta. Nu am avut vreme să-mi solicit dosarul de la Budapesta.

Vreau să subliniez că naționalismul meu este pozitiv (adică nu aplic principiul „să moară capra vecinului”) și că el provine din educația părintească, din experiența proprie și din idealul ardelean al existenței vecinătăților interioare, colaborative, non-coflictuale, pe care l-am deprins din contactul cu realitatea socială transilvană, din relațiile cu prietenii mei maghiari, cu care am fost dăruit de viață.

Trebuie imediat să precizez că nu e vorba de vreo slăbiciune din parte-mi, de împăciunitorismul (cuvânt pe care l-am învățat din lecțiile de socialism-științific) pe care îl propovăduiesc necunoscătorii Ardealului. Singura soluție pentru toți ardelenii este coexistența, tensionată dar nu belicoasă. Cei care încearcă sau au încercat să o înlocuiască cu privilegiu sau cu amenințarea cu forța, cu șantajul politic intern sau cu șantajul politic extern (adică cu intruziunile cutărui senator american de origine ungurească sau evreo-maghiară; cu invocarea amenințării Marelui prieten de la Răsărit, se înșală). Discutarea divergențelor legitime și ilegite se poate realiza doar de către persoane care știu despre ce este vorba. Nu indignările și amenințările fac o politică (din nici o parte, de altfel), dar nici cedările uneia dintre părți – în cazul nostru partea românească – în numele bunelor relații de menținut cu orice preț, sau în numele unor interese electorale imediate.

În centrul proiectului meu publicistic se află și se află revista *Asymetria*. Ea este o publicație online, nu are versiune tipărită. În jurul acesteia, în anul 2000 am creat două grupuri de discuții, pe Yahoo.com

Primul se intitula *Societatea de mâine*, al doilea *Gospodarii*. Reluând cu Societatea de mâine titlul unei reviste de sociologie de la Cluj. Am analizat în publicațiile pe care le am, împreună cu alți autori cunoscuți sau mai puțin cunoscuți, problematica geopolitică post-Zaveră. Numesc Zaveră mișcările de emancipare est-europene care au condus la ieșirea parțială și probabil temporară a acestor țări din zona de influență sovietică, pentru a intra în zona controlului dublu american-vest-european, politic și economic, ca o vastă și eficientă operație de pierdere a suveranității, nu complet diferită de tezele „suveranității limitate” brejneviene.

În această perioadă am studiat ideologiile marginale, despre care afirm, pe baza experienței istorico-culturale a

modernității, că sunt izvoarele ideologice productive și vor fi ideologiile dominante. Printre acestea enumăr etnismul, național-bolșevismul reformulat, prin Ernst Junger, Iulius Evola, Alain de Besnoit.

Europa noastră, a grupului *Asymetria*, începe la Leitha și ține până la Muntele Elbrus. Dar nu include imperiile sau pilonii fostelor imperii. Cu excepția Ungariei, fără de care, pentru mine, Europa țărilor mici și mijlocii nu poate fi concepută. O greșeală majoră ar fi eventuala lăsare a Ungariei pe dinafara acestei scheme geopolitice, care reia tezele românului Aurel C. Popovici, din *Statele Unite ale Austriei Mari*.

Economiile țărilor din zona evocată de la Leitha, la granița cu Austria, la Elbrus, în masivul caucazian, se pot considera complementare. Eliminarea conceptului euro-asiatic din logica politică a țărilor mici și mijlocii se bazează pe eliminarea din joc a principiului hegemonic, reprezentat aici de politica statului celui mai puternic din această zonă, Rusia.

Am fost poate primul ziarist român care a expus public teoriile și ideologia geopolitică a lui Alexandr Dugin. I-am întâlnit numele în publicațiile unui alt geopolitician marginal, Robert Steuckers, apoi în publicațiile lui Alain de Besnoit, filosof și publicist francez nealinat și neincadrabil în schemele dreapta-stânga ale politicii tradiționale. Din 2001, când am scris prima dată despre tezele acestuia, până în 2014, geopoliticianul a ajuns la modă, a vizitat România recent. El judecă în cadrul principiului hegemonic rus. Românii care se lasă atrași de așa zisă comunitate de interese ortodoxă nu cunosc istoria relațiilor dintre Patriarhia moscovită și bisericile zise autocefale, deloc egalitare. Evident conceptul de Eurasia este o ipoteză rusă. La origini concept ideologic defensiv, el servea pentru evitarea izolării Rusiei în raport cu Europa, după destrămarea parțială a imperiului sovietic. Acum este o ideologie ofensivă, pentru construirea unei noi axe strategice, cuprinzând Rusia, China și India, multilateralistă, fără legătură evidentă cu Comisia Trilaterală. Dar România, Ungaria, Polonia, Lituania, Estonia, Letonia, Bulgaria, Serbia, Croația, Macedonia, Muntenegru, Albania, Ucraina, Belarus, Grecia, Cipru, Armenia, Georgia, Turcia chiar, sunt toate europene prin permeabilitatea actuală a granițelor, iar prin întinderea lor teritorială redusă pot construi relații de cooperare bazate exclusiv pe principii și realități în care similaritatea domină. În acest context, nici un stat nu poate aspira la hegemonie. O astfel de soluție trebuie pregătită. Prima mișcare ar fi construirea unor linii de comunicare, șantieri care vor absorbi local forța de muncă excedentară neutilizată și exportată acum spre vest. A doua, concomitentă, ar fi pregătirea unor traducători și interpreți pluralificați, care vor asigura negocierea liberă a unor contracte de cooperare și schimburi comerciale, unde comerțul Bizanțului poate servi de model. Ar fi de la sine înțeles refuzul oricărei limbi hegemonice intermediare, inclusiv al englezei, francezei sau rusei. Băncile vor fi naționalizate, va fi reintrodusă acoperirea cu aur a monedelor, în locul fabricii americane de hârtie fără valoare reală.

Două mări rămân deschise, Marea Neagră și Marea Baltică, căi navigabile libere spre două oceane planetare. Petrolul de la Marea Caspică poate asigura, împreună cu gazul celorlalte țări, o relativă autonomie energetică pe durată medie. Zonele montane au economii similare. Cele plate de asemenea. Se poate organiza o planificare negociată, fără impunerea unor specializări forțate, poate fi reinviat modelul CAER-ului, prostește abandonat, în loc să fie adaptat prin eliminarea factorului hegemonic. Astfel, poate, conflictele armate potențiale din zonă ar deveni inutile iar manevrele etnocentrice de insularizare devin ridicole.

Urmăresc cu atenție ce se întâmplă în cultura din România. Grație Internetului. Altfel nu aş avea mijloacele. E doar o parte din ce se vede. Dar se văd multe. Încerc să dau seama despre cât mai multe și să mă implic în publicistica din țară. Colaborez sistematic la trei reviste: *Vatra*, din Tg. Mureș, *Confesiuni*, din Târgu-Jiu, și *Acolada* din Satu-Mare.

Nu poți deveni decât ceea ce ești. Nu e decât aparent un paradox. Asta înseamnă că nu cred în năpărliri și detest năpărlirii și năpărlite. Năpărlirea este schimbarea pielii la năpârca, care cresc în felul acesta, trec de la o vârstă la alta, pielea lor e prea rigidă ca să se adapteze și nu îngăduie creșterea, maturizarea decât prin faza lepădării de sine, aparentă, adică fără schimbarea esenței de năpârca, adică de jivină târătoare, fără acces la verticalitate. Esența personalității unui om, sufletul, este dacă nu imuabilă, măcar greu deformabilă. Desigur, dacă evităm ipoteza reeducării de tip Pitești, a torturii, a încalzării, a Gulagului.

Ignoranță, suspiciune, separare. De ani de zile se face totul pentru slăbirea relațiilor dintre maghiari și români în

Ardeal, pentru a izola comunitățile. Izolarea lor reciprocă este favorabilă manipulării. Cu ce scop? Al reconstituirii unei societăți antebelice inegalitare, proces care se numește Restaurare. În folosul cui? Nu cred că în folosul cetățenilor obișnuiți, ca tine, ca mine, ca ei.

Nu există nici un contact organizat politic și cultural între localitățile majoritar românești și majoritar maghiare din Ardeal. În zonele de tensiuni și revendicări nu se face nimic în sens pozitiv, dimpotrivă se întărește separarea, se menține distanța, se limitează cunoașterea. Susțin organizarea unor sate înfrățite, baza fiind colaborarea economică. Ele trebuie alese de sus, în direcția unor economii complementare. Și soluția propusă la Uniunea Europeană, care să o încurajeze financiar și metodic

Trebuie spus clar, cultura română nu a avut intelectuali de stânga importanți. Poate că după ce ne vom debarasa de prejudecățile induse de sistemul „național-comunist”, cultura română va avea tăria să creeze o linie socială de stânga, combinată cu creștinismul social. Până și marii intelectuali care erau inițial de stânga, precum Petre Pandrea (cel care l-a tradus pe Aurel C. Popovici, cu Statele Unite ale Austriei Mari), Petre Țuțea, sau scriitorii proletari de genul Panait Istrati, s-au orientat finalmente, dar nu din oportunism, spre dreapta. Dogmatismul stângii devenise insuportabil, castrator.

Citesc acum mai ales istorie, sociologie, fac cercetări de arhivă, activitate complicată dar fascinantă. Aflu din mers cât de puține știam despre istoria neamului căruia îi aparțin sau despre comportamentul real al membrilor categoriei socio-profesionale în care m-am încadrat prin scris.

Mă simt oarecum rușinat, cu atât mai mult cu cât o aveam, printre alte responsabilități, la *Vatra*, pe aceea de redactor al paginilor suplimentului de istorie *Documentele continuității*. Contribuția mea la redactarea acestor pagini a fost scoaterea lor din zona amatorismului, în care fuseseră împinse de lipsa de calificare a unor colaboratori insistenți, oportuniști în sens partinic, pentru a lărgi paleta prin atragerea unor mai tineri istoriografi, care mi se păreau liberi de prejudecăți și prea junți ca să fi fost marcați de rollerism sau național-comunism, pe atunci.

Mi se pare normal ca în cultura maghiară o acțiune de recuperare similară să poată fi făcută, fără nici o limitare. De aceea cred că reeditarea lui Vass Albert este cât se poate de firească. Dar nu mi se pare firesc să se instaleze în toate cazurile o receptare actualizată deci necritică, ca și cum între timp, din 1940 până în 1989 nimic nu s-ar fi întâmplat. Reciproca pentru România este perfect valabilă. Recuperarea nu e scoatere din groapa de gunoi a unor obiecte cu destinație necunoscută de care ne-am debarasat fiindcă nu mai funcționau și puteau provoca accidente. De unele am fost obligați să ne debarasăm, de frică, ca de o armă în timpul stării de asediu. Nu e o relansare pe piața culturii a unor obiecte reciclate, ca și cum ar fi noi. Contextele schimbate trebuie luate în considerare.

Doar așa pot înțelege dorința maghiară de a repune în circulație marile figuri ale nației lor, de a vedea Monumentul generalilor executați de la Arad, ca un reper de necesară cinstire. Înțeleg pentru români și expunerea simbolică a lui Avram Iancu la Târgu Mureș, dar l-aș fi preferat nu călare ci în fața Cancelariei unde a fost june avocat și unde a citit cărțile luminiștilor ante-revoluționari francezi, la Biblioteca Teleki, lecturi care au participat la construirea intelectualului său de revoluționar. Avram Iancu cel călare își are locul la Abrud. Ca și, eventual, mareșalul Antonescu, dar nu în ținută marțială, în capitala României pentru care a căzut, împușcat de trădătorii comuniști și de invadatorii ruși. Deci nu lângă Cetatea habsburgică din Târgu Mureș ci la București, la Iași sau chiar la Chișinău.

De aceea nu înțeleg și consider stângace, chiar prostescă, intervenția unor politicieni maghiari ardeleni folosind ca argumente pentru îndepărtarea lui Ion Antonescu de pe Bulevard cuvintele utilizate de agenții kominterniști pentru condamnarea la moarte a mareșalului patriot, executat.

În diaspora fiecare e singur. Toți caută stabilitate. Unii caută agregarea comunitară protectoare. Grec caută grecoaică, cum se zice. Puțini se întorc. Pe vremuri, țărani ardeleni lipsiți de pământ plecau în America să câștige bani și se întorceau pentru a cumpăra pământ. Dar nu cred că plecarea în exil, acum, ne reduce nevoia de a avea un pământ, pământul nostru, *Ardealul nostru*, sub picioare. Navigatorii (Mircea Eliade scrisese un frumos eseu intitulat *Navigare Necesse Est*), chiar dacă se numesc Ulysse, revin la țărni. Am scris un poem pe această temă. Despre care nu știu dacă e suspin sau lozincă pentru o tragedie optimistă:

Cafeneaua Ulysse

Matei Vișniec îmi spunea, pe terasa cafenelei Ulysse,
Rătăcitorule, ce vrei, de ce plângi, de ce urlî ?
Aicea sus, la capătul dinspre cer al străzii Mouffetard, în
Paris,
E primavară, bate soarele, cafeaua-i amară, cerul senin.
Cugetă, bătrâne, la toți cei care bătuți de soare, de soarte,
Ar vrea să șadă aici bătuți de soare,
Mângâiați de soarte, lângă noi, pe terasă
Aici cu noi chiar dacă ochii noștri sunt plânși și privim
Ca prin ceață soarele, soarele verde-al uitării

Aici cu noi pe terasa cafenelei Ulysse, vii cu vii,
În partea de sus, în partea cea mai de sus
A „străzii care duce spre cer”.

iunie 1988/2014

Granițele nu trebuiesc șterse. Ele pot fi și sunt necesare, așa cum membranele celulare sau pielea sunt necesare vieții. Dar și unele și altele pot și trebuie să fie permeabile, altfel ne paște moartea prin sufocare sau auto-intoxicare.

Da, cred că ele sunt legate de una din fațetele spiritului românesc. Așa cum sunt și poemele semnate de Yossef Abraham, pe care l-am publicat în *Asymetria*, și care au fost traduse de Cseke Gabor în maghiară. Scrise de un evreu foarte respectuos de tradiții, sionist convins, descendent dintr-o familie de comuniști din Moldova, spiritualitatea autorului este purtată de limbă. Iar limba nu este un vehicul neutru.

Ciangăii maghiarofoni de a căror cultură te-ai ocupat nu sunt unguri, nici români, ci altceva. Altoi. Știi cum se altoiește. Se ia un prun sau un cais sălbatic și se crestează, în tăietură se introduce altoiul și începând din momentul în care altoiul prinde, acolo crește un copac care nu e nici altoiul, nici port-altoiul, ci Altceva. De aceea bălălia care se duce de vreun veac între procesele de maghiarizare și cele de românizare, în care fiecare comunitate intervine cu presiuni administrative, finanțări și promisiuni mai mult sau mai puțin oculte, propagandă, nu va duce decât la o pierdere, oricine ar câștiga, pierderea ciangăilor. Tot așa vor dispărea secuii, încet dar sigur. Cu industrializarea și cu uniformizarea lingvistică. De data asta nu doar introdusă ci impusă de elitele maghiare. Recensământul din urmă a dat deja un semn despre asumarea identității de secui, devenită rară. Când s-a introdus, sub comuniști, prima dată rubrica secui în fișele recenzorilor, s-a zvonit, la Târgu Mureș, că este o manevră românească pentru a scinda comunitatea maghiară din România. Dar autonomia, insularitatea nu-i va salva, fiindcă autonomia este parte a unui proces de uniformizare supra-regional, supra-statal. Pare un paradox sau o prostie, dar dacă vei reflecta calm și critic la consecințele reale și nu la cele visate, vei vedea că am dreptate.

Din decembrie 1989 nu încetez să mă mir de puținătatea ideilor noi pe tărâmul dezbaterilor privind viitorul României (dezbateri puține și ele) ca și cum tot ce ne mai rămâne să facem este să copiem, ascultători cum părem a fi și imitatori de talent cum se zice că suntem, modelele verificate ale organizării sociale ideale, de data asta modelul aflându-se nu la Est ci la Vest. Această pernicioasă ascultare și castratoare atitudine de umilință, de imitație stupidă, mi se pare una din cele mai teribile încercări prin care trec națiunile Europei de Est. E clar deci că eu cred că o națiune română există și nu mi-e rușine să declar că îi aparțin. Trăiesc în Franța și, evident, asta mă expune la cunoscuta replică despre mănăcătorii de salam cu soia și naționaliștii patriotarzi care și-au părăsit patria. Plecat în 1987, am avut privilegiul să gust acest faimos produs al industriei noastre alimentare. Care salam ar putea să devină foarte prizat în viitor de către cei ce vor voi să slăbească, după ce s-au îmbuibat cu produsele atât de dietetice ale firmelor de tip fast-food. De când reconstruim societatea României după modelul de la Soare Apune, știm că el este cel mai bun în lipsa altuia mai bun. Eu nu cred în sfârșitul Istoriei și încerc să fac loc în lumea noastră acelor idei care, născute din propria noastră experiență, corespunzătoare dorințelor noastre și adecvate puțințelor noastre să ne aducă puțină fericire, să ne reducă amărăciunea și să ne permită să înțelegem că pe pământul României, noi și urmașii noștri avem dreptul să visăm, să trăim și să murim cinstiți și fericiți. E prea mult să cerem asta viselor noastre și celor care afirmă că ne vor binele și că ne reprezintă? Vă rog să visăm împreună. Se mai poate?

E vorba, firește, de tema responsabilității generației noastre. Ce responsabilitate am avut și mai avem? Menținerea priorității dreptății sociale față de dreptatea etnică, blocarea agresivității, promovarea dialogului pentru aplanarea divergențelor legitime și eliminarea divergențelor ilegite. Ce fel de generație? Cea a născuților în timpul războiului și, în cazul meu, cea a românilor marcați de cedarea Ardealului de Nord-Vest, de refugiu, de alungarea din patria cea mică, din provincia noastră. Ca să putem afla măcar dacă a trăi la Miercurea-Ciuc, în „Székely Föld”, înseamnă a fi în centrul viitoare regiuni autonome, în exil față de Ungaria, sau a fi în centrul României actuale și viitoare, de pildă, ba chiar în Europa, nu în Uniunea Europeană actuală, ci în cea despre care am scris de mai multe ori, de la Leitha la Elbrus, fără imperiali.

Dan Culcer

6 octombrie 2014

Surse hungariste
<http://magyarharcos.hu/site/index.php?id=irasaim>
<http://kitartas.net/content/kiadvanyok%20>
<http://szentkoronaradio.com/>

Note de lectură

DIANA TRANDAFIR: Transparente cu ceasuri și flori

O scriitoare din România, Diana Trandafir, pe care n-am avut onoarea să o cunosc, scrie poeme care nu numai că m-au încântat cu profunzimea lor sensibilă, dar mi-au și redat încrederea în perenitatea artei poetice pe plaiul nostru Mioritic. E bine, când talentul este incontestabil, poeta se detașează de condiția ei feminină și scrie.

Translucide și *Poeme cu ceasuri și flori* sunt, ambele, structurate pe trei secțiuni care nu reușesc să spargă unitatea volumelor. Și iată de ce: pentru că alta este de fapt esența volumelor structurate în tematici pline de grație. *Oglinda*, de exemplu, e plină de taine neînțelese, în care noi ne pierdem și ne regăsim mai diafani. Și iată poeziile: *Ocean, Albul oglinzii, Ego, Nocturnă*: „Nu mai rămâne decât apa oglinzii / rece și grea”, „secunda întoarsă pe dos, „lumina se undiește”. Alte poeme sunt picturale – *Roata* („culorile ar cădea peste lucruri”), *Finis* („Pe glezna dreaptă înfloriseră / câteva lacrimi”), *August* („Holda seamănă tot mai mult / cu singurătatea luminii”), *Situație limită* („Cădeau norii din cer / ca niște sfinți alungii / de pe rana orizontului”), *Policandre* („pictând așteptarea pe sânii rebeli”) etc. De remarcat subtile trimiteri la cultură: la Brâncuși („Strigătul cocoșului / umple golul cu lumină albă”), la Edgar Allan Poe – „Never more”, „reglare de conturi”; la Proust – „Pagina cu salcâmi dați în floare”; la Blaga – „păsările se lovesc de peretele zilei”, la Gauguin – „tabloul cu floarea soarelui”, „ochiul” la Nichita, „Naufragiul” la Henriette YvonneStahl. Și vin acum poeziile pe care eu le-aș cita în întregime și le-aș semna fără nici o ezitare.

Citez la întâmplare, pentru a nu crea senzația că alung fluturii din aerul gândirii: *Veșmânt, Somn, Spectru, Întâlnire, Altă ninsoare, Vameș*. Și *Michelangelo*: „Piatra și marmura / își scot inima la vedere / ca un soare alb trimite săgeți / ce se strecoară în retină / Lumina încheagă arcuri de triumf / se undiește în torsuri / în bărbi încălțite / în săni și pe pulpe / în vis de zeițe și zei nenăscuți // inima parcă începe să tremure”.

Unelte și inorogi, Surâsul Maddalenei, Miresme amare se adună în altă treime. „Oare cum e să fii / căutător de comori / printre ruine?” Aici este cheia, pentru a decoji aceste fructe și a le gusta miezul savuros. O minimă observație, dar esențială: cifra trei are o semnificație magică pentru Diana Trandafir. Nu la sfânta treime mă refer ci la acel principiu care nu concepe, pentru a nu cădea, mai puțin de trei picioare la masă. Cele două volume m-au captivat pornind de la primele versuri, așa că am lăsat totul la o parte și am citit poemele după principii (nefilosofic!), care susține că prima impresie contează. Iată prima poezie din *Unelte și inorogi*. O să observați imediat că inorogii poetei au gust de zăpadă! „S-a obișnuit să depășească / mereu linia continuă / Locuiește într-o ceainărie / unde mereu întoarce / cheița ceasului de pe perete / Avea câte un prieten / la fiecare colț de stradă / dar au ajuns cu toții în rai / Cu cât lipsesc mai mulți oameni / cu atât sufletul lui acoperă totul / și începe să împrăștie / un miros de mosc și lămâie / Duhul acesta micșorează / cruzimea ceasului / cu mecanism demodat / atent la vedeniile din somn / până trec podul” (*Curgere*). Ar trebui să mai citez integral *Poetică, Blues, Clișee cu imagini, Nisipul trupului meu*, acesta din urmă – cântecul de lebedă al Dianei Trandafir. Toate poemele au acel parfum indefinit al cuvintelor: „Dimineața miroase a măr fermecat / și a libelulă hrănită cu smirnă”. Arta poetică s-a cuibărit toată în *Reduta, La est de Eva*. „Vrei să găsești îngerul verde” – iată o culoare ce apare obsedant în poemele autoarei, și bine face, pentru că verdele e culoarea eternității. Și îi mai plac culorile roșu și galben (Gauguin). *Pe plajă* e de o candoare atât de delicată, încât, dacă n-aș avea grija spațiului, aș reproduce-o pe toată. Și acum, un *Avertisment*: „poligonul de tragere / unde se sălbătesc stelele / și se fac păsări de pradă”.

Sunt minunății de versuri scrise cu suflet și talent.

Ioan LILA

(Franța)

MIGDALE DULCI-AMARE

Un prozator – păstor peste un popor poetic

Pamflet de Florica Bud

„Și eu am trăit în Arcadia”! Sau măcar am fost. Arcadia, fiind de data aceasta – nerăbdătoare cum sunt în această vale a plângerii mi-ar plăcea să trăiesc mereu în Arcadia – Târgul de Carte Gaudeamus, București, noiembrie 2014. Iubesc acest târg și ca atare am participat la el ori de câte ori am avut ocazia. În cadrul acestuia

am lansat cinci cărți, dacă o socotesc și pe cea dedicată cuplului *Nu Motanul – Da Miorlau*. Având acceptul *Doritorilor Deduși Prin Reduceri Și Absurd*, le voi înșira pe toate, sper că mi-am câpătat minunatul drept de a vă plictisi. Prima carte, *Bărbatul care mi-a ucis sufletul într-o joi*, am lansat-o în anul 2005. În vremea aceea mai găseai câte un bărbat adevărat dispus să chinuie eroinele unui roman, măcar metaforic. *Un bărbat pe cinste!* Veți exclama fericiți de reușita personajului masculin care a călcat în picioare sentimentele eroinelor preț de un alfabet, de la la A la Z, spre disperarea mea auctorială. Mi-aș fi dorit ca numele victimelor să se termine măcar la litera M. Oricum, *Domnitori Cititori Și Domnițe Cititoare Peste Suflet Și Necuget*, se vede cât colo că prezența unui titlu mai lung pe un volum, nu vă displace, dimpotrivă, vă dă stări de exaltare.

Se știe că titlul ideal al unei cărți este cel alcătuit din trei cuvinte. Pe când eu, păcătoasa, dragă cititorule cu urechi hazlii, mă arunc pe grămada de cuvinte ca și cum ar fi un biet tobogan pe care să îl urci, să îl cobori și apoi să-l înghiți, dintr-o suflare. Decât să purcedeți a mă aduce pe drumuri *evropene*, mai bine să mâncați – pe terasa din afara târgului, strânsi într-un snop vesel pregătit pentru fotografia de grup – niște mici și să beți o bere vie de la butoi, vorba lui Horia G. Care G? Cel pe care îl căutați mereu! Vă las *Domniilor Voastre Ce Ați Fost Cătane*, plăcerea de a evalua dezastrul. M-ați ademenit și am început să deschid din nou paranteze. Desigur că lumea săracă a parantezelor ar trebui să țină cont de subconștientul tot mai mălos și tenebros al omenirii și ca urmare să-și îmbogățească parcul *parantezic*. Nu voi propune unei comisii imaginare parantezele nedrepte și nici altfel de acolade decât cele cunoscute nouă, nu mi-aș permite nebuniile pe care ți le permiți pe început de an, *Tu Cititorule Vertical Cantautor Risipitor Nonvirusat*.

Ar fi mai bine să mă întorc la... târgurile de carte. Până în acel an 2005, fusesem de multe ori la Gaudeamus. Adoram să rătăcesc prin târg cât era ziulica de lungă, să particip la diferitele lansări. Mă bucuram când întâlneam scriitori cunoscuți. Oricât mă chinui, nu pot să îmi aduc aminte anul în care am fost prima dată la Romexpo. Dar știu că de fiecare dată când sunt silită să urc pe planul înclinat, protestez și îl dojenesc în gând pe arhitectul care nu s-a gândit și la femeile ce poartă pantofi cu tocuri, proiectând la intrarea principală a clădirii, pentru ele și pentru alți neajutorți, niște trepte cât se poate mai banale. Dar să fie! Cu această ocazie mi-am dat seama că sunt o *minoritate* și că trotuarele și străduțele care se *incubatează* mai nou sunt pentru oameni grăbiți, nu pentru cucoanele care se încăpățânează să se încalțe neadecvat, în accepțiunea unora. Înghițindu-mi amarul, anual urc pieptiș drumul spre intrarea Romexpo. Dacă urcatul are accente dramatice, coborâtul este comedie pură. Poate v-ați amuzat alunecând cu pungile pline de cărți!

Târgurile de carte au devenit mai palpitate o dată cu apariția V.I.P.-urilor care, își depun în paginile unui bestseller, icre-prețioase, gândurile și mai ales faptele. Fără multe fapte, bune ori rele, nu poți deveni V.I.P.! Pe mata cine te oprește să îți așezi numele pe coperta unui bestseller? Mă veți îneca cu bune intenții, *Coratori Aghesmuitori Și Cantori Ai Autovăzduhului*, susținând cu tărie că ființa umană are dreptul să aibă bucată sa de văzduh care, la o adică, atunci când îi este lumea mai dragă, să-i pice în cap. Nu voi răspunde întrebării tendențioase ca oamenii molcomi, ci prind-o întrebare manea: Ce atâta grabă? Voi nu știți că un bestseller aduce doar ghinion la casa omului?

Am prins o coadă *La V.I.P.*, la Gaudeamusul-2009, când o seamă de zâne și negativele lor au ținut bieții cititori în picioare. *Era o coadă comunistă?* Veți întreba, *Cumpărători Aștezători De Souveniruri Și Indigestii*. Oarecum, răspund cu aplicație. Avea caracterele unei cozi comuniste, doar că era dotată cu un lămpăș diriguitor, prionit la masa cu autografe, ca să știe cititorii încotro să o ia ca să nu ajungă din neatenție la concurență. Adică târgul era dotat cu câte un lămpăș pe Cap-VIP!

Nostalgii în alb-negru

Pe măsură ce trec anii, moda cărților inspirate din viața regimului comunist începe să apună. Este tot mai numeros contingentul scriitorilor născuți după miraculosul decembrie 1989, crescuți în anii plini de frează ai tranziției și ajunși astăzi vedetele revistelor *online* și ale literaturii promovate prin rețelele de socializare. Lumea noilor veniți este alta, aparțin unei alte civilizații, care nu mai seamănă deloc cu cea în care părinții lor au crescut, s-au format, au iubit, au încercat să-și facă un rost în viață.

Romanul lui Cornel George Popa, *Ura*, este una dintre cele mai frumoase cărți citite de mine în ultima vreme despre viața în anii „de glorie” ai comunismului. Spun anii de glorie pentru că, spre deosebire de Alex. Ștefănescu, care fixează acțiunea în anii '80 ai secolului încheiat, înclin să cred, din behaviorismul oamenilor, realitățile sociale întrezărite și, mai ales, din puținele autoturisme care se arată când și când în cadru, că este vorba mai degrabă de sfârșitul anilor '60, începutul anilor '70. Mă rog, în lipsa unei cronologii explicite, fiecare e liber să fixeze timpul acțiunii romanului în funcție de propriile sale experiențe de viață.

În mod paradoxal, deși avem de-a face cu o poveste cap-coadă, care te ține cu sufletul la gură și pe care o citești cu mult nesaț, în romanul *Ura* miza nu cade pe înlănuirea întâmplărilor propriu-zise, care sunt pe cât de spectaculoase și incitante, pe atât de ușor de uitat, ci pe atmosfera rezultată din felul în care se confesează naratorul. În multe momente aceasta te emoționează, îți încarcă sufletul cu trăiri și sentimente, continuă să te urmărească obsedant mult timp după ce ai închis, cu regret, volumul, după ultima filă citită. Efectul pe care îl resimte cititorul este similar celui de după vizionarea capodoperei lui Sergio Leone, *Once upon a time in America*, referitor la scenele din adolescența personajelor, a căror trăire emoțională este augmentată de ritmul nostalgic al muzicii lui Ennio Morricone și de sunetul sfâșietor al naiului lui Gheorghe Zamfir. Sau, dacă preferați, scenele de rememorare a trecutului din melodrama sentimentală a lui Giuseppe Tornatore, *Cinema Paradiso*, acompaniate muzical de același Ennio Morricone.

Vocea narativă, felul de a povesti, atmosfera creată prin reînvierea unui trecut irepetabil este elementul de forță al romanului lui Cornel George Popa. Scriitorul matur care, cu zâmbetul pe buze și cu lacrima în colțul ochiului retrăiește miracolul adolescenței, redescoperă experiențele fondatoare ale maturizării sale, regăsește în amintire clipele sublime și/sau îngrozitoare care i-au rămas în memorie, în grupul de prieteni care, la un moment dat fusese elementul cel mai consistent al existenței sale, dar pe care, pe nesimțite, viața la risipit pentru totdeauna pe cărări neștiute, este adevăratul personaj al cărții lui Cornel George Popa. Chiar dacă figura sa este invizibilă în carte, iar vocea i se aude rar.

Toată acțiunea romanului gravitează, precum în *Once upon a time in America* în jurul aventurilor unei găști de cartier din Iași, în deceniul șapte al secolului XX. Bătăile cu găștile rivale, meciurile de fotbal din parcarea blocului, aventura mersului la scăldat în lacul Cîrnic, conflictele între membrii găștii izbucnite din senin și încheiate cu pumni și capete în gură, primele impulsuri erotice oferă un spectacol al naivității, violenței, umorului involuntar, energiei inepuizabile, riscului ireversibil, curajului necalculat, inocenței ridicole specifice vârstei. În cele mai multe dintre cazuri, naratorul matur de azi, se pune în pielea personajului de atunci, relatează întâmplările cu autoironie abia sesizată, asumându-și inocența, uimirea, spaima trăite atunci, reproducând inclusiv particularitățile de limbaj ale membrilor găștii. Rareori face niște pauze de respirație, ia distanță față de ritmul nebun al vieții de atunci, meditează scurt la timpul trecut, de cele mai multe ori cu ochii în lacrimi. „Era ca un desen cu aburi. Simțeam cu toții că lipsește o piesă, ca desenul să fie complet, și nu găseam piesa. Am căutat-o multă vreme, fără să o găsim. Iar unii dintre noi, aceia de atunci, o mai caută și astăzi, în serile lungi de

singurătate pustie, când bem în tâmpenie, sticlă după sticlă, ori ne trezim noaptea, ieșim pe balcon, ne aprindem câte o țigară și stăm așa, ca proștii, cu mintea amorțită și ochii în lacrimi, fără să înțelegem de ce, până dimineată...” (p. 200)

În viața fiecărui om există o vârstă de aur a trecerii de la adolescență la vârsta adultă, în care jocurile copilăriei se combină cu primele impulsuri erotice, personalitatea propriului sine începe să prevaleze asupra spiritului de gașcă, grijile traiului cotidian sunt încă departe, iar ideologiile nu au niciun fel de relevanță, indiferent de natura sistemului în care își duc zilele. Comunismul este un fel de zgomot abia perceptibil, în nebuniile adolescenței este un dat obiectiv pe care nu îl poți controla, dar la care trebuie să te adaptezi, precum ploaia, ceața sau ninsoarea. Privind retrospectiv, Cornel George Popa înțelege lumea absurdă în care trăia, manifestările faraonice de 1 mai și de 23 august, frenezia continuă a „oamenilor muncii” la adresa „iubiților conducători”, propaganda din ce în ce mai agresivă, efortul părinților de a se descurca pentru a pune ceva pe masa copiilor. Dar atunci în vremea adolescenței, aceste chestiuni nu-i preocupau, mintea lor era plină de aventuri și de vise erotice, de meciuri de fotbal și de bătăi cu găștile rivale. „Noi, cu hormonii duduindu-ne prin corp gărlă, umblam după Mariana, Silvia și Dorina, tânjeam să vedem Mariane nebune goale pușcă și ne culcam în fiecare noapte cu Ilenele noastre, blânde, iubitoare și tremurând de dorință. Ce ne păsa nouă de rest? Putea să se ducă dracului tot restul dacă rămâneam cu Marianele, Silviile și Dorinele noastre. Corect? Corect. La ore nu învățam, la teze copiam și clasa o treceam. Nu era mișto? Ba era mișto.” (p. 234)

Vârsta adolescenței, așa cum este ea descrisă de Cornel George Popa, se confundă cu adolescența tuturor celor care au crescut în blocurile muncitorești de la marginea orașelor în cea de-a doua jumătate a secolului XX. Gradul de autenticitate al cărții este foarte mare. Citind-o fiecare matur de azi ajunge, involuntar, să-și amintească de chipurile demult uitate ale copilăriei sale, de prieteni de joacă pierduți în negura timpului despre care nu a mai auzit nimic de decenii, de vecinele care îi umpleau nopțile de fantasme, ajunse astăzi mame respectabile și chiar bunici. O lume care a murit, cu ritmul ei de viață, cu chipurile și cu behaviorismele ei.

Realist cu accente naturaliste, ironic și autoironic, grobian și delicat în același timp, melancolic și sentimental, Cornel George Popa știe ca nimeni altul să-și țină cititorii captivi cu un roman care utilizează din plin tehnicile cinematografice. Referințele mele de la începutul acestei cronici nu sunt deloc întâmplătoare. Toate „scenele” acestei cărți sunt parcă desprinse dintr-un film. Cele de frează al străzii, cu disputele dintre băieții de cartier și reacțiile lor contondente seamnă cu niște cadre filmate cu camera pe umăr, în vreme ce pentru cele de rememorare, ale naratorului matur și nostalgic au fost parcă utilizate camere fixe, cu planuri ample, pe fondul unei muzici de blues.

De mai bine de două decenii, Cornel George Popa scrie romane foarte gustate de public, dar destul de rar apreciate de critică. Stilul său alert, limbajul destul de frust, naturalismul unor scene, construcția liniară, fără mari subtilități naratologice, cadrul social foarte dens al blocurilor proletare, aerul de neorealism al romanelor sale îl apropie de lumea lui Radu Aldulescu fără să beneficieze însă de notorietatea și autoritatea acestuia în dezbaterile privind romanul românesc contemporan. Altminteri în discuții mai mult sau mai puțin ocazionale, dacă vine vorba de literatura lui, toată lumea îi recunoaște talentul. În mod cert opera acestui scriitor destul de discret ar trebui revizitată, iar locul său în literatura de după căderea comunismului, reevaluat. Cu siguranță excelentul său roman *Ura*, ar fi un excelent prilej pentru demararea acestui proces de revizuire.

Tudorel URIAN

Cornel George Popa, *Ura*, roman, Editura Cartea Românească, București, 300 pag.

Am lansat mai apoi la standul Editurii Rao, *Mariatereza sunt eu*, și *Nu motanul și fiul*. Și unul și altul titluri cuminți, care au respectat *Regula Celor Trei*. A fost o lansare la care au fost prezenți mulți prieteni.

În vara anului 2009, am scos la Editura Limes, condusă de Anamircea Petean, volumul *Reparăm onoare și clondire*, pe care l-am lansat, în toamna aceluiași an, la mult pomenitul târg. Tot atunci am participat la lansarea Antologiei de povestiri, „Bookătaria de texte & imagini”, apărută sub egida „Clubul Ilustratorilor”. Este o apariție de excepție, ilustrată cu multă pricepere. Sunt prezentă și eu acolo cu un text liliputan. Am devenit și mai cuminte cu *Selected Poems*, apărută în 2014 la Editura Tracus Arte, lansată în prezența traducătoarei Adriana Volceanov. Sper să am ocazii să particip și să lansez în gura Târgului!

Din punct de vedere emoțional, am fost făcută knockout abia la Gaudeamusul din anul trecut. Cel care s-a grăbit să își prezinte cartea succesului, în fața unui public în delir, a fost însuși Președintele nou ales. Așa sunt tinerii, nu mai au răbdare să își scrie memoriile la finele mandatului prezidențial, așa cum au făcut predecesorii lor, ci doresc să guste din paharul editorial de la bun început. Este adevărat că scrisul a devenit un sport de masă și atunci mi se pare normal ca... cel care conduce *Maratonul Scrisului* să fie însuși capul țării.

Domnia Sa s-a gândit să ne împărtășească cât mai repede din experiența și din trăirile sale. Oare câte tomuri ne vor aștepta până la finele primului mandat? Ca să nu mai vorbesc câte ar putea să se adune până la finalul celui de-al doilea. Mă

Lexiconul figurilor căjvănare, IV

MOȘANTONȚĂHĂȘIROȚARI

LUI. Una din cele mai vechi amintiri personale îi ceea cu moș Anton Țăhă, tatănelul lui Gavrilă Rotari, nașul meu de botez. Avea o gosodarie serioasă, căsoi cât ziua de ieri + bordei de locuit vara + fântână în curte – la care erau abonați mulți vecini – și mult pământ pe staniștea Botoșanei + tău + fântâniță cu știubei și trocuță pentru călătorii însetați. Îl văd și acum, în pridvorul numit gang, pufând din lulea, îmbrăcat cu cioareci sau ȋtari, cămeașă de cănepă, bocanci, pălărie ca a părintelui hogașian Ghermănuță ori, și mai exact, precum cele pictate vara de baronul Lövendal, refugiatul țarist din Chișinău, Cernăuți și București, reproduse în portretele de peizani bucovineni din monografia lui Potopin. Odată, sper să nu fie un suvenir falsificat, fabricat, el, de memoria pusă mereu pe șotii, se întorcea din șleaf, poate de la niște rude, Dumnezeu mai știe, gârbovit, confundat în gânduri, repliat în sine și cu casa în schinare asemeni codobelcului, completamente inatent la interpelările vicinale. Or, fiind atunci duminică postmeridiană, ai mei ieșiseră în drum și stăteau pe băncuța din lateralul porții, umbrită de un nuc, sprijiniți cu spatele de gardul scânduros + dat cu păcură conservatoare. Eram în preajmă – sau lângă ei? – și numai ce îl aud pe genitorii mei genitind cugetarea următoare după trecerea nepăsătoare a lui moș Anton: «Mădălină, vezi tu, omul, când îmbătrânește, se face ca cucobelciul!» Unicul lui fiu, nașul meu, spuneau vecinii, făcuse parte dintr-o bandă, prin anii 1944-1945, când era vid de putere în zonă, după ce o parte din oameni evacuați fuseseră spre Botoșani de către atotbiruitoarea Armată Roșie. Acea bandă băntuia mai ales prin satele vecine, Botoșana, Arbure ori Poeni. Povesteau și o întâmplare cu un poienar curajos, ce-i aștepta pe tâlhari cu toporul în ușa. Oricum, când l-am cunoscut eu, avea doar faimă de curvar. Se scula după ce adormea nevasta, o tulea la mândrele din megieșie și revenea, cotoiește, spre dimineață. Apoi se pocăia, c-avea multe păcate să-i fie iertate, pământul colectivizat cu sila, venituri mai mici, copii destui. Fumeia lui, nașa, a convins-o pe mama, după convertirea lor entuziastă, să-și prenumească un fiu nou născut cu veterotestamentarul Izrail. Până la urmă, au ajuns la un compromis și l-au prenumit Elisei, spre tristețea mamei care, până atunci, preluase prenume precumpănitor dintre ale propriilor ei frați + surori: George, Iacob, Vasile, Toader, Ana, Floarea, Domnica. Șopotea uneori cu instanța-mi maternă despre dezavantajul, ca pocăit, de a fi devenit fabrică de copii, căci șotul, nemaicurvind, abuză sexual doar de ea. S-a supărat foarte pe ai mei când au acceptat, cu sula în coaste, să primească pământ din zonele deschiaburite în locul celui de pe staniștea Botoșanei, preluat de un sovhoz din Ilișești. De unde reproșul adresat mie când ea-și prășea ogorul de păpușoi, iar eu pășteam vitele în valea părăului din apropiere. «Mă al lui Vasile al lui Cășian, nu mă pot chișa din cauza ta. Ia cară-te mai încolo cu tot cu animălu!» Mărina, fata lor cea mare, neoprotetantă cu mulți puradei, avea o expresie haiosă când pleca odată cu ei de la mă-sa, iar în șleaf urmau, amestecați cu copii ai unei surori mai mici, să se «aleagă», să, adicătelea, se despartă ca oile gosodarilor la spartul autumnal al stănei. «Lasă că în șușc e aleg ei, fiecare are să meargă după mă-sa lui.». Ea și fratele ei Anton mi-au explicat, când eram foarte mici, că eu nu mă prinsesem încă, treaba cu prepușurile filistenilor aduse ca pradă de junele David regelui Saul. În concepția lor, prepușurile erau desigur puțe adulte, iar David, cum prindea un filistean, cum îi tăia ștrumeleagul și îl pune în traistă. Vechiul Testament pe înțelesul puștilor, nu? Fratelui lor mai mic, în ocazii de buzataj, îi puneau întrebarea: «Ce boală ai, Petre?», el răspunzând automat: «Buba mînzului!». Odată, venind cu treburi la târgul din Gura Humorului, trecea Mărina pe la școala medie unde liceeam eu, să-mi aducă ceva. A nimerit la ora de sport și mult s-a minunat că dădea rezultate foarte slabe la baschet, drept pentru care, întoarsă în vilajul natal, i-a și avertizat pe ai mei că aveam toate șansele de a rămâne repetent

TĂTĂNELE LUI SEVERUȚ IACOBAN. Tatănelul cui zisei, când l-am cunoscut, i l-am cunoscut bine, căci era vecin cu unceșul Iacob Șoldan, locuind tot pe partea stângă a drumului ducător către Comănești + halta Soloneț, tatănelul lui Severuț era achizitor de animălu pentru ORACA, mai ales de șeptel, «fonție» mare, tataie, dânsul hotărând la ce categorie îi trece ghițălu contractat cu statul și cât urma să primești pe kilogram. De presupus că membră în pecerea, de vreme ce, odată, trecând un Gaz pe lângă mine, eu grăbindu-mă spre centru, s-a oprit și, din el, achizitorul nostru, respectuos cu un elev la liceu, mă întrebă: «Ce mai faci, tovarășule Luca?» Față de el am, azi, o datorie lexicală. De la el am învățat cuvântul «liufar».

În ce context? Ne aflăm, o data, cu el, cu Severuț și cu un amic, nepot de-al lui, pe partea dreaptă a drumului către Comănești, lângă cimitirul ortodox, de unde se zăreau Pădurea Bahnei, Poenii, Solca și Obcina Mare. «Vedeți, ne monstra el digital, pe acolo mă duceam când eram băitanaș, trimis de mama, să vând ouă, lapte, sau brânză la liufarii din Solca.» Voia să spună că, fie de se internau în sanatoriul din pădure, fie de trăgeau la gazde, veneau bucureștenii, victime deja ale poluării interbelice incipiente, să respire *Luft*, aer curat prin urmare, în Solca multietnică – și destul de germanofonă – a vremii. Uitasem întâmplarea, și mi-am amintit de ea la Lemberg, un sătuc din nordul-estul Franței, unde avea Martine Braun, a doua nevastă a medievalistului Michel Stanesco, fiica întemeietorului băncii *Crédit Agricole d'Alsace*, o rezidență secundară. Cum era om fără studii superioare dar cu idei, oamenii din jurul Lembergului renan l-ar fi întrebat din ce să trăiască, neavând industrii în apropiere, nici alte surse de venit. Musiu Braun ridica degetul spre cer și îi spunea primarelui un singur cuvânt: *Luft!* Țăla pricepe fără translator și-i determina pe habitanți să înțeleagă că merita investit în turism local ori industria loazirurilor spre a-i atrage carevasazică pe liufarii din Galia întreagă, ba și de peste Rinul romantic. **NOTA BENE.** La bătrânețe, un pic înainte de Loviluție, achizitorul Iacoban a trecut și el la pocăitii penticostali, din diverse motive, poate și ca să deie un exemplu luminos fiului sau unic, un afemeiat neostoit.

SEVERUȚ IACOBAN, FIUL TĂTĂNELUI SĂU. Băiat de achizitor ORACA, Severuț, crescut în puf, hrănit cu ficăței de către o mamă hiperiubitoare, nu era totuși slab la carte. Fapt e că, după studiile elementare din sat, intra la nou înființatul liceu din Solca, unde-i avea ca profi de bază pe Păstrăv ot Comănești, la mate, și pe Iacob Mușină, consătean al romancierului Radu Mareș, la română. Necazul cu el era că nu se adapta la bizutajele de la internat, așa că tac-su îi găsea numaidecât o gazdă în orașelul de sub Obcina Mare, la o fumeie rurbană, doar că fiind singur se plictisea de moarte, nu avea chef nici de mâncare, nici nu prea învăța. Au apelat la soluția de a-l lua cu el pe fratele meu Elisei, căruia îi plăteam eu, june asistent universitar, internatul. Aici vine întâmplarea cu melița blestemată. Ce să întâmplase de fapt? Gazda le dădea deseori, la micul dejun, brânză și lapte dulce. Or... ea nu avea vite în bățatură. Curios ca să afle de unde provin lactatele, Elisei cotrobăia peste tot, inclusiv în podul casei, unde, în loc de capră sau corobă, dădea peste o meliță. Cu cele patru picioare ale ei, aceasta, în imaginația zoomorfică a fratelui meu mai mic, închipulua lesne o vâcuță de muls, iar el trăgea repede concluzia, eronată, că gazda lor era vrăjitoare și, noapte de noapte, mulgea bovida magică din care se scurgea în doniță laptele prelevat, cu ajutorul ghimonului, de la animăluurile adevărate ale megieșilor. A dat în fandaxie, i-a spus și lui Severuș și, din ziua ceea nu or mai păpat lactate, spre uimirea locandierei. A mai fost o problemă cu Severuț în ultimul an de liceu, când se tot plângea părinților de dureri la inimă. L-a dus taică-su la doftor și la potică și i-or zis, într-o primă fază, că nu are nemică. Apoi la un cardiolog din Suceava. Acesta i-a examinat odrasla și, între patru ochi, i-a zis-o de la obraz achizitorului: «Băietului matală, maturizat prematur din pricina traiului bun, îi trebuie un singur lucru: chizdă. Dacă-i faci rost, dispar și înțepăturile de pe cord și durerile de cap. Priceputai?» Ce să facă omul? Și-a amintit de niște foste drăguțe, căroră le pusese viteii îngrășați la carne de categoria întâi, și, astfel, rezolvatu-l-a. După care, intrând la o facultate ieșeană, frumuseț, cu favoriți și zuluși, învăța să-și afle singur din cele trebuitoare libidoului ridicat. Întâmplarea lui cu cele două ingineri agronomice, care lor exploatat într-o noapte de iarnă, pasându-și-l una alteia, în același pat și sub aceeași plapumă (cu, la cheie, reproșul ritmic: «Ai uitat de unde ai plecat, flăcăule?»), până i-au ieșit fulgii toți, nici nu o mai pomenesc. Am s-o istorisesc doar pe aceea cu vizitele făcute, de el și Elisei, în vacanțele liceale de vară, unor fete din Botoșana, colege de-ale lor. Se duceau *sub vespere* la ele și se întorceau după miezul nopții la un loc de reintâlnire din marginea satului, căci, fricoși amândoi, trebuiau să treacă din nou, după podul cu duhuri rele de peste Părăul Botoșanei, prin vecinătatea cimitirului ortodox. Apoi, pe drum, își narau unul altuia reușitele amoroase. Fratele meu, ieșit dintr-o familie numeroasă, visa să se însoare cu una singură la părinți, eventual și dintr-o familie înstărită, așa că, sub pretextul de a ieși în micțiune, dădea cu pasul prin ograda fetei ca să afle lățimea + lungimea gospodăriei, se uita și la acareturi, le prețăluia atent, apoi, pe calea întoarcerii, îi împărțea șotul lui Severuț. Acesta, singur la niște părinți cu gospodărie serioasă, avea altele în cap și de povestit: cum se jucase cu fata, cum o pipăise sistematiceste (dedulcit la *petting*, *pelotage* și alte bulăneli proprii unor *mains baladeuses*), cum îi umblase în bughigăi după un loc umed, cum își muiase în el

degetele, iar ca dovadă irefutabilă îi plimba mîna dreaptă pe la nas imbiindu-l: «Na, Elisei, miroase și tu!» Frate-miu revenea însă la ale lui – șura mare, casa, bordeiul de vară, pomățul, ograda lată. Severuț îl asculta distrat, își miroase degetele fericite, pe urmă i le dădea iar pe la apendicele vizajual: «Na, Elisei, miroase și tu!» Și așa, încet-încet, treceau părăul, ocoleau țintirumul și trăgea fiecare spre depoul lui. La ultima noastră întâlnire, acum un sfert de veac, stimulat poate și de pocăirea tatănească, îmi mărturisea Severuț că-și punea întrebări în lăgatură cu Dumnezeu + mântuirea sufletului. Presupun, acum, că e pe drumul cel bun. Nu-mi fac griji în legătura cu el. Doar cu frate-miu, ajuns, în județul Buzău și cu socru podgorean, mai pilangiu chiar decit bruxellezul Dan Alexe, fostul sau ucenic la sprîțuit și curvăsărit cu țigănci în Cochirleanca preloviționară.

CĂȘIAN AL LUI PRECOB AL LUI ZAHARIE. Din păcate, bunicul meu patern, Cășian al lui Precob al lui Zaharie, născut în 1900, n-avea cum să cadă prizonier în WWI, pe frontul din Galiția, și să facă turul lumii prin Vladivostok. Prindea doar lunile de instrucție sub Chezaro-Crăiie, apoi trecea, la început de 1919, în armata României Dodoloațe, unde în locul cizmilor austriecești primea opinci regățene, sub comanda unor subofițeri incuți, necivilizați + șpăgari. De aia și nostalgia lui după K.U.K (sau Kakania lui Robert Musil), transmisă tatănelui meu Vasile al lui Casian al lui Precob al lui Zaharie, carele deseori mi se lamenta, până prin Anii Șaptezeci-Optzeci, cam așa: «Mă spus moșu-tău că pe vremea Austriei Mari nu stăteau lucrurile ca acum. Funcționarii se arătau corecți, nu primeau plocoane. În sat era ordine și liniște. Șandarii își făceau meseria. Nu întâlneai toată ziua, la sfatul popular, activiști de partid fuduli și milițieni beți.» Dar, mă rog, înțelegem. Și Goga, într-un eseu din *Mustul care fierbe*, analizează cazuri de nostalgici, în Ardeal, după împăratul de la Viana, la Chișinău, după țarul moscovit. Asta e. Bunica mea însă, moșăca Maria, îmi inducea cu orice ocazie respect față de el, carele, deși carte nu știa, fusese omul de încredere al unui boiernaș din județul Botoșani, pre numele său Isăceanu sau Isăcescu, căruia, împreună cu alți căruțași cajvanieni, îi transportase, dinspre Solca, lemn de construcție pentru noile sale curți moșierești. «Și să mai știi ceva, îmi spunea ea cu mândrie, moșul tău e primul din sat care și-a înălțat, în dosul șurii, căcăstoare din bote de răsărită, ceea ce nu-i puțin lucru, fiindcă, uite, George al Tomii, tatăl cumătrului Mnihai Moroșan, mai gospodar decât noi, nu avea așa ceva și-l vedeam dis-de-diminează, peste vale, urcat pe o grămadă de bălegar, cu al său cur imens întors către încoace, ca să nu-l recunoaștem, cum își deșartă burdihanul. Ne lua drept proști! Îi recunoașteam pe fiecare dintre ai lui, după mărimea și forma băsnăului.» Mult mă uimea povestea și, foarte târziu, aveam s-o deslușesc etnologicamente, după călătoria cu Clotilda Hnatkiw în nord-vestul Pakistanului, unde oamenii rurali defecau în grădină, spre a o gunoi, sau cu spatele la trenuri și autobuze, ca să nu li se vază chipul, ori după lectura, în *Les diables amoureux*, a prefeței lui Apollinaire la romanul *Fanny Hill*, în care, bazat pe surse britanice, arată că, până în secolul 18, aristocrații englezi, în drum spre Buckingham Palace, când îi tăia o necesitate presantă, o luau în dreapta sau în stânga drumului din parc, întorceau spatele și defecau nonșalanți, măcar că lumea îi recunoștea lesne, îi arăta cu degetul și comenta în gura mare: «Țăta îi ducele de X, celălalt viconte de Y, Țălalalt baronetul de Z.» **NOTA BENE.** Pe boiernașul Isăceanu/Isăcescu avea să-l întâlnească, după WWI, într-o piață din Botoșani, badea Luca al lui Precob, fratele mai mare al bunicului, și să-l salute respectuos, cercând să-i pupe și mîna. «Fostul», deposedat acum de toată averea-i de altădată, îl recunoștea, pune deștul pe buze și-i recomanda discreție mare: «Ssst, moș Luca, s-au schimbat vremurile și nu neapărat în bine. Fă-te ca nu-ți mai amintești ce-a fost, că tot s-a dus pe apa sâmbetei.»

POST SCRIPTUM. Născut în zi de 28 februar, bunicul Cășian al lui Precob al lui Zaharie era mereu tachinat de feșterul Badale, mai marele cantonului Tocari de lângă Solca, ori de câte ori mergea la pădure după lemn de foc sau lemn de construcție. «Și zi, bade Cășiane, matală îți serbezi ziua de naștere din patru în patru ani. Halal sfânt ț-au ales ai tăi!» Moșul meu nu-l cetise pe Soloviov – măcar *La Russie et l'Eglise universelle – et pour cause!*, ca să afle de ce sfântul Nicolae are mai multe «locații» în calendarul ortodox, iar sfântul Casian numai una, și aia la patru ani. Nu-l ajutase pe un mujic să-și scoată căruța din glod, de teamă să nu-și murdărească hlamida, pe când companionul său de inspecție incognito pe pământ, sfântul Nicolae, o făcuse, de unde sancțiunea premială divină pentru al doilea și sancțiunea punitivă dumnezeiască pentru întâiul.

Luca PIȚU

Petre Țuțea și Nae Ionescu (I)

„Orice mare inteligență basculează între religie și filosofie” (Petre Țuțea)

Motto: „Călinescu, față de Nae Ionescu, nici n-a existat. L-am cunoscut personal, am stat de vorbă cu el. N-avea vocație filosofică nici cât un măturător. Călinescu era un simplu scriitor. Nae Ionescu nu se măsura în vremea lui cu nimeni. Era el însuși. Era nemaipomenit de deștept. La conferințele Criterionului, Nae Ionescu era al mai interesant” (P. Țuțea)

Mare serviciu a adus culturii comuniste micul articol despre Nae Ionescu din *Istoria literaturii române* a lui Călinescu (1988-1965). O perfectă ilustrare a dorinței criticului literar de a „se plasa în luptă cu un om mare – fie chiar și pe teme mici, fie și NUMAI pe teme mici – , la standardul persoanei sale”⁽¹⁾. Fiindcă nu este nici un secret pentru nimeni, iar opera, oricât de bine scrisă, nu a putut-o ascunde: intrat pe terenul filosofiei, pentru care nu a avut nici o înclinație, „marele” Călinescu devenea deodată mic, chiar foarte mic și foarte stingher, încercând în van să se ascundă după meșteșugurile sale fraze. Ce-o fi înțeles George Călinescu din „acțiunea” propusă de Nae Ionescu „al cărei program rămâne mereu în alb” nu se știe. Ce-au înțeles însă alții, mai puțin talentați la scris decât Călinescu, se știe.

Până la „răzmerița sinucigașă din decembrie” (Mircea Sandu Ciobanu, 11 mai 1991), – în capul culturnicilor (bine situați după repetatele epurări ale culturii române de tot ce o pune în pericol de a-și redobândi aspectul elitist al unei adevărate culturi), „cazul” metafizicianului Nae Ionescu se clătina atras magnetic de doi poli opuși, la fel de puternici. Să-l ignore cu ignoranța lui Călinescu? Sau să-l ignore din prudență, pentru că așa se cerea de sus?

Abia după 1990 chinul lor a luat sfârșit. Atunci, rezistenții prin cultura grăului, a porumbului și a fasolei (urmărite cu mare atenție de forurile județene de Partid) au putut în deplină libertate să decidă, să treacă alături de „colosul” Călinescu crescut până în 1989 la dimensiuni colosale, să fie și ei, dacă nu prin altceva, măcar prin asta, „colosali”. De prost inspirați, se-nțelege!

Dar nu numai „cazul” Nae Ionescu a fost (și rămâne) o grea problemă pentru ei, ci și „cazul” Țuțea. Fiindcă s-a dovedit și răsdovedit că niciuna dintre schimbările post-revoluționare nu le-a fost mai greu de suportat decât aceea de a îndura, chiar și numai doi ani, scoaterea la vedere a unui geniu cu adevărat impunător: Petre Țuțea.

În anii când aflaseră că filosoful „amuză cu spectacolele lui” pe cei care frecventau Restaurantul Scriitorilor, culturicii mai aveau o scăpare: nu se duceau pe acolo⁽²⁾. Să nu supere Partidul și să nu riște a figura în categoriile neconvenabile de spectatori, enumerate de Petre Țuțea unui securist: „Eu la Restaurantul Scriitorilor întâlnesc tot felul de lume: oameni deștepti, imbecili, scriitori, curve și popi. Știu eu cu care din aceștia stați dumneavoastră de vorbă?”

După decembrie 1989 „trezit cu gigafonul popularității în mână” – cum scria cu prostească invidie un oarecare într-o revistă unde era redactor șef (rev. „Caiete Critice”, nr. 4-5/1994, p. 10) –, Țuțea, prin însăși persoana sa, le dădea peste cap toate aranjamentele referitoare la deplina lichidare a marilor personalități, de natură harismatică. Oriunde s-a găsit, în temniță sau pe stradă, filosoful Petre Țuțea a atras cu o forță irezistibilă pe cei din jur (p.11). De aici i s-a tras și criminala pedeapsă de totală recluziune din pușcăriile politice făcute fără vină, de ajunsese bietul om, cum singur o recunoștea, de o sociabilitate excesivă. Dacă ar fi fost numai suferința pe care le-o provoca vederea unei minți strălucite, încă n-ar fi fost atât de greu de suportat, fiindcă Petre Țuțea (1902-3.XII.1991), oricât geniu avea și oricâtă limpezime a gândirii păstrase, era pe ultima sută de metri, operă publicată n-avea, iar părerile sale, mult ieșite din comun, puteau fi lesne „ajustate” odată cu publicarea interviurilor prin reviste, sau odată cu „stilizarea” înregistrărilor video. Dar Țuțea, pentru unii, era de-a dreptul insuportabil, deoarece făcea ce făcea și îl purta cu sine pe filosoful Nae Ionescu. Cum scria culturnicul nostru, îl „invoca obsesiv” (ibid.).

Fără să-i pese că-l scoate de sub straturi geologice de calomnie (3) -, cum se scotea și pe sine, fără să-i pese că Nae Ionescu (1890 – 1940) plecase de mult în lumea celor drepti, Petre Țuțea îndrăznește să-și amintească (în public!) cât de mult l-a impresionat „sunetul pământului căzând pe coșciugul lui Nae Ionescu”. Pe inițiatorul Școlii trăiriste îl considera „singurul filosof român care are acces – fără neliniște – la transcendență”. El „ancorează nu în imanență, ci în transcendență”. Trăirismul de care vorbea Călinescu în legătură

cu Nae Ionescu, pentru filosoful Petre Țuțea nu era acțiune „cu programul în alb”, ci era ceva mult mai simplu și mai evident. Era trăirea religioasă creștină. Forma „Nae Ionescu” a acestei trăiri, scria Petre Țuțea în *Tratatul său de antropologie creștină* (Ed., Timpul, Iași, 1992), „nu trebuie confundată cu Erlebnisul laic comun, poetic sau filosofic (Dilthey), situat de Rickert în anticamera cunoașterii”. Dar nici cu experiența religioasă de care s-a ocupat marele istoric al religiilor, Mircea Eliade. Deoarece, prin variabilitatea istorică pe care o poartă implicată în ea, consemnează Țuțea, experiența religioasă prezentată de Eliade nu poate „depăși psihologicul și socialul” (op. cit., p.317).

„Am fost în biroul lui Nae Ionescu atunci când Mircea Eliade l-a rugat pe Nae ca de ziua lui, a lui Mircea Eliade, să-i facă cinstea să-i publice o colecție din articolele lui. Și el a acceptat”, își amintea Petre Țuțea în auzul curioșilor veniți să-l înregistreze.

La faimoasele cursuri de logică și de metafizică ale lui Nae Ionescu „nu s-a prea dus”, povestea Țuțea. În schimb, fusese „de vreo 50 de ori” la Nae Ionescu acasă, la vila de la Băneasa, unde discutau ore întregi.

Petre Țuțea își mai lămură auditoriul – format de regulă din tineri care n-aveau de unde să știe asemenea lucruri –, că profesorul Nae Ionescu „avea o mare putere de seducție...era o inteligență debordantă...era extraordinar de inteligent... era spontan. Nu-și pregătea cursurile, intra în sală și vorbea pornind de la o premisă pe care o demonstra”. La „Cuvântul”, Țuțea își amintea că a scris 17 articole. Și nu de puține ori exprimând păreri deosebite de cele ale lui Nae Ionescu. Încă mai era impresionat, după atîția ani, că niciodată Nae Ionescu nu-i returnase vreun articol. „Cuvântul”, îi spunea Petre Țuțea tinerilor săi interlocutori, „era cel mai intelectual ziar din țară. Nu publica oricine la *Cuvântul*”. Cu o glumă, Țuțea le povestea că pe vremea lui Nae Ionescu, „Cuvântul” era atât de prețuit, încît un părinte se lăsa cu plăcere convins să-și dea fata după un pretendent despre care afla că este colaborator al „Cuvântului”. În contrast cu ziarul scos de Nae Ionescu, ziarul „Neamul Românesc” al lui Iorga, sublinia cu deplină justete Petre Țuțea, „era cam popular”.

Vasile Băncilă, el însuși remarcabil eseist, l-a considerat pe Nae Ionescu „unul din marii noștri esești” și „cel mai mare gazetar după Eminescu – într-un timp cînd am avut colosali gazetari” (v. Vasile Băncilă, *Efemeride naeionesciene*, în rev. „Manuscriptum”, nr.3-4 / 1998, p.192). În toată opera rămasă de la Nae Ionescu se distinge însă o dublă dimensiune: filosofică și religioasă. După Țuțea, aceste trăsături erau de așteptat să apară în opera acestuia, întrucît „orice mare inteligență basculează între filosofie și religie”.

În ciuda faptului că a format – împreună cu Noica, Eliade și Cioran –, „un cvartet de prieteni foarte apropiați”, Petre Țuțea se considera „în afara acestui context”. Cu Mircea Eliade „vorbea împreună, dar se înțeleseră separat”. Din punctul de vedere al înzestrării intelectuale, Cioran îi apărea mult mai inteligent decât Noica, deși, ca nimeni altul, filosoful Petre Țuțea îi văzuse slăbiciunile și limitările. Admiră din toată inima vocația literară a lui Emil Cioran și performanța acestuia de a fi reușit să devină unul din marii scriitori francezi⁽⁴⁾. Să răzbești în cultura franceză prin forța talentului și a inteligenței nu este puțin lucru, le spunea Țuțea reporterilor de la diverse ziare.

În vremea tinereților sale, cînd era „oleacă agitat”, manifestîndu-și „pamfletar, nu și teoretic” poziția de stînga, Petre Țuțea l-ar fi întrebat odată pe Cioran: „Ce facem, mă Emile, cu nefericiții lumii?”

De întâmplare își amintea peste ani pentru că îi plăcuse răspunsul lui Cioran: „Să nu confiscăm atributele lui Dumnezeu. Să-i lășăm în grija lui!”

Întîlnindu-l la Berlin pe Țuțea, Nae Ionescu l-ar fi întrebat: „Domnule Țuțea, tot de stînga, tot de stînga?” Petre Țuțea ar fi răspuns: „Nu, nu mai sunt, am evoluat”. Atunci Nae Ionescu i-ar fi spus: „Domnule Țuțea, nu există evoluție, există dumirire! Ideea de evoluție, raportată la fenomenul spiritual, este o prostie. Spiritul nu evoluează, este așa cum l-a făcut Dumnezeu! Esențele nu se schimbă”.

Pe Constantin Noica îl cunoscutese în redacția ziarului „Cuvântul”. „Și lui Noica, și mie ni s-a făcut cinstea să fim băgați în temniță” l-a dumirit Petre Țuțea pe un reporter care ținea morțiș să-l facă să vorbească de Constantin Noica și de închipuita „Scoală de la Păltiniș”, negată de Țuțea și de însuși Noica⁽⁵⁾. Fuseseră prieteni, dar „nu se vizitau”, așa cum lesne este de presupus, pentru cine ia seama la „împlinirea” lui Noica „sub ocupație comunistă”(V. Băncilă) și la împiedicarea, prin orice mijloace, a filosofului Petre Țuțea să se împlinească.

Se consola cu gândul că nici filosoful Nae Ionescu, – „un foarte mare om”, nu uita el să-i edifice pe cei tineri –, nu publicase cărți, nu fusese un „împlinit” din aceste considerente, și că el, Țuțea, fără cărți publicate, ajunsese să facă parte din familia lui Nae Ionescu.

„De cînd am ieșit din pușcărie – spunea Petre Țuțea –, mi se fac din cînd în cînd percheziții și sunt luat la Securitate pentru anchetă... Securității mi-au zis: „nu mai e urmă de

dumneata, c-am avut noi grijă”. (...) Cred c-am scris lucruri interesante în cele 1.000 de pagini cite mi-au confiscat la percheziție, pentru că aveam experiență de pușcăriș. Îmi amintesc că eram foarte frumos anchetat: Ce zici mă, banditul... Dacă mi-ar fi spus cineva în cei 13 ani de pușcărie că voi fi televizat, aș fi ris... N-am vrut să apar la televiziune, dar n-am rezistat...”.

Greu de stabilit cît era prostie, sau rafinată batjocură, ori pură cruzime în următoarele replici ale d-lui Vartan Arachelian din acel interviu care a ajuns să fie prezentat la televiziune în primăvara lui 1990:

– Domnule Țuțea, ați evitat apariția editorială...

– N-am evitat-o...

– După știința mea nu aveți nici o carte publicată, nu?” (v. Petre Țuțea, *Între Dumnezeu și neamul meu*, 1992, p. 59).

La români, spunea Petre Țuțea, „prostia e infracțiune, căci vorba-acea: „Poți umbla două ore în galop prin București și să nu dai de un prost”.

Excepție la această regulă o făceau reprezentanții regimului comunist, însuși comunismul fiind considerat de filosoful Petre Țuțea „o crimă continuă”. „Un intelectual între comuniști poate fi oricine”, spunea Petre Țuțea unui tânăr interlocutor. Aceasta nu înseamnă nimic, sau, cu vorbele lui: „nu-i mare brînză”.

Arestarea a privit-o ca pe un abuz „făcut de bolșevicii autohtoni sub cererile rusești”. După închisoare, doi ani Țuțea fusese silit să supraviețuiască fără nici un ajutor social. Mai apoi a primit o infimă pensie, la care Zaharia Stancu îi adăugase o mică sumă, din partea Uniunii Scriitorilor, pentru că și Petre Țuțea cînd fusese director în Ministerul Economiei îi ajutase pe scriitori.

În pușcărie, ca să se păstreze „suveran pe voința sa”, Țuțea considera că a fost ajutat de Dumnezeu, pentru că „a viețui acolo, la închisoare, fără asistența Lui, nu se poate”.

„Macedoromânii – spunea Petre Țuțea după ieșirea din detenție –, nu sunt români. Sunt super-români! Români absoluți. Atît is de loviți și de goniți, că au un instinct național de fiare hăituite. Eu am stat cu macedo-români în temniță. Păi, nu sunt oameni, domnule! Sunt semi-zei. Dacă pe unul îl bate până nu-i mai rămân ochii din cap, nu declară nimic. Ceva fantastic. Au o bărbăție atît de perfectă!”⁽⁶⁾.

Țuțea, care audia strălucitele cursuri de filosofia religiei ținute de Nae Ionescu (pentru că la celelalte cursuri, de logică sau de metafizică, nu s-a prea dus), îi împărtășea părerile despre ortodoxie, catolicism și protestantism, precum și cele privitoare la disoluția provocată de înmulțirea sectelor religioase, catalogate de Nae Ionescu, drept „protestantizante”.

„Nae Ionescu m-a iubit foarte mult” își amintise (cu câteva luni înainte morții) Petre Țuțea. „Vărf de generație”, cum fusese odinioară considerat, filosoful Petre Țuțea spunea despre sine că ar fi vrut să fie legiuitor, dar a ajuns să fie filosof pentru că „întîmplările au alergat peste el dar nu au reușit să-l nimicească”.

Traducerea sintagmei heideggeriene „Sein ist mitsein” o considera greșită în forma „a fi împreună”. Credea că la mijloc este o definiție: „a fi asemenea cu Țuțea”, adică „omul e făcut după chipul și asemănarea Țuțea”. După filosoful Petre Țuțea, omul nu se poate autodefini. Tot ce conțin autobiografiile marilor oameni, „pe care proștii le comentează ca și cum ar fi mărturisiri autentice și revelatoare asupra naturii lor, nu revelează nimic. Tot ce trîncănesc aștia sunt amintiri sau neliniști ale lovirii cu lucrurile concrete. Nu există omul autonom... Despre om nu se poate spune că este, pentru că atunci cînd îi adăugăm predicate nu-l mai înțelegem și începem să-l ierarhizăm. E filosof, e om de știință, e tehnician, e negustor, e țăran... Noi nu putem să spunem CUM suntem...” (v. Petre Țuțea, *Între Dumnezeu și neamul meu*, 1992, p. 335-337).

Isabela VASILIU-SCRABA

NOTE ȘI COMENTARIILE MARGINALE

¹ v. Nae Ionescu, *Între ziaristică și filosofie*, Ed. Timpul, Iași, 1996, p. 135.

² v. Valeriu Cristea, „M-am fățait așa, un pic, în epocă...”, în rev. *Caiete Critice*, nr. 4-5 (77-78) / 1994, p.11. Articolul este scris după citirea micului dicționar intitulat 321 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea (Ed. Humanitas, 1993), reprezentînd o selecție din interviurile filosofului Petre Țuțea însoțită de o scurtă prefață intitulată: „O posteritate în 50 de pagini”. Pretenția editorului de a crede că modestele sale notițe – modeste nu numai ca număr de pagini!, ar reprezenta „posteritatea” filosofului Petre Țuțea este, desigur, deplasată. Cu atît mai mult cu cît, în ciuda supra-aprecierii ei, selecția aduce pe undeva a referat de învățămînt ideologic. Valeriu Cristea transcrie, pe coperta revistei „Caiete Critice” titlul prefeței d-lui Liiceanu: „O posteritate în 50 de pagini”. În cuprinsul

DE PESTE OCEAN

Când matematica se intersectează cu arta

(Nota: acest eseu este dedicat tatălui meu, matematicianul Henri Moscovici)

Doar relativ recent în istoria culturală – în ultimul secol, mai precis – disciplinele au devenit atât de puternic specializate (și avansate) încât este aproape imposibil pentru oricine să fie „de ultimă oră” deopotrivă în artă / științe umaniste și științe exacte / matematică. Însă pe vremuri domeniile cunoașterii umane nu erau atât de clar delimitate. Platon, de exemplu, a fost nu numai un mare scriitor de dialoguri și unul dintre cei mai mari filosofi ai tuturor timpurilor, ci și un excepțional matematician. Școala căreia i-a pus bazele în anul 387 î. Ch., Academia de la Atena, a fost inspirată de Pitagora și sublinia faptul că matematica stă la baza tuturor celorlalte domenii de cercetare. Tot așa, elevul lui, Aristotel, a fost considerat fondatorul câtorva ramuri empirice ale științei, inclusiv fizică, astronomie și biologie (sau științe naturale, cum au fost numite până în secolul al XIX-lea).

Chiar și până la Iluminism, filosofii francezi – în special Condorcet, Condillac și Buffon – puteau să spună că se află în prima linie a descoperirilor științifice, fiind în același timp versați în literatură, artă și filosofie. Unul dintre preferații mei, „saloniera” Emilie (Marquise) du Châtelet, a fost nu numai

revistei titlul apare însă schimbat: „M-am fițit așa, un pic, în epocă”, pentru a evidenția părerea sa proprie că filosoful Petre Țuțea ar fi fost, nici mai mult, nici mai puțin decât un „scandalagiu al breslei filosofilor”. Aspectul de „referat ideologic” al celor „321 de vorbe memorabile” reținute de Liiceanu este imediat recunoscut. Numai că Valeriu Cristea ar fi alcătuit „referatul ideologic” într-altfel, compilația lui G. Liiceanu părându-i „vădit tendențioasă din punct de vedere politic”.

Dar fără îndoială, atât apariția –la fosta Editură „Politică” –, a unui volumaș purtând pe copertă numele lui Petre Țuțea, chiar dacă lucrarea îi aparține directorului Editurii și nu filosofului Țuțea, cât și tipărirea numelui filosofului Petre Țuțea pe coperta unei reviste editată „în colaborare cu Academia Română” indică un mic semn de acceptare a marginalizării lui Petre Țuțea, hăituit de securiști și ostracizat de „oficialii” culturii comuniste. Următorul pas (nerealizat nici până în 2014!) ar fi publicarea la Editura Humanitas a unor cărți avându-l drept autor pe filosoful Petre Țuțea. Ceea ce ar atrage după sine receptarea gândirii lui Țuțea, discuția în marginea adevăratei posterități a lui Țuțea, nu a unei posterități contrafăcute.

³ „Sau îngrămădit asupra lui Nae Ionescu (și a altora) prea multe calomnii (făcute de diverși carliști, de comuniști etc.) încât au format un strat geologic atât de gros, încât riscă să nu mai treacă nici razele cosmice. Omul cel mai calomniat din istoria noastră...” (v. Vasile Băncilă, „Efemeride naeionesciene”, în rev. „Manuscriptum”, nr. 3-4 / 1998, p. 192).

⁴ Prețuirea dintre Petre Țuțea și Emil Cioran era reciprocă. Iată ce-i scria (în 1974 lui Bucur Țincu) Cioran despre Petre Țuțea:

„Ca și tine, îi păstrez lui Petrică aceeași admirație. Ce om extraordinar! Cu verva sa fără pereche, dacă ar fi trăit la Paris, ar fi avut astăzi o reputație mondială. Vorbesc adesea despre el ca despre un geniu al vremurilor noastre sau, mai degrabă, ca despre singurul spirit genial pe care mi-a fost dat să-l întâlnesc în viața mea”. (aprilie).

„Așa cum ți-am scris ultima dată, admirația mea pentru Petrică a rămas intactă de-a lungul anilor. Ce geniu fulgurant! Îmi amintesc de câteva dintre formulările sale ca și cum le-aș fi auzit ieri. Am cunoscut multe spirite remarcabile dintre care unele erau cu totul de primă mână: nu am întâlnit în nici un caz o inteligență atât de incandescentă ca a sa” (mai).

⁵ Vezi Isabela Vasiliu-Scraba, Himericul discipolat de la Păltiniș, pretext de fină ironie din partea lui Noica, online <http://isabelavs.go.ro/Articole/IsabelaVS-himera2ScoalaPaltinis10.htm>, pe hârtie în rev. „Acolada”, Satu Mare, nr.4 (67), 2013, pp.16-17; sau <http://www.omniscop.ro/himera-discipolatului-de-la-paltinis-pretext-de-fina-ironie-din-partea-lui-noica/>, precum și Isabela Vasiliu-Scraba, Himeră „Școlii de la Păltiniș”, ironizată de Noica, online <http://isabelavs.go.ro/Articole/IsabelaVS-himera1ScoalaPaltinis9.htm>, pe hârtie în rev. Acolada, nr.2 (65), febr. 2013, p.16 și p.22 sau http://www.agero-stuttgart.de/REVISTA-AGERO/CULTURA/Himera_scolii_de_la_Paltinis_ironizata_de_Noica.htm

⁶ v. rev. Academiei Universitare Athenaeum, numărul intitulat „Petre Țuțea, încercare de portret”, 1992, p. 4.

foarte cultivată, dar și matematician și fizician excepțional, care a desfășurat propriile experimente științifice – cum ar fi suspendarea sferelor de lemn de niște căpriori – pentru a verifica teoriile lui Newton.

Această confluență a disciplinelor – precum idealul „omului renașterii” (bărbat sau femeie) care stăpânește toate domeniile – a devenit doar o amintire îndepărtată în istoria intelectuală. Însă uneori apar rezonanțe sau intersecții între artă și științe și în ziua de azi. Asemenea artei și poeziei, inovațiile matematice reprezintă rezultatul unui proces intuitiv care depinde de inspirație. Așa cum a spus-o foarte elocvent Bertrand Russell în eseul său, „*Studiul matematicii*” (în anul 1919): „*Matematica, văzută așa cum trebuie, deține nu numai adevărul, ci și frumusețea supremă – o frumusețe rece și austeră, precum aceea a unei sculpturi, fără apel la nicio parte a naturii noastre sensibile, fără capcanele minunate ale picturii sau muzicii, și totuși sublim de pură și capabilă de perfecțiune gravă, așa cum numai capodoperele de artă pot să arate. Adevăratul spirit de desfătare, exaltarea, sentimentul de a fi mai mult decât un simplu Om, care reprezintă standardul celei mai înalte excelențe, se găsește în matematică, la fel de bine ca în poezie*”.

Așa cum matematica este, în oarecare măsură, o formă de artă, la fel artele și științele umaniste împrumută o parte din standardele de valoare (și demonstrație) din matematică și științele exacte. *Personal apreciez că cea mai bună scriere în științele umaniste și științele sociale se supune standardelor de rigoare logică, premise valide și plauzibile și „dovezi elegante” care sunt susținute de științele exacte.* O argumentare elegantă în științele umaniste, ca și în matematică, este aceea care:

- folosește un minim de ipoteze suplimentare
- este „simplă” sau succintă
- este originală, ajungând la concluzii noi și surprinzătoare
- se bazează pe premise ușor de susținut
- concluziile sale se pot generaliza, putând fi aplicate unor probleme similare.

Însă există rezonanțe chiar mai apropiate între artă și științele exacte. Dacă matematica este, într-o oarecare măsură, o formă de artă – cel puțin în ceea ce privește procesul său creator – se poate afirma cu ușurință și reciprocă: arta poate fi matematică. Chiar în secolele XX și XXI, când presiunea pentru specializarea disciplinelor a atins apogeul, există artiști care ilustrează eleganța, frumusețea și abstracțiunea matematicii.

Trei dintre cele mai cunoscute exemple pe care aș dori să le discut aici sunt M.C. Escher – un artist care și-a câștigat o faimă enormă în timpul vieții și rămâne foarte cunoscut până în zilele noastre -, Constantin Brâncuși și un artist contemporan născut în România cu care am avut plăcerea să comunic pe email, Cristian Todie, ale cărui lucrări sunt extrem de apreciate

în țara gazdă, Franța. Într-un fel, această caldă receptare nu este surprinzătoare, de vreme ce Franța a fost mereu un mediu cultural ideal pentru mulți scriitori și artiști români, inclusiv Constantin Brâncuși, sculptorul de la care își trage influența principală Todie. Așadar, haideți să începem cu o scurtă discuție despre lucrările lui Brâncuși care au legătură cu matematica și filosofia.

Constantin Brâncuși

Constantin Brâncuși: Domnișoara Pogany

majoră a lui Brâncuși pune în umbră realismul îndrăgostiților, atunci când aceștia se îmbrățișează ca să formeze un singur monolit rotund, armonios: literalmente un monument de iubire. Câțiva ani mai târziu, în *Pasăre în spațiu* (1928), artistul redă mișcarea, înălțimea, aerodinamica și zborul mai mult decât trăsăturile externe ale păsării în sine. Apogeul carierei sale și concluzia logică a surprinderii sentimentelor și conceptelor prin intermediul formelor esențiale, *Coloana infinitului* (1938) reprezintă spiritul avânt și eroismul civililor români din primul război mondial care au luptat împotriva invaziei germane.

Unul dintre cele mai inovatoare aspecte ale artei lui Brâncuși este acela că sculpturile lui surprind esența, mai degrabă decât forma obiectelor. Bazându-se pe definițiile platonice și aristotelice asupra formei, artistul a diferențiat *minimalismul de abstract*. Brâncuși a protestat: „Sunt idioți care definesc opera mea drept abstractă; și totuși, ce numesc ei abstract este cel mai realist. Real nu este aspectul, ci ideea, esența lucrurilor”. Pentru Platon, formele sunt modelele originale, esențiale și perfecte – cum ar fi bunătatea, virtutea, omnia – pentru concepte și obiecte. Aristotel a transformat noțiunea platoniană a formelor, făcând diferența între *esențial* și *contingent*, sau între *esență* și *acciden-*

Claudia MOSCOVICI

(Traducere în limba română de Anca Cristina Ilie)

(Continuare în pag. 22)

Debutul literar al lui Al. Ciorănescu

Deși îi citisem în traducerea soților Cantunari romanul *Le couteau vert* (Gallimard, 1963) și, firește, auzisem câte ceva despre opera sa literară, până în 1996 nu mi-a trecut niciodată prin minte că ilustrul savant umanist Alexandru Ciorănescu ar putea fi și un stimabil poet. După o providențială călătorie pe

Vala Oltului, în care am discutat fără opreliști câte toate, de la Sibiu la Târgoviște, unde a doua zi (în 6 septembrie 1996), cu ocazia sărbătoririi a 600 de ani de atestare documentară a vechii cetăți de scaun a Țării Românești, urma să i se decerneze titlul de *cetățean de onoare*, la ideea mea copilăroasă de a păstra un rând sau ceva care să ne reînvie peste timp înălțimea spirituală a ceasurilor acelei zile, cu superioară înțelegere, Alexandru Ciorănescu mi-a înmănat a doua zi, alături de un superb stilou de sidex verde, pe o jumătate de coală ministerială, o poezie personală de două strofe, scrisă cu siguranță cu acest minunat obiect și semnată cu binecunoscuta-i urzeală de semne invoalte pe care i-o știam așa de bine, intitulată HELIADE RĂDULESCU (28/4.1949)! O „mostră” admirabilă, purtând pecetea scrisului său de mână deosebit de îngrijit, pe care, desigur, o prețuiesc nespus și o păstrez printre relicvele mele inestimabile, laolaltă cu toate scrisorile pe care din 1992 le-am primit din Canare de la magistrul. Întrebându-l reflex după câteva clipe de uluială ce va să însemne acest 28 aprilie 1949 (!) din dreapta jos a semnăturii domniei sale, profesorul Ciorănescu m-a încredințat sibilinic că într-o zi am să afl...

Sigur, a trebuit să treacă destul timp, până să mi se releve întregul adevăr, în 1999, când în mod neașteptat Nicolae Florescu a pus în circulație prin intermediul suplimentului *Jurnalului Literar* (numărul cvadruplu 17-20) două volume de versuri scrise sub pseudonimul Mihai Tăcutu în exil de Alexandru Ciorănescu, respectiv *Atlantic*, 1950 și *Biografie pentru Rândunele*, 1952. Surpriza descoperirii în ipostaza revelatoare de poet a savantului a fost cu atât mai mare cu cât neașteptatul eșantion poetic lăsat mie ca amintire în 1996 – dar cu titlul HELIADE, aici, și cu câteva diferențe de lecțiune; în plus, sub semnătura Mihai Tăcutu – stătea chiar în fruntea plachetei *Atlantic*, editată artizanal (am putut să constat mai târziu) de profesorul Ciorănescu însuși, într-un tiraj confidențial, în Canare. Stând și cântărind retrospectiv atât consecvența cât și semnificația gestului de atunci al omului de cultură, separat și revenit temporar în țară după 43 de ani de exil anticomunist în arhipelagul Insulelor Fericite din Atlantic, aș putea spune că, într-un mod indeniabil, profesorul îmi pune în mână singura dovadă peremptorie a faptului că versurile din *Atlantic* și *Biografie pentru rândunele*, semnate cine știe de ce tocmai Mihai Tăcutu, aparțin de fapt lui Alexandru Ciorănescu. În fond, de ce nu? Este pentru prima dată când în mod deschis, în țară, marele cărturar face publică relația sa secretă și de durată (începând, eventual, din 1949, dar va mai veni vorba despre acest amănunt și în continuare...) cu muza poeziei lirice (legătură considerată multă vreme, probabil, dintr-un scrupul elitist, „compromițătoare” pentru statutul aulic sever al unui savant...). Să aruncăm, pentru edificare, nu fără oarece delicii datorate bineștiutei autoironii a Ciorăneștilor, un ochi și în scrisorile din arhiva George Ciorănescu, reunind corespondența anilor 1946-1964 dintre cei doi frați aflați în exil, editată fragmentar, cu mari și grave probleme filologice, din păcate, în 2011, la Editura Bibliotheca. „Dragă Jurj (numele de alint al lui George Ciorănescu, n.n.), îi scria în 19 februarie 1951, din Santa Cruz de Tenerife, Al. Ciorănescu, la Paris, mezinului familiei. Din faptul că mi-ai trimis comunicarea radiofonică (*de la Radio France, despre volumul de poeme Atlantic*, n.n.) a lui Munteanu (fostul profesor de literatură comparată Basil Munteanu, de la Universitatea din București, refugiat politic în Franța după 1946, n.n.) mi se pare a rezulta destul de clar că știe cine e Tăcutu. Asta, bineînțeles, și după cum bănuiesc că s-a petrecut în realitate, Munteanu e cel care ți-a comunicat textul și ți-a spus să mi-l trimiți. În orice caz, foarte frumos din partea lui. Nu merg până a spune că am avut totdeauna cele mai bune păreri despre penetrația lui de critic literar, dar oricum [...] Unde mai pui că a făcut-o praf pe Lyda (soția lui Al Ciorănescu, n.n.), care până acum n-avea nici o părere bună despre aptitudinile mele poetice și care acum a început să se convingă că face amor cu Eminescu: îți închipui tu, dacă până și Munteanu”. Peste un an, în 2 martie 1952: „Mai am pe aici vreo 15-20 ex. de *Rândunele* (vol. de versuri *Biografie pentru Rândunele*, n.n.). Dacă ai cui să le distribuie, ți le trimit. Pe aici nici n-am cui și nici nu vreau, pentru că e prea cusut cu ață albă. Am primit chiar astăzi o foarte atentă scrisoare de la Veniamin (profesorul de drept

Virgil Veniamin, fost secretar general adjunct al PNT și Corneliu Coposu, n.n.), felicitându-mă. Dacă aș fi eu Mihai Tăcutu, ar trebui să-i răspund, dar vorba ăluia, ce fel de anonimă mai e aia, dacă mă apuc să iscălesc?”

Paris, 18 Martie 1952, George Ciorănescu către Alexandru: „Dragă Puiu, Aici toată lumea te bănuiește că ești tatăl *Rândunelelor*. Eliade (*Mircea Eliade*, n.n.) m-a rugat să-ți transmit felicitări și să-ți spun că ar vrea să te vadă când vei sosi la Paris”. Paris, 7 Aprilie 1952: „Dragă Puiu, Mihai Niculescu (poet și prozator, făcând parte, alături de Eliade, Cioran, Noica din așa-zisa „nouă generație”, n.n.) ți-a făcut cronică la *Radio Paris*. Discuția se poartă asupra volumului în sine, dacă versurile sunt mai bune sau mai proaste decât cele din *Atlantic*”. Etc. etc.

În legătură cu obiceiul de a-și publica beletristica sub pseudonim (să nu uităm că inclusiv romanul *Cuțitul verde*, asemuit de unii cu *Lolita* lui Nabokov, a apărut în ediția princeps franceză sub semnătura Alexandre Treize!), iată ce scria în *Caietele de la miezul nopții*, la Madrid, în 22 decembrie 1955, Alexandru Busuioceanu:

„Al. Ciorănescu. Al. Ciorănescu, din Tenerife, îmi trimite niște probe tipografice pentru eventualitatea de a tipări acolo (*profesorul închiriese într-adevăr pe cinci ani, începând din 1952, cum reiese din scrisori, o mică tipografie pe insulă*, n.n.) volumul de versuri românești (proiect încă atât de urgent). Între ele, o broșură de versuri, intitulată *Vision desespérada* (s.a.), poezii (1946-1950) și semnată José Domingo. Cercetez cu atenție această curioasă broșură și observ că versurile sunt ale lui Ciorănescu. Încă un poet român în spaniolă! (dar care n-are curajul să se declare). Cartea a fost tipărită în 1953 și n-am văzut nici o recenzie despre ea”. Identificarea făcută de Alexandru Busuioceanu, dacă este adevărată – și, în fond, nu văd personal de ce nu ar fi, chiar dacă, momentan, nu e verificabilă și din alte surse, – este în măsură să releve nu numai natura raporturilor deosebit de strănse, monolitice, împotriva barierei limbii chiar, dintre scriitorul savant și poezie, dar și frânele și blocajele psihice datorate tocmai acestei poziții, altminteri câștigată cu multă trudă și sacrificii. Cazul este cu atât mai simptomatic cu cât volumul de poezii *Vision desespérada* semnalat de Alexandru Busuioceanu nu apare în nicio bibliografie a operei lui Alexandru Ciorănescu, nici măcar în *Alexandru Ciorănescu, L'Homme et l'oeuvre*, lucrare apărută în 1991 la Madrid, sub egida *Fundación Cultural Rumana* și Academiei Regale Spaniole, în mai multe limbi, cu ocazia aniversării a 80 de ani de viață ai omului de cultură și savantului, când se presupune că el însuși s-a preocupat îndeaproape și i-a supravegheat riguros conținutul. Problema s-ar putea pune însă și altfel... În minte cu destăinirea pe care mi-a făcut-o în septembrie 1997, la ultima noastră întrevedere, și anume că de o vreme simte tot mai mult nevoia confruntării cu oricât de insignifiante „probe materiale” pentru a-și aminti unele episoade mai cu seamă din partea a doua a vieții, făcând legătura, mă întreb în ce măsură bibliografiile operei, fie și cea invocată mai înainte, mai pot fi pe drept cuvânt considerate complete. Cu atât mai mult cu cât, predând toată viața la universități străine și neavând la atâta distanță de țară, printre studenți, emuli de origine română, Alexandru Ciorănescu n-a putut beneficia în mod natural de un interes susținut al acestora privind o operă cărturărească impresionantă ca întindere, de o varietate și o noutate a abordării puțin obișnuite. Să nu ignorăm, apoi, nici faptul că, în curs de anevoioasă restituire în patria sa de origine, opera ultimului mare cărturar renascentist – cum a fost pe drept apreciat Alexandru Ciorănescu – ne mai poate furniza oricând surprize și răsturna bilanțuri de inventar.

O mărturie foarte prețioasă cu privire la debutul în poezie al lui Alexandru Ciorănescu ne-o lasă el însuși în paginile revistei *Limite* care a apărut la Paris, între anii 1969 și 1986, sub conducerea lui Virgil Ierunca și a lui Nicolae Petra. În numărul 12/1973, într-un articol intitulat „Poetul întâlnit”, Alexandru Ciorănescu scrie: „Eram un țănc pe care nu-l băga nimeni în seamă, ceea ce îmi permitea să le iau seama la toți și, nefiind implicat în jocurile lor, să-i judec cu mai multă libertate și cu ceea ce credeam eu a fi luciditate. [...] Poetul nu era pentru mine o specie necunoscută. Poet era și Nelu (*Ion Ciorănescu, un frate mai mare cu 6 ani, stins din viață la 21 de ani, în 1926*, n.n.) și își publicase versurile prin numeroase reviste. *Eu însumi mă țineam în taină că sunt poet* (s.n.); dar era un secret despre care speram că-mi iese prin toți porii. De când descoperisem celebra și efemera revistă 75HP (*publicație avangardistă care a apărut într-un număr unic în 1924*, n.n.), și cu ajutorul ei poezia alogică și dadaismul, începusem s-o imit cu aplicație și cu un perfect mimetism, spre marele necaz al lui Nelu, care nu era deloc de acord cu aceste mozaicuri verbale cutremurate ca de cataclism. *Prima poezie mi s-a publicat* (s.n.) pe când eram în clasa a treia și eram foarte mândru de

ea. [...] apăruse în revista liceului, condusă atunci de un băiat din clasa a șaptea, Mircea Eliade”. Este vorba de prima serie a revistei *Văstarul a Liceului „Spiru Haret”* din București (1923-1942), unde debutase și Nelu Ciorănescu și unde va publica mai târziu și „benjaminul familiei”, George Ciorănescu, toți elevi străluciți ai prestigioasei instituții de învățământ, alături de o adevărată pleiadă de extraterestri, precum Mircea Eliade, Barbu Brezianu, Arșavir Acterian, Alexandru Elian, Nicolae Steinhardt sau Nicolae Anastase Gheorghiu. Intrat prin concurs („primul pe țară”) la „Liceul Haret”, în toamna anului 1922, Alexandru Ciorănescu debutează așadar în poezie, potrivit propriei mărturii consemnată mai sus, înainte de a împlini 15 ani, adică în anul școlar 1924-1925. Data exactă a debutului absolut, căci despre acest debut vorbim acum, la ultima noastră întrevedere, în 1997, nu o mai știa nici domnia sa, de unde o stare de jenă și supărare potențată și mai mult de constatarea uluitoare a dispariției colecției prețiosului periodic – „pe care nu-l are în integralitate nici Biblioteca Academiei Române” – din arhiva Muzeului Național al Literaturii Române din București, unde, în 1995, tot domnia sa o donase (fără niciun act doveditor...).

Adevăratul debut în presa literară însă, așa cum apare consemnat în bibliografia madrilenă din 1991, deja amintită, este articolul „Bibliografia unei polemici” (*polemica între generații*), publicat în „revista personală” a lui G. Călinescu, „Capricorn”, nr.1/1930, p. 25-9.

În februarie 1999, cu câteva luni înaintea dispariției lui Alexandru Ciorănescu (+19 nov. 1999, conf. *Certificatului de deces* cu nr. 2057862/ 1999 din *Registrul Civil* al Orașului Santa Cruz de Tenerife), Crisula Ștefănescu a avut în Canare câteva convorbiri cu profesorul, material ce va constitui, împreună cu cele patru interviuri realizate de aceeași, la München, în 1995, pentru postul de Radio „Europa Liberă”, substanța cărții apărută în anul 2000 la Editura „Jurnalul Literar” sub titulatura *Între admirație și iubire. De vorbă cu Alexandru Ciorănescu*. Pentru elucidarea subiectului care ne interesează poate ar fi bine să ne amintim și ce a răspuns profesorul în ultimul dintre interviurile de la „Europa Liberă”, întrebat ce-și mai amintește despre cărțile scrise în românește înainte de plecarea din țară. „Am publicat în România, răspunde Al. C., destule cărți, nu-mi aduc aminte imediat de toate, însă am început să public chiar din primii ani de facultate. *Prima mea publicare* (s.n.) este traducerea în versuri a unui poem de Guinizelli, un poet italian la care țineam și țin încă foarte mult”. Dacă este într-adevăr vorba despre marele clasic italian Guido Guinizelli (1230-1276), întemeietorul *Dulcelui Stil Nuovo* în poezia romană (potrivit *Enciclopediei Britanice*), atunci numele lui, trebuie să observăm, nu e legat în bibliografia ciorănesciană, oricât am căuta, nici de vreun titlu de articol, nici de vreun titlu de carte... Dat fiind însă că Guido Guinizelli a fost atât de prețuit de autorul *Divinei Comedii* (tradus direct din toscană de Alexandru Ciorănescu în limba franceză !), este foarte probabil ca trimiterea tardivă a lui Al. C. să fie reală și încă o contribuție a savantului să rămână necunoscută și în afara „inventarului” general al operei.

Instructivă, cu asupra de măsură, ca gest pedagogic de subtilă pledoarie pentru actul scrisului și urzirea cu știință a unui adevărat mit în jurul cărții, mi se pare mica dar plină de învățăminte istorie relatată de Alexandru Ciorănescu, la peste 84 de ani, în *Amintiri fără memorie* (Ed. Fundației Culturale Române, 1995) despre prima carte tipărită cu numele său pe copertă... Descoperind în facultate prin intermediul profesorului Ramiro Ortiz marea poezie italiană și afirmându-și deschis slăbiciunea pentru Guido Gozzano („din care vream să traduc și până la urmă am și tradus poema *Domnișoara Felicită sau fericirea*”), cu un superb gest de încurajare empatică, marele italianist îi publică această primă tălmăcire din italiană în revista sa, *Roma*, în 1933. Traducerea (*circa 32 de pagini*, n.n.), notează eminentul cărturar după mai bine de 60 de ani, „i-a plăcut și tatei (*marele pedagog haretian Ion Ciorănescu: 1874-1948*, n.n.), care mi-a făcut cadou tipărirea separată a poemei. În felul acesta am văzut pentru prima oară numele meu tipărit pe coperta unei cărți (s.n.)”.

Încă un motiv, peste timp, de a-și elogia cu căldură familia și mai cu seamă tatăl, despre care, la Târgoviște (vezi prilejul invocat în rândurile demai sus), sub imperiul acelor clipe de mare emoție pentru el, cu simplitate, Alexandru Ciorănescu a spus că îi datorează totul...

Ștefan Ion GHILIMESCU

18.01.2015

Șoapte în București

FRONTIERE (III)

Moto: „Cam așa mi se întâmplă de fiecare dată când ajung într-un post nou – o hartă goală sau lipsită de sens, pe care o umplu treptat cu propria mea istorie” (Kiki Skagen Munshi)

Acțiunea romanului, complexă și stratificată, se desfășoară pe două coordonate temporale. Una este cea trecută, dedicată istoriei personajelor, plecând de la copilăria lor bucovineană împletită cu aluzii și referiri la istoria României ante-comuniste și până la starea de adulți ce așteaptă Revoluția de la 1989. Altă coordonată este cea în desfășurare, destul de imprecisă ca rezonanță, dar asimilând într-o textură semantică originală elemente de trecut recent și de ceea ce înseamnă perfectul simplu, cel mai românesc timp al relației. Există o stare hibridă pe care autoarea o dă romanului său, cu aspect de jurnal în contrapunct, ce combină forme de memorialistică și de autobiografie sau de biografii anexate, adesea și de autoficțiune, condimentate cu scurte eseuri istoric-antropologic-culturale și texte cu definire de reportaj. Astfel, într-o dantelărie de detalii, istorii și planuri epice intercalate, sunt construite două centre de interes: unul, exterior, se proiectează, extins, asupra personajelor, la fel cum un trecut istoric se așează precum o plasă în jurul prăzii, așa încât o definește ca un genotip, îi programează instinctele și determinismele comportamentale și relaționale, dedicând-o unei tipologii. Al doilea centru de interes devine mult mai profund, pe măsură ce toate elementele de exterioritate ajung să fie reflectate și integrate în starea de bază a naratorului la persoana I, adică autoarea, care devine astfel un fel de Forrest Gump, ce dezvoltă și integrează, prin neutralitatea sa, prin obiectivarea cvasi-manicală, prin personalitate proprie și prin sensibilitate atenuată, o realitate românească parcursă cu instrumentele obiective ale etiologiei. Natura profesiei de diplomat a autoarei, cât și legăturile sale profunde cu civilizația niponă, se resimt puternic și în stilul său literar, care rămâne permanent rațional, lipsit de stridențe, înzestrat cu acribie, cu spirit de observație lucid și mania detaliului perfect, nelăsând emoției decât fragilitatea unei priviri cât un tăiș de haiku. Astfel, în anii duri ai dictaturii, când românii încercau să ceară ajutor Occidentului scriind la Europa liberă sau la Vocea Americii, într-o notă din București, mai 1984, autoarea observă diverse paradoxuri românești. De pildă, „e greu de imaginat că te poți ghiftui în țara asta unde nu se găsește nimic în magazine, în piețe, unde sunt cozi la pâine”¹ remarcă autoarea, după vizita de pomină făcută la niște români adevărați, Valeria și Ștefan, care locuiau chiar în spatele reședinței ambasadorului american de la București. Urmează o întreagă descriere a casei tradiționale (prin comparație cu viața din blocurile depersonalizante comuniste) și a bucătăriei specifice românești, foarte îmbelșugate, precum și a moravurilor ce țin de ospitalitate și de respectul cumva sfios față de străini. Cu câteva luni mai devreme, în februarie 1984, autoarea învinge frigul din Capitală achiziționându-și de la magazinul pentru străini din Hotelul Dorobanți² un minunat cojoc din blană de oaie, tivit cu mișoasă la mâneci și pe poale. Dar cel mai mult o vor încălzi prietenii români, căldura bibliotecii și a ambasadei. Există o fermecătoare descriere a acestei bibliotecii³ și a bibliotecilor bucureștene, pe care merită să o consemnăm, dată fiind și pasiunea noastră pentru aceste instituții teaur de memorie⁴: „se pare că în București există două feluri de biblioteci: biblioteci de împrumut – împrumut facem și noi, dar asta nu e decât o parte din activitate – și biblioteci pe modelul nostru (american, n.m.), care au și tot felul de programe, or asta nu par să mai fie decât cea britanică și cea franceză. Mă întreb dacă există și alte „Biblioteci” – cuvântul e rostit apăsător în română, se aude clar b-ul de la început. E derutant pentru un anglofon, învățat cu library, și pentru că magazinul din care se cumpără cărți se cheamă „librărie” în română. Chiar nu știu dacă mai există biblioteci cu programe în afară de cele trei pe care le-am pomenit – va trebui să mă informez.” ...Poate că, la vremea aceea, doamna Munshi nu știa încă mai nimic despre politicile dure aplicate de propaganda comunistă în bibliotecile românești, unde anumite cărți, românești și străine, erau interzise sau trecute la un fond special, intens cenzurat și la care populația nu avea acces, fiind lovit astfel în primul rând dreptul la informare al cetățeanului român, prin măsurile speciale prevăzute de lege datorate dictaturii Partidului Comunist.

Istoria Bibliotecii Americane de la București este una nobilă. În vremea dictaturii, clădirea a fost închiriată de la stat

Note de lectură

Ionuț Caragea – Cer fără scări

Reintors acasă, prolificul și provocatorul Ionuț Caragea, un literat atipic, dezlănțuit într-o abundentă producție (versuri, aforisme, eseistică, proză SF) vrea să rescrie lumea. Descoperă, îngrijorat, că „este atâta poezie în jurul meu / încât niciodată nu voi avea timp să o scriu”; în plus, mintea este „trădătoare de suflet” și, cu fiecare cuvânt încredințat *cimitirului alb*, pierde câte „o picătură de viață”. În fond, „extremistul” Ionuț Caragea refuză cuvintele-decorații, știe că moartea este o „prezență invizibilă / care ne locuiește în fiecare clipă”; nu-i înțelege pe cei care, temători, nu sunt capabili de a dăru, oblojind suferința din jur. „Născut” pe Google, cum ne anunța într-un mai vechi volum (editura Ștef, Iași, 2007), poetul caută, cu o cucernicie sinceră, *locul spovedaniei*. Și în *Cer fără scări / Ciel sans escalier* (eLiteratura, 2014), împătimitul navigator, trudind la un „piedestal de cuvinte”, caută mirificul lumii, nu fericirea-cobai. Și nici mizerabilismul din jur. Veritabil „atlet al poeziei”, cum îl vedea Jacques Bouchard, un „bard cosmic liber”, ghidat de orgoliu, cum îl definea rafinatul Ștefan Borbély într-o densă prefață, Ionuț Caragea se (ne) întreabă: „și dacă pică serverul mai sunt poet?” (v. *Disconnect*). Evident, Ionuț Caragea este un poet autentic, urmând a fi „redescoperit”. Chiar dacă „realitatea virtuală”, aplatizând relieful axiologic, e locuită de cohorte de nechemati, doritori să circule, lăsând biete urme scriptice destinate „coșului”. Or, pentru Ionuț Caragea poezia este „o trecere de pietoni / între viață și moarte” (splendid spus!). Iar dedicațiile sale lirice, dobândind un înțeles soteriologic (cf. Ștefan Borbély), nu lasă loc echivocului: „Dumnezeu locuiește la ultimul etaj / într-un cer fără scări”.

Adrian Dinu RACHIERU

Ionuț Caragea *Cer fără scări/Ciel sans escalier*, editura eLiteratura, București, 2014

către Ambasada Americană, dar după 1989 ea a fost revendicată și câștigată de proprietari, moștenitorii medicului Dimitrie Gerota, ce fusese ales, din 1916, și membru corespondent al Academiei Române. Se pare că Ambasada SUA a întreținut exemplar acest monument arhitectonic românesc din perioada *La Belle Epoque* bucureșteană. Amintirile fostei directoare a Bibliotecii Americane din epocă sunt pline de farmec⁵: „clădirea Bibliotecii Americane e un labirint bizar de scărițe, ușițe și tot felul de surprize...”

Spațiul nostru e compus din ceea ce trebuie să fi fost la origine două case ale aceleiași familii – pare să fie așa pentru că sunt față în față. Ambasada Americană a construit un spațiu de legătură între ele, în care se găsesc sala de spectacole și garderoba. Nu-mi vine să cred că avem nu doar aparate de proiectie de 16 mm, ci și de 35 mm. Biblioteca e instalată în clădirea din fața celei în care se află birourile noastre și spațiul expozițional din spate, dar mai sunt tot felul de încăperi și unghere, cum e Camera Albastră, care are și o bucătărie ce pare să slujească mai ales de sală de petreceri pentru personal. Pamelei îi place albastrul. Am descoperit acum la etaj biroul lui Avram, înghesuit în colțul cu arcadă. Dar mai sunt încă uși pe care nu le-am deschis... Cel puțin aici și la ambasadă am început să mă simt ca acasă – adică tridimensional, spre deosebire de orașul asta mut, care e bidimensional. Cam așa mi se întâmplă de fiecare dată când ajung într-un post nou – o hartă goală sau lipsită de sens, pe care o umplu treptat cu propria mea istorie (sublinierea ne aparține). Aici însă va fi mai greu...”

Imensă va fi plăcerea lectorului român de a descoperi, citind această carte, felul cum se naște tridimensionalitatea, adică viața, prin asumarea istoriei românești de către viziunea autoarei; nu mai prejos va fi bucuria lectorului străin de a descoperi, lecturând cartea, o țară și un popor parcă născute să supraviețuiască prin paradox după dezastre naturale și catastrofe politico-militare. Autoarea se raportează la un principiu din teoria haosului, prin așa numitul effect al fluturelui, care o leagă deopotrivă de România, de America, de toate continentele lumii prin care hălăduiește plină de generozitate și de curiozitate: „E ciudat cum ce se întâmplă în Africa de Nord îmi poate schimba viața la București... România e atât de frumoasă și oamenii sunt chiar prietenoși.”⁶

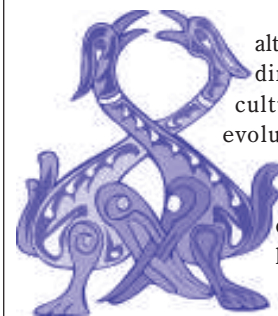
Angela FURTUNĂ

¹ Kiki Munshi, *Șoapte în București*, Ed. Compania, București, 2014, pp. 258-259.

² Kiki Munshi, *Șoapte în București*, Ed. Compania, București, 2014, pp. 252.

Alambicul lui Ianus

Orfeu și mașina (II)

Tangențial, au fost abordate și alte aspecte socio-culturale, legate direct sau indirect de impactul culturii tehnico-științifice privind evoluția moravurilor sub influența consumerismului sau a permeabilității extreme declanșatoare de grave derapaje înspre lumea halucinantă a drogurilor sau a criminalității juvenile.

Scriitorii (francezi) care au răspuns acestor anchete aparțin unor curente literare foarte pestrițe, de la poetul clasicizant Pierre Emmanuel, până la generațiile avangardiste reprezentate de *tel-que*-iștii Denis Roche și Philippe Sollers.

Din acest motiv, răspunsurile au variat de la optimismul lui Jean Ricardou (Scrisul trebuie să devină statutul tuturor) până la pesimismul lui Jean Fourastié, acesta declarând că artistul nu mai are mare lucru de exprimat – majoritatea autorilor abordând cu predilecție problemele social-culturale. Opiniile exprimate de acești autori reprezintă doar un moment istoric și un fenomen socio-cultural limitat geografic în timp (1970-1980).

„La foi, c'est la face-à-face de ce qui n'est pas visible.” (*Hébreux*, XI, 1)

La Le Petit-Palais, Retrospectiva *Füsl*. Univers straniu, într-un delir sexual violent. Femei și bărbați turmentați. Pictură halucinantă.

Imersiune în mine. Gânduri embrionare lipsite de greutatea cuvintelor, de-o bogăție vitală neașteptată. O ieșire la suprafață, spre lumina dimineții...

„La littérature est possible seulement au terme d'une première ascèse et comme résultat de cet exercice par quoi l'individu transforme et assimile ses souvenirs dououreux, en même temps qu'il se construit sa personnalité.” (*Jorge Semprun*)

On ne change pas de vie impunément, surtout si le changement se fait dans la clarté, dans la conscience aiguë de l'événement, de l'avènement d'un avenir autre, en rupture radicale avec le passé. quelle que soit la suite qu'il vous réserve. (Charles Juliet)

A apărut un jurnal postum (*Schwarze Hefte*), deschizând din nou bătaia privind apartenența lui Heidegger la nazism. Maestrul a evitat mereu discuția legată de crimele naziste și de antisemitismul regimului. Experții încearcă să separe opera filozofică a lui Heidegger de viața trăită. Jurnalul prezent confirmă, confesiv, adeziunea lui Heidegger la nazism. Citez doar un text privind adulația maestrului acordată lui Hitler: „Die grosse Erfahrung unde Beglückung, dass der Führer eine Wirklichkeit erweckt hat, die unseren Denken die rechte Bahn und Stosskraft gibt” etc...

Ascultând muzica lui Debussy (*Nocturnes, Fêtes galantes, Prélude à l'après d'une faune*). Discurs muzical deschis, anti-academic.

Cuvintele. Le assemblez cu rigoare, în construcții simple, refuzând cuvintele obeze, baroc, pentru că m-am obișnuit să trăiesc la nivelul pragului existențial, evitând interiorul sumbru.

Nicholas CATANOY

³ Biblioteca Americană de la București, atât de dragă și nouă

⁴ Kiki Munshi, *Șoapte în București*, Ed. Compania, București, 2014, pp. 226-227.

⁵ Ibid.

⁶ Ibid., p.277.

* Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări *

Zigzaguri

William Pitt, fiul celui de mai sus [care nu voia să se folosească de titlul de conte al tatălui său - n.tr.] era de asemenea de o onestitate desăvârșită. Banul era pentru dînsul gunoi, față de interesul public și stima cetățenilor. Toată viața sa a avut mîinile curate. În timpul luptei ce trebuia să susție necontentit împotriva opoziției condusă de neîmpăcatul său adversar, Carol James Fox, deveni vacant locul de Clerk of the Rolls [secretarul sulurilor, adică a documentelor, a pergamentelor - n.tr.]. Era o sinecură pe viața, cu un venit de trei mii de lire sterline anual. Lumea din acea vreme a sinecurelor de tot felul, răspîndite larg de Ministerul Finanțelor, știa că Pitt era sărac și toți credeau că el va primi postul ce i se oferea. Dar Pitt recomandă pentru acest loc pe un alt om sărac, colonelul Barré, făcînd ca în același timp statul să economisească pensia ce se acordase colonelului.

Tot astfel, deputat tînăr, oferindu-i-se postul de vice-tezaurier al Irlandei, post care nu cerea multă osteneală și era plătit cu cinci mii de lire sterline anual, Pitt refuză acest post, cu toată lipsa în care trăia, preferînd să rămîie simplu deputat, sărac dar curat.

Mai tîrziu a fost Cancelar al visteriei statului și Prim-Ministru, înainte de a fi împlinit vîrsta de 25 de ani, din cauza intransigenței sale politice și a luptei împotriva oligarhiilor. – Între altele, el ceru energic reforma electorală și reducerea duratei parlamentului, a acelui parlament care, sub regimul corupției de sub George al II-lea, ajunsese o caricatură de parlament, la dispoziția „Partidului Curții” – și cînd Anglia era hărțuită de Franța napoleoniană. Pitt fu hulit, calomniat, insultat, dar, deși milioane treceau prin mîna lui, nici chiar cei mai neîmpăcați adversari nu cutezau să afirme că și-ar crea vreun venit ilegal, că s-ar atinge de vreun ban public.

Pe cînd cei mai bogați ai țării îi cereau titluri de nobleță: duci, marchizi etc. și decorații de tot felul, el avea personal o aversiune împotriva acestor distincții și a foloaselor materiale ce urmăresc. Era omul de caracter și mărinimie pe care-l descrie Aristotel în *Etica* sa, omul care se simte atras numai spre lucruri mari, spre adevăr, cinste și dreptate. Caracterul său era tot atît de strălucit, ca și nobila lui sărăcie. [...]

Constantin CĂLIN

Un prozator – păstor peste un popor poetic

gîndesc deja la al doilea mandat, deoarece primul este ca trecut. Doamne, cum ne trece vremea! Mai ieri au fost Alegeri de Primari, apoi Alegeri pentru Parlament, și nu demult am avut alegerea Președintelui. Pe cînd am crede că ne-am așezat să ne tragem sufletul și să deschidem vreun *Manual de utilizare al Economiei*, pac, ne pot cădea peste tîrtăcuțe Alegerile Anticipate, sau cine știe ce Referendumuri. Nu este de lepădat nici vreun Referendum la Referendumurile ... lui Nastratin Hoge! *Îl pomenești cam des pe acest erou perdant*, mă veți căina, *Fani Păcală And Tândală!*

Nu este constît din partea mea ca, ulmeneancă fiind, să îl înșel pe Păcală cu Nastratin! Poate de aceea nu m-am așezat nici la rînd ca să cumpăr cartea noului Președinte. Sau poate nu am făcut-o din pură invidie precollegială! Și nici măcar nu sunt vinovată eu, ci păienjenişul subconștientului meu, care își permite cam multe, și toate pe pielea mea!

Acum, vă spun cu sinceritate, de data aceasta eu, și nu acel loc în care au voie să se plimbe psihologii ca la ei în gospodărie, că din ce în ce mai mult mă gîndesc la Tîrgurile de Carte de altădată, cînd ele, cărțile, erau cărți și nu hîrtie de unică folosință. Aș avea o propunere, dacă mi-au mai rămas puncte pozitive nefolosite încă: să se organizeze două categorii de Tîrguri de Carte. Un Tîrg de Carte pentru foști, actuali, viitori Președinți, politicieni, Dive și alte V.I.P.-uri și Tîrgul de Carte, clasic, pentru scriitori. Nu că n-ar fi loc pentru toți, dar mă simt toooooot mai mică și neînsemnată pe măsură ce îmbătrînesc și mă întreb unde am greșit! Poate că la fel simțiți și unii dintre voi, *Ambasadori Scribubili Fără Portofolii și Noroc!?!*

Sfîtul meu pentru cei tineri este: dragilor, nu vă apucați de scris dacă nu sunteți cineva! Sau măcar să știți precis căruia Tîrg aparțineți: *Tîrgului de Vipuri* sau *Tîrgului de Carte!* Vindeți talent sau vindeți suflete!

Uitasem la început să îmi declin răspunderea! Așa că: *orice legătură cu realitatea veselă ori cu realitatea tristă este pur și simplu dezgustătoare!!*

Florica BUD

Cînd matematica se intersectează cu arta

dent. Esența obiectului definește ce este acesta, indiferent cît de mult se schimbă aspectul sau forma lui. Bazându-se pe acest concept aristotelic, Brîncuși a fost unul dintre primii și cei mai cunoscuți artiști moderniști care au căutat să surprindă esența emoțiilor și obiectelor pe care le înfățișează, fie că e vorba de iubire și senzualitate, sau eroism și curaj.

M. C. Escher

Escher – artistul pe care eu îl consider, deopotrivă în conținut și stil, a fi cel mai apropiat precursor al lui Cristian Todie – rămîne unul dintre cei mai populari artiști ai secolului XX, la nivel internațional. Recent, expoziția Escher din Brazilia a devenit, potrivit Blouin Art Info, „spectacolul de artă cel mai popular din lume”, atrăgînd zeci de mii de vizitatori (Blouin Art Info, 13 aprilie 2012). Parte din popularitatea crescîndă a lui Escher poate fi explicată prin farmecul universal al artei sale, care îi atrage deopotrivă pe cei care iubesc arta și pe cei care iubesc matematica și științele exacte. Ca și Picasso și Brîncuși, Escher a fost un autodidact în multe aspecte. Avea o educație formală minimă în matematică.

De fapt, el și-a descoperit pasiunea pentru geometrie, topologie și paradoxuri vizuale aproape din întîmplare, datorită călătoriilor sale în Alhambra, Spania. Escher a fost fascinat de desenele complexe, matematice – sau modele geometrice (*tesselation art*) – pe care le-a văzut în arhitectura din Alhambra, ale căror tipare repetitive interconectate de design ar fi inspirat mare parte din lucrările sale artistice.

Cuvîntul „*tessellation*” vine din termenul latinesc „*tessera*” sau „cub mic de piatră”. „*Tessellata*” erau desenele de mozaic geometric al moscheilor (în care reprezentarea oamenilor sau a „idolilor” era strict interzisă), ca și a podelelor și clădirilor romane în general. Modelele lui Escher „interconectau” multe obiecte – inclusiv cunoscuta reprezentare a peștilor și diverselor creaturi – în tipare fascinante, care creează magia unei iluzii optice.

Interesul profund al lui Escher pentru tiparele geometrice l-a făcut să studieze geometria non-euclidiană. Geometria euclidiană și cea non-euclidiană diferă prin definirea liniilor paralele. Cel de-al cincilea postulat al lui Euclid spune: „Pe un plan bidimensional, pentru orice linie dată X și punct A, care nu se află pe X, există exact o linie prin A care nu intersectează X”. Simplu spus, în geometria euclidiană două drepte paralele nu se întîlnesc niciodată. Vor rămîne la aceeași distanță una de alta, pînă la infinit. În geometria non-euclidiană însă, dreptele paralele se pot întîlni, curbîndu-se una către cealaltă și intersectîndu-se în cele din urmă. În multe dintre litografiile, desenele, sculpturile și picturile sale, Escher creează iluzii optice care ne oferă o reprezentare a spațiului non-euclidian. Una dintre cele mai cunoscute și interesante lucrări ale sale, *Ascending and Descending (Urcare și coborîre)*, înfățișează rînduri de oameni urcînd și coborînd o buclă infinită. Această construcție este imposibilă în realitate, dar poate fi creată prin acest joc cu perspectiva.

Escher a fost de asemenea intrigat de topologie. Această ramură relativ nouă a matematicii, derivată din rădăcinile grecești „*topos*” sau „loc” și „*logos*” sau „cuvînt”, „știință”, analizează proprietățile obiectelor care rămîn la fel chiar și atunci cînd obiectele sunt deformate sau întinse. Potrivit tatălui meu, Henri Moscovici (care lucrează în domeniul topologiei), topologia poate fi explicată după cum urmează: „Două obiecte (spații topologice) sunt considerate identice dacă sunt homeomorfe, adică dacă există o funcție continuă cu invers continuu între ele. De exemplu, o sferă perfectă și suprafața unui cartof sau roșie sunt homeomorfe”.

De fapt, de un interes special deopotrivă pentru Escher și Todie sunt asemenea „*homeomorfisme*”. Însă nu e nevoie să știi așa de multe despre matematică pentru a aprecia *Waterfall Up and Down (Cascada în sus și în jos)*, care include perspectivele neregulate pe care le găsim în *Panglica Moebius (Moebius strip)*. Arta lui Escher reprezintă ce e mai bun din ambele lumi. Pentru cei care iubesc matematica și științele exacte, Escher este unul dintre rarii artiști care oferă acestor domenii o formă artistică. Pentru aceia dintre noi care nu iubesc neapărat matematica și științele exacte, Escher ne arată că matematica poate fi distractivă și ingenioasă.

Cristian Todie

Astăzi, Cristian Todie se bucură de o apreciere universală similară, intrigîndu-i pe aceia care apreciază matematica, artele și științele umane deopotrivă. Născut în 1954 la Constanța, România și locuind în Franța de mulți ani, Todie creează sculpturi și designuri non-euclidiene care surprind și fascinează privitorul. El spune despre sine însuși că perpetuează, în zilele noastre, sculptura „minimalistă” a lui Brîncuși, în special în designul geometric și sublinierea (aristotelică) a surprinderii esenței interioare a obiectelor, mai degrabă decât a proprietăților schimbătoare, accidentale ale acestora.

Dacă aruncați o privire pe site-ul său web, numit *Art Théorique*, veți vedea că, la fel ca și la Escher, matematica se află la baza artei lui Todie: într-un mod intuitiv și vizual pe care îl apreciază orice privitor, fără să fie nevoie de o instruire matematică avansată.

Însă în fotografia digitală a lui Todie veți putea detecta și o puternică influență dadaistă. Acest lucru este oarecum surprinzător, deoarece din punct de vedere istoric, această mișcare artistică s-a poziționat cumva împotriva matematicii și științelor exacte. Fondată de un poet român, Tristan Tzara, Dada s-a născut în zorii măcelului și devastării primului război mondial. Mulți dintre scriitorii și artiștii asociați cu această mișcare respingeau „logica” și „sensul”, dînd vina pe ele pentru descoperirile tehnologice care au făcut posibile ravagiile războiului. Asemenea Suprealismului, mișcarea artistică ce a luat naștere din acesta, Dadaismul este capricios, liber și imaginativ. Este definit nu atît de mult pozitiv, în termeni de ceea ce este, cît negativ, în termeni de ceea ce nu este. Așa cum a spus Hugo Bal, „Pentru noi, arta nu este un scop în sine... ci o ocazie pentru adevărata percepție și critică a timpurilor pe care le trăim”.

În expoziția online numită *One Man Show*, multe dintre imaginile lui Todie combină armonios fascinația topologiei și iluzia optică a geometriei non-euclidiene cu imaginile absurde și capricioase dadaiste care transpun realitatea noastră zilnică, familiară, în domeniul de joacă și imaginație.

Arta topologică inovatoare a lui Todie confirmă afirmația celebră a lui Henry David Thoreau: „*Nu contează la ce te uiți, ci ceea ce vezi*”. Iar parte din ceea ce veți vedea în sculpturile și fotografiile lui Todie - ca și în lucrările precursorilor săi, Brîncuși și Escher - este o lume în care domeniile strict separate și foarte paralele ale matematicii și artei se intersectează în formele imaginative ale spațiului non-euclidian.

Claudia MOSCOVICI

Pedanții memoriei

Așa cum un artist plastic, chiar dacă se va dedica nonfigurativului, include în studiul său, în chip cvsobligatoriu, înfățișarea realistă a anatomiei umane, un prozator s-ar cuveni, indiferent de formula pe care o va aborda, să aibă capacitatea unei bune descripții tradiționale. E un bonton al pregătirii sale.

x

A scrie poezie, adică a umple o Formă cu o energie misterioasă, informă, de care depinde viabilitatea Formei, chiar dacă, aparent, aceasta e acceptabil încheagată. Chipul lăuntric pe care-l „redă” depinde de un strop de haos.

Gheorghe GRIGURCU

Voci pe mapamond: CHUNG HA CHO

S-a născut în 1961 în Yeosu, Coreea de Sud. A debutat în 2009, în *Korean Expatriate Literature*, când a obținut un premiu pentru poezie (The New Poet Awards). Un nou premiu pentru poezie a primit în 2010 [the New Poet Award from Changjo (Creation) Literature]. În prezent, locuiește în Massachusetts. Aici a publicat volumul de versuri, *Morning Glory*/Măreția dimineții. Este prezentă cu câteva poeme și în antologia internațională, *Bridging the Waters*/ Punți peste ape, îngrijită de Yoon-Ho Cho & Stanley H.Barkan, și publicată de Korean Expatriate Literature & Cross-Cultural Communications, New York, USA, 2013.

CHEMAREA CUVÂNTULUI

Cuvintele sunt ca florile cu ghimpi
cuvintele frumoase se fac flori
înmiresmate

cuvintele dure devin însă ghimpi
străpungând trupul

mă văd sângerând câteodată
străpunsă de cuvântul tău necugetat

mă văd ziua întregă amețită
de aroma cuvântului tău blând

CÎNTECUL NOPTII

Și astăzi
Îți simt liniștea

Cerul albastru curge în inima mea părăsită
Și aud cântecele odihuitoare

Pe malul râului meu, acolo unde doar vântul a trecut –
Frumusețea razei de soare scânteie asemenea stelelor

Când ești cu mine
Inima mi se desfată din plin
Și neliniștea toată dispare

În noaptea asta, când în tăcere îngenunchez în fața Ta
Susurul apei îmi inundă inima

LOVE STORY

Cerul nopții de vară –
Am auzit cântecele
frumoase ale stelelor
dinspre locul bătut de vânt

În ochii blânzi de copil
ți-am zărit bunătatea

Încotro mă uit
pământul și cerul sunt pline
de Tine

Tot ce văd și aud
e dragoste

Totul e doar povestea Ta
precum cerul și florile
Chipul tău apare sub multe
forme

CA O PĂPĂDIE

În inima mea
o poveste de dragoste
zboară
ca semințele de păpădie

Mă neliniștesc neștiutoare
fiind
să ajut florile să înflorească

Să înflorească mă rog
precum păpădiile fără număr

Dragostea ta caldă
dragostea Ta neschimbătoare

Revarsă-ți, te rog,
mireasma neprihănită peste grădină

PLOAIE DE PRIMĂVARĂ

Acoperi lumina soarelui
și ești totuși lumina care trezește viața

picuri de ploaie căzând greu
brodând cerul de aprilie

ești mâna verde
care dă iarna la o parte.

ești maica luminii,
pământul frământându-se verde.

MESTEACĂNUL ALB

În mireasma mesteacănului
te văd pe tine.

Mereu lângă mine

Lucian PERTA

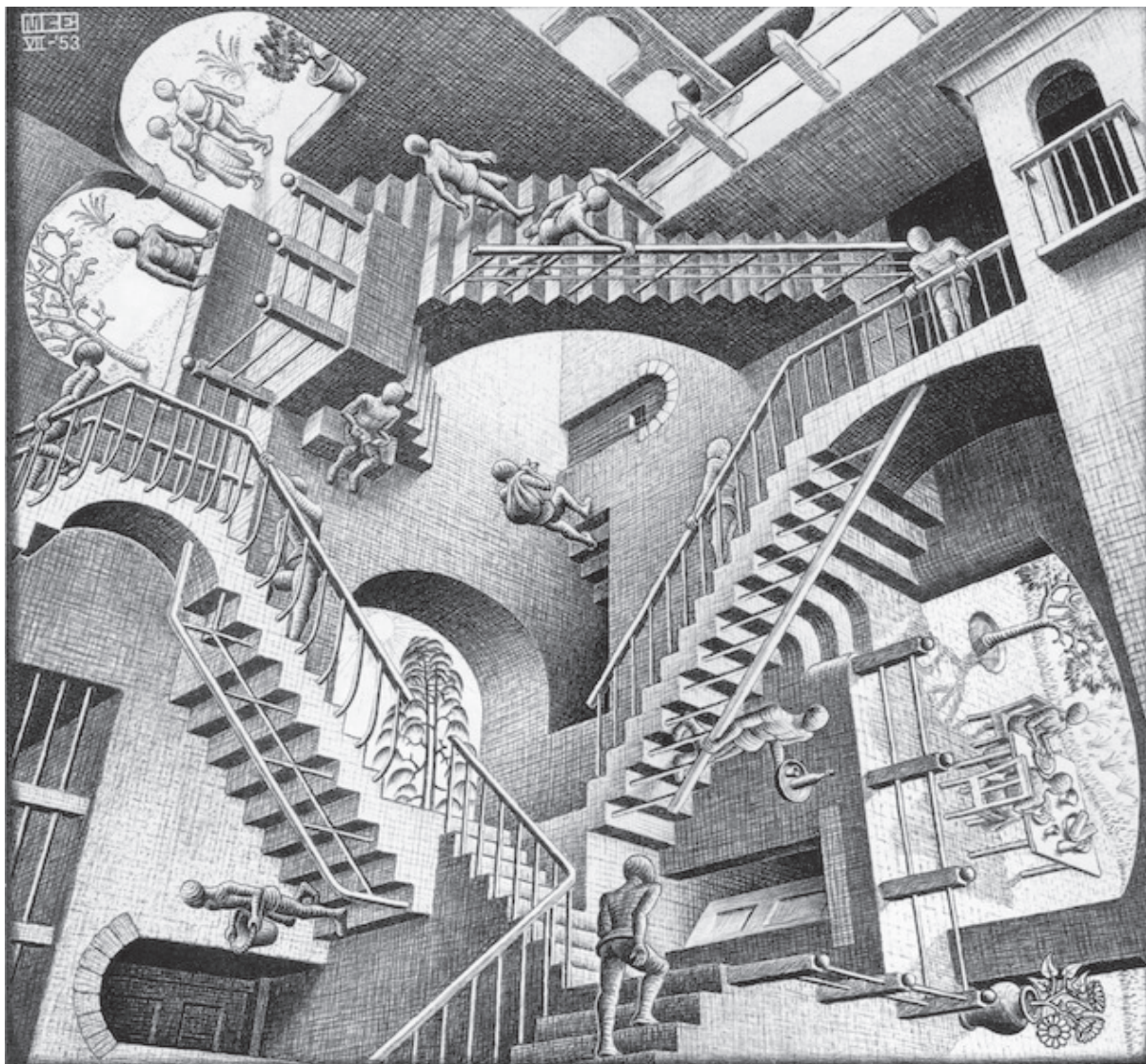
Pa- ro- dii

MIRON KIROPOL

11 ianuarie 2015

(după poemul „10 ianuarie 2015”)

Precum vă spuneam în jurnalul meu scris,
De patimi poetice iar sunt cuprins.
Acum la-nceputul de an când privesc
La soarele-mi care spre apus se îndreaptă,
Schimbare la față n-o să izbutesc,
Dar muza și pana încă-mi este aptă.
Și chiar am simțit la începutul de an
Că nu e nevoie să prind cu-n arcan
Creația toată, că singură vine
Și nu știu de fapt dacă asta e bine.
Dar dacă e-o joacă a ei și cu mine
Așa cum în vremuri jucată cu mulți ?
Dar de-o suspectezi, s-ar putea s-o insulti,
Așa c-o accept, dar, prudent ca să fiu,
Gândesc românește și franțuzește scriu !
Și astfel și ea, fiind nițel bulversată,
Sunt sigur că n-o să mă-nșele vreodată.
Și pot de aceea o faptă firească :
Să scriu orișunde, chiar fără de mască !

M. C. Escher: Peisaj

cu frunze verzi lăsându-se privite.

Îmi aduci umbră răcoritoare
în vara toridă.

Ești copac cu suflet de
maică
aducător de liniște.

Plângi odată cu mine
când plouă și bate vântul
îmi pui inima în brațe
senină ca cerul.

Inima mea aleargă spre
tine
de câte ori am răgaz.

Și cuibul aflat între frunzele
verzi
mă așteaptă

CÂND IUBIM

Iubind
nu mai e loc pentru ură.
Urând totul e cu neputință.

Iubirea întărește și noi
privim împrejur
răbdăm fără cărtire
cu ochi încrezători.

Suntem mereu răbdători
deschiși, tot mai deschiși.

Iubirea curge clipocind ca
apa cristalină
domolindu-ți setea.

Iubirea, da, iubirea are
înțeleș
cum stelele în întuneric.

Traduceri:

Olimpia IACOB

„Pedanții memoriei”

Despre Cluj. Constat că marea mea iubire de odinioară pentru urbea studenției suferă o transformare. Voiam să zic: pălește, dar e în chestiune altceva. Intervine deosebirea dintre Amintire și Memorie. Pe cînd prima e caldă, frisonantă, o ficțiune mulată pe palpitul vieții, a doua e solemn-rece, înzestrată cu o funcție de cinstire: memoria unui dispărut, a unei epoci, a unui loc etc. Amintirea e alipită existențialului, Memoria se proiectează, impasibilă, în Istorie. În prezent, imaginea Clujului s-a contras, ca să spun așa, în Istoria mea personală. A căpătat o anume rigiditate a vidului, precum un vas care conținea un lichid ce da în clocot, însă acum golit. Străzile metropolei transilvane care-mi erau atât de familiare au dobîndit luciul mat al unor ilustrate. Și nu pentru că mi-aș renega trecutul extraordinar de viu legat de ele, ci pentru că acesta n-a avut urmare. A rămas undeva, stingher, aidoma unui pom ce s-a dovedit steril. Amintirea n-a mai avut puterea trebuitoare pentru a supraviețui. O tentativă de-a infuza o nouă undă de viață în relația mea cu Clujul, în temeiul a ceea ce mi s-a năzărit a fi o nouă prietenie cu un confrate mai tînăr, s-a lăsat – nu se putea altfel! – cu o nouă decepție. Se vede că tot ce-ar fi putut conta pentru subsemnatul ca experiență organică, *id est* componentă a Destinului pe care fiecare-l avem și pe care de la o vreme sîntem în măsură a-l dibui, s-a încheiat, rămînînd departe, în cercul anilor '50: marele Blaga, mirabila mea gazdă, o mare prietenie, o dureroasă iubire. Mai departe a fost... altceva. Vizitele îndeobște scurte, cu o presiune a unui program avînd în centru un obiectiv medical, pe care pînă mai anii trecuți le-am făcut Clujului, n-au fost în măsură decît să-mi releve o despărțire irevocabilă. O despărțire avînd o grație obosită și atît. Calin-spectrală ca o romanță de epocă. Excedat de o tînjire de peste jumătate de veac, sufletul mi s-a dat la o parte. Nu numai recenta prietenie menționată, ratată în chip deplorabil și nu cred că din vina mea, dar și alte tribulații, de ordin redacțional, pe urmele unora mai vechi din aceeași speță, au contribuit, prin balastul lor greu, la sufocarea fragilei Amintiri. A rămas exclusiv Memoria, ca o haină de gală pe care o îmbrăcăm la ceremonii, unele din ele funebre...

x

În timp ce Memoria are luciul unei pietre tombale, Amintirea, aidoma unei semințe, conține un germene vital care promite resurrecția.

x

Pedanții Memoriei pot suspecta Amintirea de falsitate. În ochii lor aceasta poate apărea asemenea unui cetățean modern care trebuie să dovedească faptul că s-a născut printr-un act de naștere și faptul că există printr-o carte de identitate.

x

Amintirea are șansa de-a fortifica Memoria, în schimb Memoria riscă a formaliza Amintirea.

x

Un aspect al păcatului mai puțin băgat în seamă e delicatețea lui. Nu o dată păcatul e foarte fragil, aidoma unui obiect de sticlă cu care trebuie să umbli cu grijă spre a nu se sparge. Capabil a veni din toate direcțiile, avînd un proteism al răsfrîngerii în conștiința ce l-ar putea trece cu vederea, nu e doar dur, tăios sau terifiant, ci și gingaș, timid, visător. Depinde de noi înșine, aidoma unui act liric. Într-insul vibrează dezechilibrul funciar al ființei, dar și starea medie, lîncedă a mișcării noastre sufletești, indecisă între extreme. Prea adesea păcatul se sfiește de noi precum și noi ne sfim de păcat. Ezitam a-l recunoaște. Preferăm a-l împinge în atmosfera cețoasă a spațiului nostru interior în care cu greutate se trasează contururile, se despică formele. „Niciodată omul nu trebuie să deznădăjduiască pentru păcatele sale, dar nici să se încreadă în faptele sale” (Sfîntul Ioan Gură de Aur). Incertitudinea, incredulitatea, șovăiala fac parte din substanța păcatului.

Drept care se ivesc păcate (cu gîndul, cu inima, însă, *hélas*, nu numai acestea!) pe care îți e rușine să îți le mărturisești ție însuși. E ca și cum ai încerca să te ogîndești într-o apă, dar n-ai izbuit cufundîndu-ți fața în acea apă. Îți vine greu să devii propriul tău confesor. Cu toate că nu există confesor mai bun decît lăcașul intim al eului tău, în peretele căruia, așa cum spunea cineva, se află urechea pururi trează a Domnului.

x

„Mila, stare sufletească întrutotul superioară, e de fapt un simțămînt divin-omenesc. (Nu ne spun Scripturile că izvorul ei este la Dumnezeu?) (...) Într-atît e felurită mila de lume, de obiceiurile și legile-i de aramă, încît de cele mai multe ori provoacă nu numai neînțelegerea, ci și ostilitatea, de nu și disprețul, batjocura, sarcasmul. Orice milos e într-o oarecare măsură Don Quijote și riscă risul și uimirea. Cum însă îi spun spaniolii smintitului bătrîn cititor de romane cavaleresti, care încălecat pe un amărît de armăsar, fălindu-se cu o lance ruginită și purtînd drept coif o sculă de bărbierit pornește în lumea largă spre a îndrepta nedreptățile, a pune capăt silniciilor și în fapt se luptă cu zberile morilor de vînt și cu turmele de oi luate drept armatele lui Alifanfaron? Îi spun cu venerație *El nuestro Señor Don Quijote, El Cristo Espanol!* Și cum l-a răzbutat Dostoievski pe bunul, blindul și milosul prinț Mișkin, poreclit idiotul de toți deșteptii din jur? Intitulîndu-și romanul astfel chiar, *Idiotul*, prefăcînd netrebnicia poreclă în titlu de glorie pe veci” (Nicolae Steinhardt).

x

Nevoia de a-mi continua scrisul. Scrisul devenit o necesitate similitivă, asemenea hranei și apei. Poate nu chiar *nulla dies sine linea* (intervin – n-ai ce face! – zile împovărate de obligații anoste, de întîmplări intempestive, de condiții neprielnice în privința sănătății), dar nici două-trei zile succesive fără o prestație la masa de scris. Un eseist din tînăra generație mă vede drept un „onaș al scrisului”. Cum aș respinge eticheta? Încerc a evita termenul, poate pretențios, de Destin, însă o autoprogramare nu întrutotul conștientă de sine din capul locului, impusă din aproape în aproape, amplificată mereu, provocînd o despotică dependență, nu reprezintă ceva analog Destinului? Un Destin ce ți-l faci cu mîna ta și nu doar atît... În transluciditatea unei asemenea existențe apar semne diverse. E o confruntare cu necunoscutul care se cade să-ți ștanțeze paginile de care, din cînd în cînd, ești mulțumit. Cu un necunoscut căruia îi aparții, din nebuloasa căruia te străduiești să te desprinzi, așa cum, din obscuritatea nopții, se desenează siluete și chipuri în fasciculul de lumină al unui bec sau al unui far de automobil. E un impuls căruia nu-i poți rezista, al identificării de sine. Mai ești sau nu mai ești tu însuși în pagina ce-o acoperi cu semne? Se întîmplă să nu mă satisfac o vreme ceea ce izbutesc să aștern pe hîrtie. Sînt perioade sterpe în care nu-mi mai reușesc versurile, aforismele, însemnările. Cîteodată nici articolele mai „detașate”, cum ar fi comentariile la cărți. Atunci intru în panică. Nu mă alină cîtuși de puțin gîndul că aș fi scris de-acum suficient, așa cum mă gratulează unii confrăți, din contra, o retrospectivă a scrierilor mai vechi mă irită. Încercînd a mă recunoaște în ele, cînd nu mai pot scrie, mă simt stînjinit. Acel trecut scriptic nu mă mai reprezintă. Îmi pare a fi o ficțiune batjocoritoare, în pofida textelor ce par a-l întrupa, o farsă pe care mi-am jucat-o mie însumi. Mă simt cu atît mai derealizat, cu cît mormanul de file așternute cu scrisul meu crește. Trecutul se prefăce într-un abis ce mă soarbe. În afara practicii neîntrerupte a scrisului, mă vlăguiesc, mă topesc vîzînd cu ochii. Am nevoie de prezentul scrisului, repet, ca de tainul zilnic de pîine și apă.

x

Să fie scrisul un surogat al Duhului Sfînt? Sau umbra Sa îndurerată, sfîșiată de iregularitățile obiectelor pămîntești pe care cade?

x

Există ceva de combatant în postura autorului care urmărește a-și recunoaște calitatea în liniile ce le așterne, act de precizie, act riscant, pariu cu Neantul: „felul de a pune arma la umăr, a ochi, a trage repede și just” (Jean Cocteau). Nu e doar grație, ci și pragmatism, acea doză de dureros pragmatism inevitabil oricărei întreprinderi în lumea noastră sublunară. A observa un stil, remarcă același Cocteau, „nu înseamnă a dansa, ci a merge”.

x

„Oamenii nu pier în durerile sau bucuriile mari, fiindcă aceste bucurii și dureri ajung învăluite într-o imensă negură de întîmplări neînsemnate. Și viața tocmai asta e: o negură” (Unamuno).

x

Traduceri de

Miron Kiropol

Gerard Manley Hopkins

Șoimul

Lui Hristos Dumnezeu nostru

Azi l-am ajuns din urmă pe iubitul dimineții, Moștenitor
Al regatului, delfin al zilei de lumină, Șoimul atras de zorile bălțate
în călăritul ușor

În neted rului, peste văzduhul neclintit, vas
Al străbaterii sale, și acolo, sus, cum mai vâjăia din hățul dând zor
Unei aripi sub vâl de extaz! Apoi pivotând departe
Ca un călcâi cu patină cutreiera mîngâietor
În arcul unei curbe: țâșnire să poarte.
Planând respinge puternicul vânt.
Inima mea în tainiță a fremătat
Pentru o pasăre: îndeplinire a harului dat!

Frumusețe animală și valoare și faptă, oh, aer, mândrie, panaș, aici
Se topesc! Și focul, ce izbucnește atunci din tine, e de bilioane de
ori
Mai frumos, mai plin de primejdie, o, tu ce mă învingi,
Dragoste! Nu-i de mirare: truda curată către comori
Taie o brazdă făcînd să sclipească a brăzdarului buză,
Și dragul meu, albastra, palida spuză
Cade, și din rănile sale izvorăște aur împurpurător.

Pînă la urmă contează nu atît observațiile pe care le faci asupra Lumii, ci
capacitatea de-a le transforma în tine însuși.

x

Sinuoizitatea moralei. A trăda oare nu înseamnă în unele cazuri
a opta pentru idealitate?

x

Înțelepciunea: o securitate transcendentă a ființei. „În ochii lumii
pericolul constă în a risca, din simplul motiv că se poate pierde. Niciun risc, iată
înțelepciunea” (Kierkegaard). Tot ce nu e înțelepciune are aerul unui joc de
noroc.

x

Viața spiritului constă într-o mișcare alternativă de golire și de umplere
a acestuia cu materialul existențialului. „Două căi se oferă existențialului, fie
poate face totul pentru a uita că e existent (...), fie își poate îndrepta întreaga
atenție asupra faptului că e existent” (Kierkegaard).

x

„Lui Dumnezeu totul îi e cu putință. Adevăr dintotdeauna și deci de
fiecăre clipă. Este un refren la ordinea zilei pe care îl folosim mereu fără să ne
gîndim, dar cuvîntul nu e hotărîtor decît pentru omul ajuns la capăt cînd nimic
omenesc nu mai e cu putință. Esențial atunci, pentru el, e dacă vrea să creadă că
lui Dumnezeu totul îi e cu putință, dacă are voință să creadă” (Kierkegaard).

x

Marea inteligență e clădită pe suspiciuni, așa cum marea iubire e clădită
pe durere. Caracterul lor deopotrivă sacrificial.

x

„Cine cere are un obraz negru, cine nu dă îi are pe amîndoi” (proverb
turcesc).

x

Copiii se bucură de un dar aparte în relația cu necunoscutul. Îl caută, îl
dilată, îl presimt, îl inventează dacă li se pare că nu le-ar fi la îndemînă, în colțurile
casei, în curte, pe stradă, în tufișuri, în copaci, în nori, pretutindeni unde realul
încă nu și-a modelat satisfăcător imaginile ce se oferă simțurilor proaspete. Într-un
fel ingenuu, prefigurează drama gnoseologică. Îi măresc instinctiv obiectul. Pun
sub lupă necunoscutul, exploatîndu-l inclusiv printr-o extraordinară atenție acordată
detaliilor, bunăoară desenelor de pe un covor, crăpăturilor de pe un perete sau de
pe un petec de pămînt, mișcării frunzelor sau încilcării buruienilor. Îl investesc cu
energiile sufletului abia înmugurit, ca și cum ar desluși viitorul conștiinței care se
va lupta cu ceea ce cunoașterea omenească nu i-ar putea oferi, într-un soi de
preludiu mirific prin gratuitatea sa, căci marea majoritate a oamenilor nu vor mai
stăruî în această direcție. Încearcă a-i corija, patetic, pe „oamenii mari”, care
cultivă, pragmatic „bucățile mari”, „întregurile” ce, în vederile lor încredute, pot fi
manipulate mai ușor decît detaliile. Detaliile: aspecte ale candorii pe care o conține
materia. Cu ajutorul lor mai fiecăre copil așterne, cu stîngăcie, pe obrazul Lumii,
o schiță de geniu.

x

Detaliile: un ritual prin care lumea materială se umilește izbăvitor față
de sine.

x

„Vanitatea e amorul propriu ce se arată, așa cum modestia este amorul
propriu ce se ascunde” (B. de Fontenelle).

x

Gheorghe GRIGURCU
(Continuare în pag. 22)